અનન્ય પરિવર્તન

May 2018, Mumbai • Volume 8 • Issue 3

પરમ પૂજ્ય મમ્મીજી

આપની સૌમ્યતા, શાંતતા, નિ:સ્પૃહતા, નિર્મોહીપણું, શિષ્યતા,
સહધર્મચારિણીતા, વાત્સલ્યતા, પ્રેમ આદિ ગુણોને અત્યંત ભક્તિએ
નમસ્કાર હો! નમસ્કાર હો!

પતિ પરમકૃપાળુ મારા રે

પતિ પરમકૃપાળુ મારા રે, અવિનાશી સુખ દેનારા રે,
તેને નિત રાજી કરવા રે, તેની જ કૃપાને વરવા રે...

આ જીવન હવેનું ગાળું રે, ભવભણી હવે ના ભાળું રે,
એવો નિશ્ચય કરી મનમાં રે, મૂકું તેને વર્તનમાં રે...

તેની જ વાતો ઉચ્ચારું રે, મનમાં તેને જ વિચારું રે,
તેને જ સદા સંભારું રે, તેના પ્રતિ પ્રેમ વધારું રે...

પૂછું તો તેની જ વાતો રે, જાવા દઉં પર-પંચાતો રે,
તેમાં જ કરું તત્પરતા રે, ના રાખું ભાવો ફરતા રે...

તેની આજ્ઞા નિત પાળું રે, ક્ષણ ક્ષણ મંત્રે મન વાળું રે,
બીજું ના ઈચ્છું કાંઇ રે, એ અચળ કરું ઉરમાંહી રે...

બહુ કાળ થકી આથડ્યો રે, જીવ નરક નિગોદે પડ્યો રે,
હવે પરમકૃપાળુ જડિયો રે, ચિંતામણી હાથે ચઢિયો રે...

તો હવે ઊણપ છે શાની રે, પુરુષાર્થ માત્ર કરવાની રે,
તે કરવા મંડી પડવું રે, મુક્તિ સોપાને ચઢવું રે...

શું કરવા કાજે આવ્યો રે, ને શામાં કાળ ગુમાવ્યો રે,
શું કરી રહ્યો છું આજે રે, એ નિત્ય તપાસું સાંજે રે...

આ નીરસ છે સંસાર રે, એમ જ્ઞાની કરે પોકાર રે,
તો તેમાં ચિત્ત ન રાખું રે, એક જ ભક્તિરસ ચાખું રે...

રહેતા પણ બીજે કામે રે, સીતા મન રમતું રામે રે,
તેમ પરમકૃપાળુ શરણે રે, રહી કરું લીનતા શરણે રે...

અનુક્રમણિકા

પ્રાર્થના ૩
પત્રોની પાંખે ૪
જ્ઞાન સાગર ૬
पूज्यश्री की अमृतवाणी ૧૦
The Master's Voice ૧૨
જ્ઞાનીના વચન કરાવે જીવન પરિવર્તન ૧૪
एक प्रेरणात्मक सत्य कथा ૧૬
प्रेरक प्रसंग ૧૭
પ્રશ્નોત્તરી ૧૮
શ્રી રાધાવતાર ૨૦
SRATRC - Ahmedabad Centre ૨૩
SRATRC –UAE Centre ૨૪
આપણો સાથ જાણે પ્રેમનો સાગર અગાધ ૨૬
ધારાવાહિક નવલિકા ૨૮
એક નાની વાર્તા ૩૧
SRATRC - KOLKATA ૩૨

સમાધિ મરણ ૩૪
R.I.Y.F. ૩૬
SRATRC – USA & CANADA CENTRE ૩૮
SRATRC - KOLKATA ૩૯
સંબંધોના સથવારે ૪૦
No Reaction to Reaction ૪૧
सत्पुरूषार्थ ૪૨
२४ तीर्थंकरों के चिन्हों के नाम की सार्थकता ૪૩
Health To Happiness ૪૪
Kidzone ૪૬
SRATRC - USA ૪૮
Forthcoming Events ૫૦
From Us to You ૫૧
Sponsorship ૫૨

મે મહિનો એટલે આપણા સહુના વહાલા પૂજ્ય મમ્મીજીનો જન્મ દિવસ ઉજવવાનો મહિનો. સહુ મુમુક્ષુઓના પરમાર્થ સખા એટલે પૂજ્ય મમ્મીજી. એમનો એક મહામંત્ર હતો, 'હર હાલમેં ખુશ રહેના'. પૂજ્યશ્રી સાથે ખભે ખભો મિલાવીને ચાલનાર પૂજ્ય મમ્મીજીએ, પૂજ્યશ્રીને ગુરુપદે સ્થાપ્યા પછી ઉત્તમ આજ્ઞા આરાધન વડે સંસારમાં રહી, સંસાર ભાવથી સર્વથા નિવૃત્ત થવાના અદ્‌ભુત રહસ્યો જાણ્યા અને અનુભવ્યા. પોતે જે સુખ, શાંતિ અને આનંદની પ્રાપ્તિ કરી હતી એ બીજા જીવો પણ પ્રાપ્ત કરે એ ભાવથી એમના સમાગમમાં રહેલા મુમુક્ષુઓને યોગ્ય માર્ગદર્શન આપી સત્ માર્ગે વાળતાં. શાંતિ અને સમતાની સાક્ષાત મૂર્તિ એવા પૂજ્ય મમ્મીજીને આપણા સહુના સર્વાર્પણ ભાવે પ્રેમવંદન.

આ અંકમાં રેગ્યુલર કોલમો ઉપરાંત પૂજ્યશ્રીના પોતાના હૃદયસખા પૂજ્ય મમ્મીજી પ્રત્યેનાં હૃદયભાવ વ્યક્ત કરતો આર્ટિકલ વાંચવાનું ભૂલતાં નહીં.

એ ભવતારક સુંદર રાહ, ધરિયે તરિયે કરી ઉત્સાહ;
ધર્મ સકળનું એ શુભ મૂળ, એ વણ ધર્મ સદા પ્રતિકુળ.

(શિક્ષાપાઠ - ૨)

આપણા સહુના પરમ સૌભાગ્યે હાલ આપણને સહુને 'ઉત્સાહી કોર્સ' મળ્યો છે જે આપણે સહુએ ઉત્સાહથી કરવાનું શરૂ કર્યું છે. પરમ કૃપાળુ દેવે પણ વચનામૃત પત્રાંક ૫૧૧ માં કહ્યું છે કે જ્ઞાની પુરુષની આજ્ઞા છે તે ભવમાં જવાને આડા પ્રતિબંધ જેવી છે. માટે આપણે સહુએ પણ આપણા પ્રત્યક્ષ પ્રભુની આ આજ્ઞા, **''સવારના બ્રહ્મમૂહુર્તમાં ઉઠી બે કલાકનું સહુએ વાંચન કરવું''**નું અવશ્ય પાલન કરવું ઘટે છે. આશા છે આપ સહુ આ પ્રમાણે કરતાં જ હશો.

છેલ્લા બે વર્ષથી હપ્તાવાર આવતી નવલિકા **'આગન્તુક'** આ અંકમાં સમાપ્ત થાય છે. સંસારમાં રહી ભૌતિકતાનો વિચાર કરતાં બે ભાઈઓની મનોવૃત્તિથી અલગ ગુરુની આજ્ઞા શિરસાવંદ્ય ગણતા નાના ભાઈની અધ્યાત્મિકતાનું શબ્દ ચિત્ર આપ સહુએ માણ્યું હશે.

।। સત્પુરુષોનું યોગબળ જગતના જીવોનું કલ્યાણ કરો।।

હે પ્રત્યક્ષ પ્રભુ...

અનાદિકાળની વંચક બુદ્ધિના કારણે
આપનામાં જો કોઈ દોષ દેખાય તો આજથી
ચોક્કસ માનીશ કે એ દોષ ૧૦૦ ટકા મારામાં જ છે.

કોઈની ગમે તેવી વાતની અશુભ અસર
હૃદયને ન થાય એવો લક્ષ રખાવશો.

અત્યાર સુધીના ભવોમાં વ્રત-તપ, સામાયિક
વિગેરે પરભવ સારો કરવા માટે કર્યા,
હવે આ બધા ધર્મના અનુષ્ઠાનો
ભવનિવૃત્તિ લક્ષે કરવાના છે,
એ સ્મરણમાં રાખીશ.

હે પ્રભુ! આપનો બોધ આત્મસાત
કરી અંતરમાં ઉતારી શકું એવા ભાવ
સહિત સત્યમ્, શિવમ્, સુંદરમ્ ગુણોથી
વિભૂષિત આપશ્રીના ચરણ કમળમાં
કોટિ કોટિ વંદન કરું છું, વંદન કરું છું.

ૐ शांतिः शांतिः शांतिः

પત્રોની પાંખે

નિજી ભાવોને વ્યક્ત કરતા પરમાર્થિક પ્રશ્નોનાં નિરાકરણ માટે પરમ પૂજયશ્રી પ્રેમઆચાર્યજી સંબોધિત લખાયેલા જુદા જુદા મુમુક્ષુઓના પત્રોનાં જવાબમાં તેઓશ્રીના ઉત્તરરૂપી પત્રોની આ શૃંખલામાં તેમની નિષ્કારણ કરુણા અને પ્રેમસ્વરૂપ સહજ સ્વભાવના દર્શન થયા વગર રહેતા નથી. ચર્મચક્ષુથી વંચાતા એમના ગુજરાતી ભાષાના સાદા સીધા લાગતા શબ્દોને જો આત્મચક્ષુથી ઉકેલવામાં આવે તો અપરંપાર એવું આત્મત્વ ભરેલું દષ્ટિગોચર થયા વગર નથી રહેતું અને દંગ બની આશ્ચર્યચક્તિ થઈ ''અહો ! અહો ! શ્રી સદ્‌ગુરુ, કરુણાસિંધુ અપાર; આ પામર પર પ્રભુ કર્યો, અહો ! અહો ! ઉપકાર.'' એ પરમ કૃપાળુ દેવનાં વચનો જીવ વેદ્‌યા વગર નથી રહી શકતો.

તમારા બન્નેના પત્રો મળ્યાં. વાંચી આનંદ થયો. અનુકૂળતાએ જરૂર પત્ર લખશો. પરમ કૃપાળુ દેવના કેટલાંક વચનો યાદ આવતાં નીચે પ્રમાણે લખું છું. વિચારશો, ખૂબ ખૂબ વિચારશો.

''જગતને રૂડું દેખાડવા અનંતવાર પ્રયત્ન કર્યો, પણ તેથી રૂડું થયું નથી. કારણ કે પરિભ્રમણ અને પરિભ્રમણના હેતુઓ હજુ જેમ છે તેમ પ્રત્યક્ષ રહ્યા છે. એક ભવ જો આત્માનું રૂડું થાય તેમ વ્યતીત કરવામાં જશે તો અનંત ભવનું સાટું વળી રહેશે.

આ મહાબંધનથી રહિત થવામાં જે જે સાધન, પદાર્થ શ્રેષ્ઠ લાગે, તે ગ્રહવા એ જ માન્યતા છે તો પછી તે માટે જગતની અનુકૂળતા - પ્રતિકૂળતા શું જોવી ?

આત્મયોગ શુદ્ધ કરવા આ જગતના સંકલ્પ - વિકલ્પ ભૂલી જજો.

આપણે શું માનીએ છીએ અથવા આપણે કેમ વર્તીએ છીએ તે જગતને દેખાડવાની જરૂર નથી પણ આપણા આત્માને આટલું જ પૂછવાની જરૂર છે કે જો મુક્તિને ઈચ્છે છે તો સંકલ્પ વિકલ્પ, રાગ-દ્વેષને મૂક અને તે મૂકવામાં તને કંઈ બાધા હોય તો તે કહે. તે તેની મેળે માની, તે તેની મેળે મૂકી જશે.

જ્યાં ત્યાંથી રાગ-દ્વેષ રહિત થવું તે જ મારો ધર્મ છે. ઉપયોગ એ જ સાધના છે. વિશેષ સાધના તે માત્ર સત્પુરુષના ચરણકમળ છે. (પત્રાંક-૩૭)

''સદ્‌ગુરુના ઉપદેશ વિના અને જીવની સત્પાત્રતા વિના એમ થવું (સત્-માર્ગ મળવાનું થવું) અટક્યું છે.'' (પત્રાંક - ૪૯)

''એક ભવના થોડા સુખ માટે અનંતભવનું અનંત દુઃખ નહીં વધારવાનો પ્રયત્ન સત્પુરુષો કરે છે.'' (પત્રાંક-૪૯)

''આત્મા વિનયી થઈ, સરળ અને લઘુત્વભાવ (અમાની) પામી હંમેશા સત્પુરુષના ચરણકમળ પ્રતિ રહ્યો તો જે મહાત્માઓને નમસ્કાર કર્યા છે, તે મહાત્માઓની જે જાતિની રિદ્ધિ છે, તે જાતિની રિદ્ધિ સંપ્રાપ્ત કરી શકાય. અનંતકાળના પરિભ્રમણમાં કાં તો સત્પાત્રતા થઈ નથી અને કાં તો સત્પુરુષ મળ્યા નથી.'' (પત્રાંક-૫૫)

''સત્પુરુષ એ જ કે નિશદિન જેને આત્માનો ઉપયોગ

છે, શાસ્ત્રમાં નથી અને સાંભળ્યામાં નથી, છતાં અનુભવમાં આવે તેવું જેનું કથન છે; અંતરંગ સ્પૃહા નથી એવી જેની ગુપ્ત આચરણા છે.

એક સત્પુરુષને રાજી કરવામાં તેની સર્વ ઈચ્છાને પ્રશંસવામાં, તે જ સત્ય માનવામાં આખી જિંદગી ગઈ તો વધારેમાં વધારે પંદર ભવમાં અવશ્ય મોક્ષે જઈશ. (પત્રાંક-૭૬)

''આત્માને ઓળખવો હોય તો આત્માના પરિચયી થવું, પર વસ્તુના ત્યાગી થવું.'' (પત્રાંક-૮૫)

''અનંતકાળના પરિભ્રમણમાં અનંતવાર શાસ્ત્રશ્રવણ, અનંતવાર વિદ્યાભ્યાસ, અનંતવાર જિનદિક્ષા, અનંતવાર આચાર્યપણું પ્રાપ્ત થયું. (ટૂંકમાં ઘણું પ્રાપ્ત થયું છે, પણ) માત્ર ''સત્'' મળ્યા નથી, ''સત્'' સાંભળ્યું નથી, ''સત્''ની શ્રદ્ધા થઈ નથી અને સત્ મળ્યે, સાંભળ્યે અને શ્રદ્ધા થયે જ છૂટવાની (પરિભ્રમણમાંથી છૂટવાની) વાર્તાનો આત્માથી ભણકાર થશે. (સત્, સત્ને પ્રાપ્ત તેવા પુરુષ, આત્મ પ્રાપ્ત પુરુષ) મોક્ષનો માર્ગ બહાર નથી. પણ આત્મામાં છે. માર્ગને પામેલો માર્ગ પમાડશે. (પત્રાંક-૧૬૬)

''ભાવ અપ્રતિબદ્ધતાથી નિરંતર વિચરે છે એવા જ્ઞાનીપુરુષના ચરણારવિંદ તે પ્રત્યે અચળ પ્રેમ થયા વિના અને સમ્યક્પ્રતીતિ આવ્યા વિના સ્વસ્વરૂપની પ્રાપ્તિ (આત્મજ્ઞાન) થતી નથી અને સમ્યક્પ્રતીતિ આવ્યેથી અવશ્ય તે મુમુક્ષુ જેના ચરણારવિંદ તેણે... (પત્રાંક-૧૯૪)

''અનંતકાળ સુધી જીવ નિજ છંદે (પોતાની બુદ્ધિએ) ચાલી પરિશ્રમ કરે તો પણ પોતે પોતાથી (આત્મ)જ્ઞાન પામે નહીં, પરંતુ જ્ઞાનીની આજ્ઞાનો આરાધક અંતઃમુર્હુતમાં પણ કેવળજ્ઞાન પામે.'' (પત્રાંક-૨૦૦)

''શાસ્ત્રમાં કહેલી આજ્ઞાઓ પરોક્ષ (ઈનડાયરેક્ટ) છે તે જીવને અધિકારી (યોગ્યતાવાળો) થવા માટે કહી છે; મોક્ષ થવા માટે પ્રત્યક્ષ (ડાયરેક્ટ) જ્ઞાનીની આજ્ઞા આરાધવી જોઈએ. (પત્રાંક-૨૦૦)

ઉપરના પત્રાંક નંબર ''શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર'' પુસ્તકના છે તે તે નંબરના પત્રો સમય મળ્યે જરૂર વાંચશો.

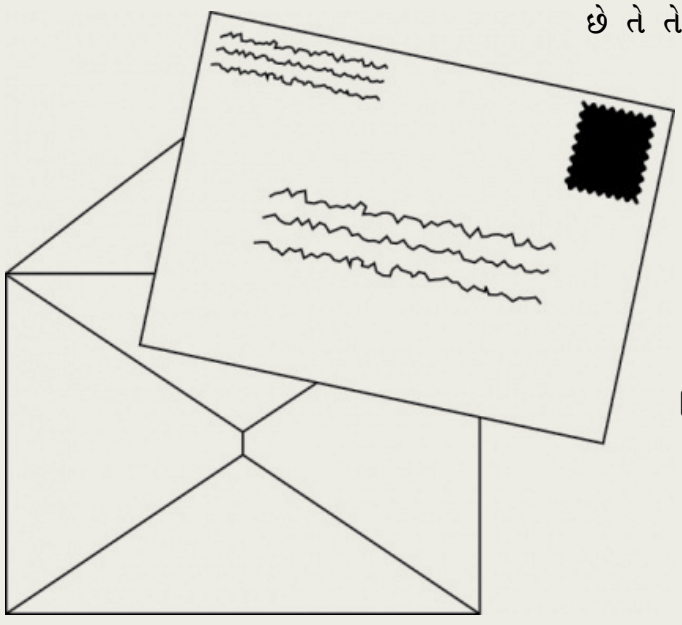

અનાદિકાળથી જીવે ધર્મને અર્થે કરવા યોગ્ય ઘણું ઘણું અનંત ભવોમાં અનંતવાર કર્યું છે. છતાં પરિભ્રમણ ટળ્યું નથી. તેનું કારણ વિચારવા યોગ્ય છે અને વિશેષ ન વિચારી શકાય ત્યાં પરમ કૃપાળુદેવના વચનો આધારભૂત છે. જે ઉપરના ફકરામાં લખેલ છે. આવે તો વિચાર કરી જરૂર જવાબ લખશો.

એજ લિ.

પ્રવીણા અનિત્ય

નામધારી

ભક્તિના સાધનો અને પ્રાર્થના ક્રમ

પ્રાર્થનાની છઠ્ઠી અવસ્થા

સમર્પણભાવ એક એવી અદ્‌ભુત અજબ શક્તિ છે કે જે સર્વ શક્તિમાન ભગવાનને પણ સુતરના કાચા તાંતણાથી બાંધી લે છે અને તેમાંથી તેઓ છૂટી શકતા નથી, છૂટવા ઈચ્છતા પણ નથી. અર્પણતા ભગવાનમાં પ્રેમ, શ્રદ્ધા વધ્યા વિના આવી શકતી નથી; એટલે જ કહ્યું છે કે 'પ્રેમ, શ્રદ્ધા, અર્પણતાના ત્રિવેણી સંગમરૂપ ભક્તિ કરનાર ભક્તને ભગવાન આધીન છે.'

ભક્તિમાર્ગનું રહસ્ય ફક્ત આટલું જ છે કે ભગવાનરૂપ એવા સત્પુરુષ પ્રત્યે અનન્ય એવો પ્રેમ જેમ જેમ વધે એ રીતે શ્રદ્ધા વધે. પ્રેમ અને શ્રદ્ધા બન્ને વધ્યા પછી મોટી ખાઈઓ આવશે કે જેમાંથી પાર થવું જીવને ભયંકર અઘરું હશે પણ પ્રેમ અને શ્રદ્ધા થયા પછી અર્પણતા સહજતાએ જો પ્રાપ્ત થઈ જતી હોય તો પછી મોક્ષનો માર્ગ અત્યંત અત્યંત સહેલો પોતાની મેળે થઈ જાય. પ્રેમ અને શ્રદ્ધા પછી જે અર્પણતા છે એ સમજવી અત્યંત અઘરી છે. જ્યારે શ્રદ્ધા પ્રતીતિમાં આવે, પ્રતીતિ આંશિક અનુભવમાં આવે ત્યાર પછી જ આત્મજ્ઞાન સંભવ છે; પણ જ્યાં સુધી શ્રદ્ધાની વાત છે ત્યાં સુધી તેને ડગવાના હજાર કારણો છે. જીવને વર્ષો સુધી બળવાન શ્રદ્ધા રહ્યાં કરતી હોય, પરંતુ ક્યાંકથી કંઈક સાંભળી લીધું, ક્યાંકથી કંઈ જાણી લીધું અને શ્રદ્ધા ચોક્કસ ધ્રુજવા લાગે છે અને જીવને ત્યાંને ત્યાં સ્થગિત કરી દે છે. જીવને પછી આગળ વધવાનું કારણ થતું નથી.

હવે જ્યાં સમર્પણ કહીએ છીએ, અર્પણતા કહીએ છીએ ત્યારે બોલીએ છીએ કે મનથી, વચનથી, કાયાથી સર્વસ્વ તમને અર્પણ કરેલું છે. જે કિનારે આવેલો છે, કૂદીને આ ખાઈ પાર કરી જ લેવાનો છે એ વખતે શ્રદ્ધા ડગવાના કારણો બની જાય છે. એવું ન બને તો કોઈ સંજોગોની અંદર આ મોક્ષમાર્ગ આટલો અઘરો ન હોય. ક્યારેક પોતા માટે, ક્યારેક બીજા માટે, ક્યારેક કો'કનું સાંભળીને કોઈપણ નિમિત્ત મળતાં જીવની શ્રદ્ધા ડગે, આવું તો હોઈ શકતું હશે ? પરમ કૃપાળુદેવના વચનામૃત પત્રાંક ૪૬૬ નો છેલ્લો પેરેગ્રાફ અને ૪૬૭નો પહેલો પેરેગ્રાફ ગોખી લેવો. શ્રદ્ધા પછી સંપૂર્ણ અર્પણતા થાય એ એટલું સહેલું નથી. જીવ શારીરિક વેદના ગમે તેટલી સહન કરી શકશે પણ માનસિક વેદના એનાથી સહન ન થાય એ શ્રદ્ધાની કચાશ છે.

ક્ષાયિક સમકિતનું બળવાન કારણ આ અર્પણતા છે. ભક્ત પ્રેમના દોરાથી બંધાયેલો છે. સામે અદ્‌ભુત એવું સમર્પણ છે. નથી મનનો - તનનો - વચનનો વિચાર, નથી કુટુંબનો વિચાર, એક જ ધુન છે એ જ મારા અથવા હું તેનો. આવા બંધનથી જ્યારે ભગવાન બંધાઈ જાય છે ત્યારે ન કહેવા જેવું એવું સિક્રેટ ભગવાનને કહી દેવું પડે છે. આવી રીતે જો સમર્પણ થાય અને ભગવાનને સો ટકા ખાતરી થાય કે શિષ્યને આટલો વિશ્વાસ છે પછી કોઈ સિક્રેટ એવાં બાકી રહેતાં નથી કે જે ઈશ્વરરૂપ સત્પુરુષ એને ન આપે. આખી જિંદગી સુધી શ્રદ્ધા હોય, શ્રદ્ધાના નામે આગમાં કુદી પડવા પણ તૈયાર થાય પણ એ શ્રદ્ધા ડગી જાય એવી

હોઈ શકે છે. પણ પ્રતીતિ એકવાર આવી ચૂકી હોય તે મોક્ષ સુધી ઢસડી જાય છે. શ્રદ્ધા અતૂટ થશે ત્યાર પછી સમકિત છે, જેનાથી ત્રણ ભવમાં મોક્ષનું કારણ થાય. એટલી બળવાન શક્તિ આ સમર્પણમાં અર્પણતાની ઐક્યતા જ્યારે થાય ત્યારે આવે. સમર્પણ પૂરું થાય એ છે, સંપૂર્ણ ચારિત્ર અથવા કેવળજ્ઞાન. જ્યારે 'કેવળજ્ઞાન' શબ્દ વાપરીએ છીએ એની સાથે અર્પણતા સમજીએ તો ચોક્કસ ખબર પડશે કે અર્પણતા કેટલી બધી અઘરી છે. કહેવાનો આશય એ છે કે અર્પણતા સંપૂર્ણપણે કરતાં એક કે બે ભવ પણ કદાચ લાગી જાય તો પણ ગભરાવાની જરૂર નથી. અત્યંત્ જરૂરી છે એક શ્રદ્ધા અતૂટ રહ્યાં કરવી જોઈએ. કોઈપણ કારણથી શ્રદ્ધાની કચાશ ન થવી જોઈએ. શ્રદ્ધા એ આત્માનો એક ભાવ છે અથવા મનની એક સમજણ છે. અમુક શ્રદ્ધાને સમજણ કહીએ છીએ, સમજણમાં ભૂલને અશ્રદ્ધા કહીએ છીએ. બીજા કોઈ ફોર્સફુલી કંઈ કહે તો આપણી સમજણમાં ફરક પડી જાય છે. તે જગ્યાએ શ્રદ્ધાને મજબૂત કરવા માટે જ્ઞાનીનાં વચનો છે, જ્ઞાનીની જે કંઈ ચેષ્ટા કે વર્તન છે એની ઉપર સો વાર વિચાર કરવાનો રહે.

બદલામાં ભગવાન તેનું ગુપ્તતાએ રક્ષણ કરે છે અને તેની સર્વ ભાવના પાર પાડી સંતોષે છે તે એટલે સુધી કે મન અને હૃદયથી ખરેખર રંગાયેલો ભક્ત ઈચ્છે ત્યારે ભગવાનને પ્રત્યક્ષ હાજર થવું પડે છે અને આત્મ પ્રભુ ઉજ્જવળ, પવિત્ર અને નિર્મળ થાય છે. જેટલા અંશે સમર્પણ ભાવ તેટલા અંશે ભગવાનનું રક્ષણ મળ્યા કરે છે.

ઘણા કહેતાં હોય છે કે પહેલાં સંસારમાં જેટલું ધ્યાન રખાતું હતું, હવે એટલું બધું ધ્યાન રહેતું નથી. ક્યારેક પરમાર્થે ધર્મમાં વધારે મન લાગે છે અને સંસારના કામમાં ભૂલ થઈ જાય છે. આવા અનુભવ ઘણાના છે. અહીં ભગવાન એવું રક્ષણ કરે છે કે ગમે તેવી મોટી ભૂલો સંસારમાં થતી હોય તો પણ સંસારનું નુકસાન ન થાય. પરમાર્થથી, સંસારમાં ફાયદો થાય. પણ શ્રદ્ધાની કચાશ હોય, અર્પણતાની કચાસ હોય તો ચોક્કસ ફરક પડે.

બીજી રીતે જોઈએ તો ભગવાનરૂપ સત્પુરુષ પ્રત્યે જેટલે અંશે સમર્પણભાવ તેટલે અંશે અહંકાર મમકારનો ત્યાગ. જેટલા પ્રમાણમાં અહંનો અભાવ તેટલા પ્રમાણમાં આત્મ વિશુદ્ધિનો આવિર્ભાવ. અને જેટલે અંશે આત્મશુદ્ધિનો પ્રગટ પ્રભાવ તેટલે અંશે આત્માના નિર્મલત્વ, હળવાશ, પ્રસન્નતા અને આનંદનો ઉઘાડ.

જીવને બંધનનું કારણ 'હું પણું' અને 'મારાપણું' છે. હું અને મારાપણું જેટલું કેન્સલ થાય એટલું ભગવાન તત્વ, ઈશ્વર તત્વ આપણને પ્રાપ્ત થાય છે. 'હું દેહ છું' અથવા 'મારું નામ પ્રવીણ છે' એ જ્યાં સુધી યાદ છે ત્યાં અહંભાવ છે. દેહ મારો છે, દેહના સંબંધમાં જેટલી વસ્તુ છે એ બધી જ વસ્તુઓ પ્રત્યે મારાપણાનો ભાવ છે. આ અહંભાવ અને આ મમત્વભાવ એનું બીજું નામ જ સંસાર છે. મા-બાપ, ભાઈ-બહેન, સગા-સંબંધી, કુટુંબ-સમાજ, એ કંઈ સંસાર નથી.

જ્યાં સંસાર ભાવ નથી તો ચોક્કસ અહંભાવ અને મમત્વભાવ દૂર થશે. જ્યારે મારા તો એક ભગવાન, બાકી

જીવને બંધનનું કારણ 'હું પણું' અને 'મારાપણું' છે. હું અને મારાપણું જેટલું કેન્સલ થાય એટલું ભગવાન તત્વ, ઈશ્વર તત્વ આપણને પ્રાપ્ત થાય છે.

કોઈ નહીં.. 'મેરો તો ગિરધર ગોપાલ દૂસરા ન કોઈ' એ ભાવ અખંડપણે રહેતાં અહં અને મમત્વ ખતમ થતાં કેવી અદ્‌ભુત દશા એવા ભક્તોને મળી છે એ આપણે જાણીએ છીએ. જેટલી જેટલી અર્પણતા થાય છે એટલો અહં અને મમત્વનો નાશ થાય છે, એટલા પ્રમાણમાં આત્માનો અદ્‌ભુત એવો વિકાસ થાય છે.

ભક્તના હૃદયમાં અર્પણતાનું મહાત્મ્ય અને તેથી ઉત્પન્ન થતી શક્તિઓ, લબ્ધિઓ અને સિદ્ધિઓનું યથાર્થ જ્ઞાન વર્તે છે. જો કે સિદ્ધિ આદિ માટે તેના અંતરમાં કિંચિત્ માત્ર મોહ નથી અને તેને ત્યાજ્યરૂપ ગણે છે, તો પણ તે શક્તિઓ આત્માની અનંત શક્તિનું સ્પષ્ટ ભાન અને જ્ઞાન કરાવનાર છે એમ સમજે છે અને તેથી આત્મા પ્રત્યેનો વિશુદ્ધભાવ શુદ્ધતા તરફ જાય છે અને તે કલ્યાણની વૃદ્ધિ કરે છે. તે કારણે ભક્ત ભગવાનને પ્રાર્થે છે.

સૌજન્ય : હીના પંકજ વોરા, મુંબઈ

જીવને જેટલી જેટલી અર્પણતા પ્રાપ્ત થઈ છે એટલા પ્રમાણમાં અમુક આત્મિક શક્તિઓ ચોક્કસ ચોક્કસ પ્રગટ થઈ જ હોય એ નિયમ છે. આવી આત્મિક શક્તિઓ પ્રગટ થઈ ગયા પછી જીવને ખબર હોય, ન પણ હોય પણ ઘણીવાર જીવ બોલતો હોય છે, 'ખબર નહીં આવું મારાથી કેવી રીતે બોલાઈ ગયું, બધાને તો આશ્ચર્ય લાગે છે કે તમે આવું બોલ્યા કેવી રીતે? મનેય ખબર નથી, હું કેવી રીતે બોલ્યો છું.' બેંગલોરના એક વ્યક્તિની વાત છે. ક્યારેય ઉર્દુ જાણેલી ન હતી, પણ અમુક એવા પ્રસંગ બની જતાં, જબરદસ્ત એવી અર્પણતા થતાં એક રાતની અંદર પરમાર્થે ઉર્દુમાં શેરશાયરી લખી, જે બુકનું નામ છે 'દીવાનગી.' એવી જ રીતે ઘણા લોકોને ગુજરાતીનો એક અક્ષર આવડતો નથી અને ગુજરાતીમાં કાંઈક લખી કાઢે

દેહ મારો છે, દેહના સંબંધમાં જેટલી વસ્તુ છે એ બધી જ વસ્તુઓ પ્રત્યે મારાપણાનો ભાવ છે. આ અહંભાવ અને આ મમત્વભાવ એનું બીજું નામ જ સંસાર છે.

અને આપણે વાંચીએ તો આશ્ચર્ય લાગે. ભગવાનના શબ્દ સિવાય આ સંકલન આટલું અદ્‌ભુત ન આવી શકે. પછી લખનારને પૂછીએ શું લખ્યું છે? તો કહે, મને ખબર નથી. અર્થ પૂછીએ તો એ ખબર છે. તો આવી રીતે જે શક્તિઓ પ્રગટ થાય અને જીવને લક્ષમાં આવે ત્યારે દશા અત્યંત સારી ન હોય તો અભિમાનનું કારણ થાય. ક્યારેક ક્યારેક શક્તિઓ પ્રગટે, જીવને અનુભવમાં પણ આવે ત્યારે લાગે આતો બાય ચાન્સ થઈ ગયું છે. એમ શક્તિઓ અને સિદ્ધિઓ વધતી જાય પછી જ કામ થાય. પછી ખબર પડે મારામાં શક્તિઓ પ્રગટી છે, ત્યારે અભિમાનનું કારણ બિલકુલ નહીં થાય.

પૂર્વભવનું મતિ-સ્મૃતિજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન, મનઃપર્યવજ્ઞાન, હે પ્રભુ! મને થવું જોઈએ એવો ભાવ પ્રગટ થાય છે. એ લોભ માટે, મોહ માટે કે બીજાને બતાવવા માટે નહીં, પણ આવી શક્તિઓ પ્રગટ થાય તો આત્માએ ચોક્કસ વિકાસ કર્યો છે એની ખાતરીથી અંતરમાં એક સંતોષ થાય. માટે ભક્ત આવી માંગણી પણ કરે છે, 'ભગવાન આવી લબ્ધિઓ, સિદ્ધિઓ મને જરૂર પ્રગટ થાઓ' અને જ્યારે અર્પણતા થાય ત્યારે ચોક્કસ અમુક પ્રમાણમાં એ પ્રગટ થાય છે. આત્મા ખરેખર વિકાસ કરે છે એ લક્ષે જીવને સિદ્ધિઓની ઈચ્છા થયા કરે તો ખોટું નથી.

'હે પરમકૃપાળુ ભગવંત! આપની કૃપાથી આ બાળકે પ્રેમ શ્રદ્ધાના સંયોગી બળથી સ્વરૂપ પ્રતીતિ મેળવી છે અને કોઈ પ્રકારે આ રત્નચિંતામણી સમાન મનુષ્યદેહની સાર્થકતા સાધ્ય કરી છે. પરંતુ તેથી અટકવાની તેની કોઈ વૃત્તિ નથી. તેને તો આપના અનુગ્રહથી ઊંચી ઊંચી પાયરી પર આરૂઢ થઈ ઠેઠ પૂર્ણતાની ટોચ પર પહોંચવું છે. અનાથમાંથી સનાથ થવું છે.'

હે પરમકૃપાળુ ભગવંત! આપની કૃપાથી 'હું આત્મા છું' એવી ખાતરી થઈ છે અને કોઈ પ્રકારે રત્નચિંતામણી સમાન મનુષ્ય દેહની સાર્થકતા કરી છે. હે પ્રભુ! હવે લાગે છે કે આ મનુષ્ય દેહ ખરેખર સાર્થક થયો છે. આ મનુષ્યભવમાં જે મનુષ્યપણે કરવા જેવું હતું અને જે અનંતવાર મનુષ્યભવ મળ્યા છતાં જે કર્યું ન હતું એ આ ભવમાં થઈ ચૂક્યું છે. અર્થાત્ સ્વરૂપની પ્રતીતિ આવી ચૂકી છે. અનુભવ બાકી છે અને શ્રદ્ધા પછી જો પ્રતીતિ આવી ગઈ તો અનુભવ સો ટકા એક બે ભવમાં ન થાય એવું બની જ ન શકે.

હું આત્મા છું, આત્મા નિત્ય છે, અમુક પ્રકારે કર્તા-ભોક્તાપણું છે એમ પ્રતીતિ એટલે ખાતરી થઈ ચૂકી છે. હવે દુનિયામાં ગમે તેટલા તર્કથી કોઈ સમજાવે કે તમે સમજો છો એ ખોટું છે પણ શ્રદ્ધાથી બળવાન પ્રતીતિ થઈ ચૂકી છે. હવે પોતાની માન્યતામાં આ ભવમાં ફરક નથી પડવાનો એટલે આગળ જવાનું છે. આટલેથી હવે અટકવું નથી. આ ભવમાં કે આગળના ભવની અંદર આત્મ સાક્ષાત્કાર ચોક્કસ થવો જોઈએ.

તેથી હું આપના પવિત્ર ખોળામાં માથું મૂકી, મારું મનાતું સર્વસ્વ મન, વચન અને કાયા અને તેની સમસ્ત પ્રવૃત્તિ આપને અર્પણ કરું છું. તે સર્વ પ્રવૃત્તિ આપની આજ્ઞાનુસાર થાઓ અને મારા આત્મામાં અહમ્‌ના ભાવો ઊંડાણમાં પણ ન રહે ને નિવૃત્ત થાય, એ આપની પાસે માંગુ છું તે સફળ થાઓ.

આવી પ્રતીતિ થયા પછી હવે મને આત્મા ચોક્કસ મળશે, અનુભવ થશે એવી ખાતરી થાય ત્યાર પછી અહંભાવ, મમત્વભાવ, મોહભાવ, સંસારભાવ પોતાની મેળે ક્રમશઃ ચોક્કસ ચોક્કસ ઓછા થતાં જાય. બળવાન એવા મોહનાં કારણો હાજર થાય અને એની અંદર પ્રવર્તન થઈ જાય છે પણ તરત જ વિચાર આવે છે, ખોટું થયું, મિચ્છામી દુક્કડમ. કેન્સલ થાઓ, કેન્સલ થાઓ તો દરેક પગલે આગળને આગળ વધાતું જાય છે.

હે દયાનિધિ! મારે તો આપના જેવા પરમ શુદ્ધ, નિર્મોહી, અસંગ થવું છે, તો મારી પાસે તેવો પુરુષાર્થ કરાવશો, પ્રેરણા આપશો તથા બળ આપશો.

પ્રેમ શ્રદ્ધાપૂર્વકની વિનંતી અને અર્પણતાના અંશે અંશે વધતા ભાવોનું ઈષ્ટ ફળ એ કે વિનંતીકારના ભાવો કોમળ, દયામય, સમતામય અને શાંતિમય અધિક અધિક થતાં જાય છે. ચિતમાં પ્રસન્નતાનું બળ વધે છે, વિઘ્નો દૂર થતાં જાય છે, દુશ્મનો દ્વેષભાવ છોડી દઈ મિત્રો બનતા જાય છે, પુણ્યનો સંચય ને ઉદયપ્રાપ્ત રસ વધતાં અનુકૂળ નિમિતો અને સંજોગો સંપ્રાપ્ત થાય છે. જો બરાબર ધ્યાનપૂર્વક તપાસવામાં આવે તો જણાશે કે કાર્યે કાર્યે, પ્રસંગે પ્રસંગે ભગવાનની અનુપમ કૃપા કામ કરી રહી છે. કોઈ ચમત્કારિક રીતે પોતાનું રક્ષણ થાય છે. ભૂલો અથવા દોષો વિના પ્રયત્ને અટકતાં જાય છે. આવું છે સાચા પ્રેમ-શ્રદ્ધા-અર્પણતાનું રહસ્ય અને તેનું ફળ. આ આશ્ચર્યકારક ફળનું ક્યાં સુધી વર્ણન કરવું? અનુભવથી વિશેષ સમજાય તેમ છે.

દરેકને આ અનુભવ થોડાક કે વધારે અંશે હશે. ગમે તે ક્ષેત્રમાં હો, અચાનક કોઈ મુસીબત આવી જતી હોય અને મુસીબતમાંથી બચી જવાતું હોય. કોઈ ભયંકર એક્સીડન્ટના કારણ થતાં હોય અને મોતમાંથી બચી જવાતું હોય. કેટલાય લોકોને આવા ન માની શકાય એવાં અદ્‌ભુત અનુભવ થાય છે. પછી નિમિત્ત ગમે તે હોય પણ કૃપા એ પ્રભુ સિવાય કોઈની નથી એ ચોક્કસ માનવા જેવું છે. આજ્ઞાનું પાલન કરીએ તો ચોક્કસ ફળ મળે છે.

પાત્રતાથી આત્મદશા વધતી જાય છે અને જ્યારે શ્રદ્ધામાં જરાક કચાશ પડે તો પછી બે ચાર મહિના પછી બોલાય છે, ખબર નહીં પહેલા જેવો પુરુષાર્થ નથી થતો; ખબર નહીં હમણાં અટકાયત ચાલે છે; શું કારણ છે. પહેલા જેવી દશા મારી વધતી નથી? ચોક્કસ ક્યાંક ને ક્યાંક ખચકાટ હશે, શ્રદ્ધાની ક્યાંક કચાશ થઈ હશે, અસ્થિરતા હાજર થઈ ગઈ હશે. આવા અનુભવ તમારે બધાને લગભગ ક્યારેક ને ક્યારેક થયા જ હોવા જોઈએ ને વળી એ શ્રદ્ધાની કચાશનું મૂળ જરાક જ્યાં દૂર થયું તો દશા સ્પીડમાં આગળ વધે છે. પણ આ ભગવાનની કાંઈક અલૌકિક, ન માની શકાય, ન સમજી શકાય એવી કૃપા કહીએ. ભગવાન કેવી રીતે મદદ કરે છે એ શરૂઆતમાં ખબર ન પડે. બસ, ભાવની જરૂર છે.

ભગવાનની કૃપારૂપ અમીદ્રષ્ટિથી ભીંજાયેલ ભક્તના હૃદયમાંથી આનંદસભર વચનો સહસા સરી પડે છે.

જેટલી જેટલી અર્પણતા થાય છે એટલો અહં અને મમત્વનો નાશ થાય છે, એટલા પ્રમાણમાં આત્માનો અદ્‌ભુત એવો વિકાસ થાય છે.

હે પ્રભુ! સંસારમાં રહીને સંસાર છેદવાની જડીબુટ્ટીઓ શોધી, પ્રકાશિત કરી અમને સમજણ આપી તે માટે અમે આપનો ખૂબ ખૂબ ઉપકાર માનીએ છીએ.

સંસાર રોગ મટાડવા માટે પ્રેમ, શ્રદ્ધા, અર્પણતા અને ભાવના, પ્રાર્થનારૂપ અદ્વિતિય અમોઘ ઔષધિઓ આપી જે ઉપકાર કર્યો છે, તેનો બદલો કોઈ રીતે વાળી શકવા સમર્થ નથી. તેથી અમારા મન, વચન અને કાયા આપના ખોળામાં આત્મભાવે અર્પણ કરી સંતોષ માનીએ છીએ.

આ છે શ્રદ્ધાનું બળવાનપણું એ જેમ જેમ થાય અને અર્પણતા વધે એ રીતે જીવની દશા વધે છે, જીવને પોતાને અનુભવમાં આવે છે. ◆

* ભક્તિમાર્ગનું રહસ્ય .... લેખક : શ્રી ભોગીલાલ ગીરધરલાલ શેઠ

નોંધ : પૂજ્યશ્રીના 'ભક્તિમાર્ગનું રહસ્ય'ના વિવેચનોનું આ સંક્ષિપ્ત સ્વરૂપ અનન્ય પરિવર્તનના તંત્રી વિભાગ દ્વારા સંકલિત કરવામાં આવ્યું છે.

સૌજન્ય : એક મુમુક્ષુ તરફથી, મુંબઈ

वचनामृत पत्रांक ९७

भाव से सर्व प्रकार के संग छोड़ने है। द्रव्यसे कर्म पूरे होंगे तब अपने आप छूट जायेंगे। हम उल्टा ही करते हैं, द्रव्यसे सर्वसंग छोड़ देते हैं, कर्म बाकी रखते हैं।

सामान्य रुप से पूरे संसार में सभी लोग जिसे धर्म समझते है और धर्म समझ कर जो कुछ करते है उसका नाम सामान्य धर्म। धर्म का मतलब तो परिणाम है, अर्थात परिणाम को प्राप्त वस्तु। बाकी जो कुछ करने में आता है वह धर्म को प्राप्त करने के साधन कह सकते है। परम कृपालु देवने मोक्ष की परिभाषा एक ही दी है। 'सर्व बंधन से मुक्त होना वह मोक्ष है।'

धर्म को पहले रखने का प्रयोजन इतना ही है कि अर्थ ओर काम ऐसे होने चाहिये कि जिसका मूल धर्म होना चाहिये।

परम कृपालु देव ने बताया है कि संसार में रह कर जो भी कर्म उपार्जन किये हैं शारीरिक शाता-अशाता, शरीर संपत्ति भी अच्छी है, भोग-विलास के साधन और उसे भोगने के लिये इन्द्रिय भी अच्छी मिली है। यह सब पूर्व कर्म से मिला है जिसे भोगे बिना छुटकारा ही नहीं है।

जिस भव में जीव द्रढ निश्चय करता है अब मुझे मोक्ष प्राप्त करना है, इस संसार से सच्चे अर्थ में समझ पूर्वक जो कर्म वर्गणा आत्मा के प्रत्येक प्रदेश पर लगी है, उस कर्म से सर्व प्रकार से छूटना है, उस समय पूर्व भव के अनेक कर्म सत्ता में तो पड़े है। अब इस भव में जब मोक्ष का विचार करोगे और जहां त्याग का विचार होगा कि मुझे यह नहीं चाहिये, तो आज जो संपत्ति है उससे अनेक गुना ज्यादा वैभव और संपत्ति भवोभव तक मिलने वाले है।

हम सबने इस भव में आत्मधर्म की सच्ची समझ ली है और यह समझ लेकर साक्षात मोक्ष जिसे कहते हैं ऐसा पुरुषार्थ हमने शुरु किया है। इस भव में जब ऐसा पुरुषार्थ आज से शुरु करते है तो इसका मतलब यह हुआ कि इससे पहले के अनेक भवों में सत्धर्म की खोज के लिये जबरजस्त पुरुषार्थ किया होगा और उस पुरुषार्थ के परिणाम के रुप में इस भव में ऐसा देह और जिस प्रकार का सुख या दुःख जीव को मिला है, ज्यादातर सुख मानसिक तौर पर बराबर है। अब अनेक भवों के कर्म स्टोक में रहे हैं। शुभ कर्म क्योंकि शुभ क्रिया करते हैं। अब तक जो पुण्य प्राप्त किया है उसके साथ पाप का अनुबंध चल रहा था। इस भव से जो पुरुषार्थ, जो शुभ क्रिया करते हैं तो उसके साथ पुण्यानुबंधी पुण्य का अनुबंध चल रहा है।

अर्थात् इस भव के बाद प्रत्येक भव में संपत्ति और वैभव बढ़ने ही वाले हैं। जैसे जैसे वैभव बढ़ता है तो चित चंचल होता है। यदि सही अर्थ में पुरुषार्थ होगा और जैसे जैसे आत्मदशा बढ़ती है तो संसार के सभी सुखों की पराकाष्ठा अर्थात् चक्रवर्ती का सुख मिलता ही है। काम और अर्थ अब बढ़ने ही वाले हैं। उसमें न फस कर, मोक्ष की प्राप्ति कैसे हो उसकी समझ वह धर्म है। इसलिये धर्म को पहले रखने में आया है फिर अर्थ और काम कहे हैं। अर्थ और काम जब सही रुप में होंगे, तब संसार का सुख बढ़ने वाला है।

संसार सुख जितना बढ़ेगा, उसके साथ आत्मा भी इतना बलवान - बलवान होता जायेगा। आत्मा बलवान होगा तो उसी मात्रा में संसार का वैराग्य बढ़ेगा। तब संसार के सुख की इच्छा नहीं होगी। फिर अनेक प्रकार की लब्धि प्राप्त होती है परंतु उसकी इच्छा मात्र नहीं होती है।

अर्थ और काम इस प्रकार से होने चाहिये कि जिससे पूर्व कर्म से प्राप्त हुई भोग की क्रिया केवल निर्जरा के लिये होनी चाहिये, बंधन के लिये नहीं। यही समझ का नाम धर्म है।

आज संसार सुख के जो जो पदार्थ हमें प्राप्त हुए है, उन पदार्थो के साथ परिचय होगा, उनको भोगना पड़ेगा और वह इस प्रकार से भोगे की वह रीपीट होकर वापस मुझे भोगने

के लिये मिले ऐसा भाव न रहकर, इस कर्म से हमेंशा के लिये छूट रहा हूँ। सामने वाले को जो चाहिये, जिस प्रकार से चाहिये उसे आनंद से, प्रेम से और उन्हें सेटीसफाई कर के निकल जायें। जैसे – जैसे वैभव बढ़ता जायेगा अर्थात् अर्थ और काम सहज रुप से मिलते जायेंगे तो कोई इच्छा मात्र अब बाकी नहीं है, सत् धर्म की समझ है इसलिये।

परंतु पूर्व कर्म का योग होने से उसके साथ परिचय में आना पड़े तो यह परिचय कैसा होना चाहिये? कि जो निर्जरा का कारण बने। ऐसा लक्ष रहे तो वह धर्म है। संसार में रहनेवाले जीव अर्थ और काम, इस प्रकार धर्म की समझ के साथ वर्तन करे तो मोक्ष का अवश्य ही कारण होगा। अर्थ और काम इस प्रकार उपयोग में आने चाहिये कि उन पर धर्म की असर रहा करें और इस कारण से सभी कर्म निर्जरा में जाये और अंत में परम मुक्ति का कारण बनें।

अर्थ और काम की जो भी क्रिया हम करते हैं, तब पहले जागृति आनी चाहिये। धर्म समझ कर यह क्रिया करनी है। भोगने के लिये नहीं। धर्म समझ कर यह क्रिया करने से जैसे जैसे साल व्यतीत होंगे, इस प्रकार मंद, मदंतर होते होते उससे पर होते जायेंगे।

परम कृपालु देव ने बहुत ही सुंदर अर्थ बताया है अधोगति – नरक में जाने से रोके परंतु परिभ्रमण चालू ही रहे। ये सब धर्म की क्रिया है, धर्म नहीं।

अंश मात्र चित्त चंचल होकर उन पदार्थो के प्रति भागे नहीं, इस प्रकार से इसका नकार कर के छूट जाना है।

गृहस्थाश्रमी एकांत धर्म साधना करने की इच्छा रखेंगे तो वह नहीं हो सकती, उसके लिये सर्वसंगपरित्याग ही चाहिये।

जो लोग संसारी है, वह संसार न चलायें और केवल एकांत रूप से धर्म करें तो यह मुमकीन नहीं है। करना चाहे तो भी ऐसा नहीं हो सकता। इसके लिये सर्वसंगपरित्याग चाहिये। अर्थात यर्थाथ धर्म में तो एक विभाव मात्र नहीं होना चाहिये। सर्व विभाव से रहित होंगे तब 'कैवल्य' दशा प्रगट होगी अथवा ज्ञान का बलवान विकास होता है तो अवधि, मनः पर्यव आदि ज्ञान प्रगट होते हैं।

ज्ञान तब ही प्रगट होते हैं, जब सभी विभाव शांत शांत होकर क्षय हो जाते हैं। इस संसार में जब तक हैं तब तक घर, कुटुंब, परिवार आदि के प्रति द्रष्टि मात्र जाने से कोई न कोई भाव तो उत्पन्न होंगें। चाहे कितना ही कंट्रोल करें परंतु जब तक वह कर्म हाजिर है, पुत्र कहें, पिता कहें या कोई दूसरा, तो उनको देखते ही यह मेरे पिता है, यह मेरा पुत्र है, ऐसा भाव सहजरुप से आता है। फिर भले ही ज्ञान विचार करें कि यह मेरा कर्म है, यह मेरे पिता नहीं। परंतु दोनो विकल्प एक के बाद एक हाजिर तो रहेंगे, कट करो फिर भी। अर्थात एकांत रुप से जब सर्वसंगपरित्याग होता है उस समय आत्मदशा बढ़ सकती है, धर्म की सच्ची प्राप्ति हो सकती है जितनी गृहस्थाश्रम में नहीं हो सकती।

यह बात १०० प्रतिशत सच्ची है। इसका मतलब यह नहीं है कि गृहस्थाश्रम से भाग जाना है। बल्कि धर्म इस प्रकार करना है जिससे गृहस्थाश्रम के कर्म से निवृत्ति होती जाये। संसार टूट जाये इस प्रकार नहीं बल्कि कर्म से रहित होते जायें, संसार नाम का कर्म न रहे। हमारा लक्ष यही रहना चाहिये कि संसार के बीच में रहकर, भागने से अच्छा यह कर्म किस प्रकार से निर्जरा में जायें और किस प्रकार इन कर्मो का उपद्रव कम होता जायें और इस प्रकार सर्वसंगपरित्याग की दशा प्राप्त होनी चाहिये। ऐसे नहीं कि कपड़े बदल कर भाग गये और कहीं बैठ कर कह दिया कि हमें सर्वसंगपरित्याग है। सबसे बड़ा संग तो विभाव का संग है, भाव का संग है। हमारा चित कहें, मन कहें, कोई न कोई भाव करते ही रहते है। आत्मा को सबसे बलवान संग तो भाव का अथवा विभाव का है।

गृहस्थाश्रमी को भिक्षा आदि कृत्य योग्य नहीं है।

गृहस्थाश्रमी में हो और घर-घर भिक्षा लेने जाना यह प्रेक्टीकल किसी भी प्रकार से नहीं है। अर्थात् गृहस्थाश्रम में जब तक हम है तब तक इस प्रकार की समझ चाहिये, यह लक्ष रहना चाहिये कि जो कुछ करने में आता है वह छूटने के लिये करने में आता है। ◆

(संपूर्ण)

ॐ शांतिः शांतिः शांतिः

नोंध : पूज्यश्री के पत्रांक ९७ के विवेचन का यह संक्षिप्त स्वरूप अनन्य परिवर्तन के संपादक विभाग द्वारा लिखा गया है।

सौजन्य : नीना रणधीर झवेरी, मुंबई

SHRIMAD RAJCHANDRA VACHANAMRUT

Patrank 132

In the previous issue we saw that Param Krupaludev in the very first letter to Sobhagbhai quoted Adi Shankaracharyaji's vachan that "even a momentary association with a self realized person is like a boat which can cross the worldly ocean". with a twofold purpose. A momentary association between a true aspirant and a self realized person can be instantaneously successful just as when a switch is put on, the circuit is complete and the bulb lights up. When an aspirant is ready to receive and there is someone capable of imparting, then only in that moment, something astonishing happens within a jeev leading him ultimately to liberation. Sobhagbhai and Param Krupaludev could connect with each other instantly when they first met remembering their previous lives and slipping into Samadhi.

You have expressed happiness on meeting me and unhappiness on being separated from me. I too felt the same on meeting you.

After their first meeting, Sobhagbhai in his letter to Param Krupaludev expressed his happiness and deep desire of their meeting again and wrote that being away from Param Krupaludev made him sad. None of the materialistic things of the world mattered anymore and until their meeting he was living in this world with a lot of dispassion and unattachment. In response, Param Krupaludev also expressed a similar sentiment. Even self realized persons feel the need to be in the company of such elevated aspirants as they provide reasons to a self realized person to ponder more deeply over spiritual truths and queries raised by them. Guru Shishya relationship is a result of previous association of at least 25-30 lives.

From the depths of my being, I constantly feel like becoming spiritual; and helping many others in achieving spirituality

Param Krupaludev shares his deep feelings with Sobhagbhai that he wishes that whoever comes in contact with him should find the true path of liberation by knowing the soul and arresting its transmigratory cycle of birth and death; Jeevs should find true and lasting happiness, peace and bliss. This doesn't mean that their present sorrows will be rid of but when the sorrows come, their minds

Even self realized persons feel the need to be in the company of elevated aspirants as they provide reasons and causes to a self realized person to ponder more deeply over spiritual queries raised by them.

Param Krupaludev shares his inner feelings with Sobhagbhai that whoever comes in contact with us finds the true path of liberation by knowing the soul and arresting the transmigratory cycle of bith and death.

remain calm and they face them with the understanding that they are karmas from previous births.

Param Krupaludev is trying to convey to Sobhagbhai that for you too, we have a similar desire that you should find and experience the ultimate truth. Our objective is that you also should achieve an elevated state. Although this is a desire for all jeevs, yet you are the first one followed by others.

…which is my duty but such circumstances are still eluding.

Shrimad's age was 23 years when this letter was written. Circumstances at present are not favorable for us to impart guidance and understanding of true spirituality. When Param Krupaludev was a teenager of about 14-15 years, HIS family's economic condition was quite poor and therefore, HE had decided to go to Mumbai in search of a business opportunity or suitable employment. It had just been about a year and half of starting a partnership business in diamonds and precious stones. Obligations towards parents and younger brother had to be fulfilled; sisters had to be married etc. So, it was not possible to devote time for satsang which perhaps at a later stage may be possible.

Knowledge of the future (astrology) although essential is not my focus at present.

During the time when Shrimad had performed Avadhans (display of pneumonic powers – memory feats), about 10 Astrologers after studying HIS astrological chart had predicted HIS God-like qualities. Shrimad himself studied Astrology in depth at that time and in a short span acquired so much expertise in the field that he was rated as the top most Astrologer and even surprised Shri Shankar Pancholi, a practitioner of "nashta vidya" (to accurately predict the time and place of birth when it is absent in an astrological chart) with his knowledge. As HE became more immersed in pursuit of spirituality, at the age of 19 years, HE gave up the practice of Astrology.

Sobhagbhai in his letter had mentioned that you are not only advanced in spirituality but also in Astrology as you had correctly predicted the direction of my house's main door when we met for the first time and so, had asked Param Krupaludev to predict as to when will his economic condition improve. Therefore, in response Param Krupaludev has stated that Astrology was not HIS present focus and his belief was that Astrology does not help in attaining liberation and is but a whim. ◆

AUM SHANTI: SHANTI: SHANTI:

Concluded.

Note: This edited version of Param Pujya Premacharyji's discourse is done by the Editorial Team of Ananya Parivartan

Best Wishes : Parul Vora, Borivali Satsang Group, Mumbai

જ્ઞાનીના વચન કરાવે જીવન પરિવર્તન

■ હર્ષા શાહ, મુંબઈ

કહેવાય છે જ્ઞાનીના એક એક વચનમાં અનંત આગમો ભરેલા છે. અત્યારે તો મને એકેય આગમનું જ્ઞાન નથી, પરંતુ જ્ઞાનીના એક એક વચનો જ્યારે સમજાઈ અનુભવમાં આવે છે ત્યારે તેના ઉપર થોડોક પણ વિચાર કરતાં તેનું કેટલું મૂલ્ય છે તે સમજાય છે. એક વચન પણ જીવનમાં ઘણો ફેરફાર કરી શકે છે. આથી જ તેની કિંમત આગમ જેટલી કરવામાં આવી છે. એવા મૂલ્યવાન વચનો જો જિંદગીમાં વણાઈ જાય તો જીવનો આત્મવિકાસ ઘણો ઘણો થઈ શકે.

પરમ કૃપાળુદેવનું આ વચન મને બહુ ગમે છે. ''જિંદગી ટૂંકી છે અને જંજાળ લાંબી છે માટે જંજાળ ટૂંકી કર તો સુખરૂપ જિંદગી લાંબી લાગશે.''

સંસારમાં છીએ એટલે ક્યાંક ને ક્યાંક પ્રસંગોમાં જવાનું થતું જ હોય. સંસારના પદાર્થોના આકર્ષણો, પ્રલોભનો વગેરે ખૂબ જ દેખાતા હોય છે. ક્યાંક કોઈના કપડાં, ક્યાંક કોઈના દાગીના તો કોઈનું ઘર અને ફર્નીચર વગેરે. એક ઘડી તો આકર્ષણ થાય, ખરીદવાનું મન પણ થાય.

સમજણા થયા ત્યારથી આ જ કામ કર્યું છે. નવી નવી વસ્તુઓ જોવી, ગોતવી અને વસાવી ખુશ થવું. બીજાઓને બતાવી પોતાનું માન પોષવું. આત્માના વૈભવનું જ્ઞાન ન હતું એટલે જડ પદાર્થોનું પ્રદર્શન કરી અભિમાન કર્યું છે.

જ્ઞાનીના વચનોનું મહત્વ સમજાતાં હવે સમજાય છે કે પાંચ ઈન્દ્રિયોના ભોગના સાધનો થોડા સમય માટે સુખ આપશે. પરંતુ આત્માનું સુખ શાશ્વત સુખ આપશે. માટે આ જંજાળમાં પડી રહેવા જેવું નથી. તેને લાવવામાં, વાપરવામાં અને સાચવવામાં તો આત્માને સાવ ભૂલી જવા જેવું છે. માટે એવી જંજાળ વધારવી નથી. તેના બદલે ઓછી જરૂરિયાતો અને સંતોષ રાખીશ તો આત્માને યાદ કરવામાં વધારે સમય મળશે. જે મને ઉત્તરોત્તર આત્મપ્રગતિમાં ટેકારૂપ થશે. પરિગ્રહ વધારવો એ જ મોટા દુઃખનું કારણ છે. જે સાચા સુખને પ્રાપ્ત કરવામાં, પરમાર્થ કરવામાં અવરોધ પેદા કરે છે.

પરમ પૂજ્ય પપ્પાજીનું વચન છે ''કર્મો આવે છે તે જવા માટે આવે છે.''

થોડા વર્ષોના સત્સંગ અને વાંચન કર્યા પછી એ તો સમજાયું કે પ્રત્યેક જીવને, પ્રત્યેક ક્ષણે કર્મના ઉદય તો નિરંતર ચાલુ જ હોય છે, ક્યારેક શુભ ક્યારેક અશુભ, પરંતુ આપણે એની સાથે છેડછાડ ન કરીએ તો તે પોતાની મેળે જતાં રહે છે. કોઈ વેદનિય કર્મના ઉદય વખતે તેની બહુ આળ-પંપાળ ન કરીએ, વધારે પડતું તેના પર ધ્યાન ન આપીએ તો એ કર્મ એની મેળે પૂરું થઈ જતું રહેશે અથવા વધારે હેરાન નહીં કરે.

પરંતુ વેદના વખતે આપણે તેને વધારે પડતું મહત્વ આપી તેમાંજ ગુંચવાઈ જઈ આત્માને ભૂલી કર્મને વધારે ગાઢું બનાવીએ છીએ. આર્તધ્યાન કરીને નવું કર્મબંધન કરીએ છે. જેને લીધે કર્મોની નવી સાઈકલ ચાલુ થાય છે.

જ્ઞાનીના વચન આપણને રાગ દ્વેષ, આર્તધ્યાન, રૌદ્રધ્યાન છોડાવી નવા કર્મબંધનથી બચાવે છે તે સમજાય છે.

બે વર્ષ પહેલાં મને સ્કીનનો પ્રોબ્લેમ થયો હતો. ગરમીના દિવસોમાં સ્કીનમાં ઘણી તકલીફ થઈ હતી. આર્તધ્યાન ખૂબ થતું હતું ક્યારે અને કેવી રીતે મટશે તે સમજાતું ન હતું. તે દરમ્યાન જ પૂજ્યશ્રીના સત્સંગમાં જ આ વચન મળ્યું. ''કર્મો આવે છે તે જવા માટે'' આ વચનથી કેટલું બળ મળી ગયું ! દેહ અને આત્માની ભિન્નતા સમજાઈ કે જે વેદના છે તે દેહને થાય છે. હું તો તેનાથી ભિન્ન ''આત્મા છું.'' દેહ તેના સ્વભાવમાં છે અને મારે મારા સ્વભાવમાં રહેવાનું છે. મેં બાંધેલા કર્મ મારે જ ભોગવીને છૂટવાનું છે. આ એકજ વચન પરથી બીજા પણ ઘણાં વચનો સમજાયા.

o કોઈ કોઈનું કંઈજ કરી ન શકે (પીડા લઈ ન શકે)

o વેદના એ દેહનો ધર્મ છે. વેદના વખતે સમતાભાવ રાખી ભોગવી લઈશ તો નવા કર્મ નહીં બંધાય.

o મેં કરેલા કર્મો મારે જ ભોગવવા પડે.

o દેહ અને આત્મા અત્યંત સાથે જ રહેવા છતાં બન્ને જુદા છે, હું અવિનાશી આત્મા છું. દેહ વિનાશી છે.

o આર્તધ્યાન અને રૌદ્રધ્યાનથી તિર્યંચ અને નરકની ગતિ મળે છે. માટે સમતા રાખી આવેલ કર્મને શાંતિથી ભોગવી લે, જે જવા માટે જ આવ્યા છે. ખરેખર સમજાયું આ કર્મ જવા માટે જ આવ્યું હતું.

જ્યાં ત્યાંથી રાગ દ્વેષથી રહિત થવું એ જ મારો ધર્મ છે. આ એક વચનમાં તો જ્ઞાનીએ આખો મોક્ષમાર્ગ આપી દીધો છે. આ વચનને સાદી રીતે સમજવું ઘણું અઘરું છે. કારણ કે આ વચનને સમજવા માટે સૌ પ્રથમ તો રાગ-દ્વેષનો ખરો અર્થ સમજવો પણ જરૂરી બને છે. રાગ એટલે કોઈપણ પદાર્થ કે વ્યક્તિ માટેનો લગાવ કે તેના પ્રત્યે ગમવાપણું અને દ્વેષ એટલે તેના પ્રત્યેનો અણગમો કે તિરસ્કાર. આ બન્નેથી છૂટી જઈએ તો વિતરાગતા !

થોડોક પણ આગળ વિચાર કરતાં બીજી બધી ગતિઓની મોક્ષ માટેની અસમર્થતા સમજાય છે. ત્યારે સમજાય કે જ્ઞાનીના એક એક વચન આપણા માટે કેટલા કિંમતી અને ઉપયોગી છે. જો મારે મારો જન્મ સફળ કરવો હોય તો રાગદ્વેષથી રહિત થવું એજ એનો ઉપાય છે. રાગદ્વેષ કરી કરીને જ આપણે પરિભ્રમણ વધાર્યું છે. આત્મા ભાવાત્મક પદાર્થ છે. પોતે જે ધારે તે પ્રમાણે ભાવો કરી શકે. શુભભાવો કરે તો પુણ્યનું કર્મબંધન અને અશુભભાવ કરે તો પાપનું કર્મબંધન તો થવાનું જ છે. પરંતુ રાગદ્વેષ રહિત દશા થાય તો કર્મબંધન ન થાય. આવું આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરતાં ભલે અનેક ભવો લાગે, પરંતુ છેલ્લે આ દશા લાવ્યા વગર છૂટકારો નથી.

રાગ અને દ્વેષ આ બે ભાવમાં સર્વ વિષય અને કષાય સમાઈ જાય છે. તે જીવને મોક્ષમાર્ગમાં અવરોધરૂપ બને છે. સંસારમાં પણ જીવને આત્મવિકાસ કરવામાં નડતરરૂપ છે. જે તેને પરમાર્થનો પુરુષાર્થ કરવા માટે અસમર્થ બનાવે છે. પુરુષાર્થ કરવા આત્મજાગૃતિ અત્યંત જરૂરી છે.

આ છે જ્ઞાનીના વચનોથી જીવના ભાવોનું પરિવર્તન. જીવ જો સમજે તો જ્ઞાનીના દરેક વચન કલ્યાણકારી છે. ◆

સૌજન્ય : સ્વ. ગીરીશભાઈ મહેતાના સ્મરણાર્થે, હ. નયનાબેન, મુંબઈ

अरणिक मुनि

अरणिक भद्रा माता एवं दत्त पिता का इकलौता पुत्र था।

माता एवं पिता लम्बे अरसे से दीक्षा भाव सेवन कर रहे थे, लेकिन नन्हें अरणिक को कौन संभाले? एक दिन भगवान की वाणी सुनकर तुरंत निर्णय लिया। माता-पिता दोनों ने दीक्षा ले ली तथा पिता मुनि ने अरणिक को भी दीक्षा दी। बाल मुनि विद्याभ्यास करते हैं, लेकिन उनका सब व्यावहारिक कार्य पिता मुनि ही करते हैं। संथारा बिछाना या गोचरी लाकर वात्सल्यपूर्वक भोजन कराना वगैरह बालमुनि के सर्व कार्य मोहवश पिता मुनि करते जा रहे हैं। साथ के मुनि महाराज को बहुत समझाते हैं कि, ''आहिस्ते, आहिस्ते बाल मुनि को उनके कार्य स्वयं करने दो।'' परंतु मुनि जिंदा रहे तब तक मोहवश अरणिक मुनि को कोई व्यावहारिक कार्य करने न दिया। कालानुसार पिता मुनि का स्वर्गवास हुआ।

भिक्षा वगैरह के लिये अरणिक मुनि ने अन्य मुनियों के साथ जाना तय किया। और एक दिन गोचरी के लिए भरी दुपहरी में अन्य मुनियों के साथ वे निकल पड़े।

ग्रीष्म का दिन.. कड़ी धूप.. नंगे पाँव चलते अरणिक मुनि के पैर जलने लगे। विश्राम के लिए वे एक मकान के झरोखे के नीचें छाया देखकर रूके। वहाँ सामने के झरोखे में खड़ी एक श्रीमंत मानुनि ने मुनि को देखा। सुहावनी और मस्त काया देखकर मानुनि मोहित हो गई, दासी को बुलाकर मुनि को ऊपर ले जाने को कहा। मुनि आये - थके थे। कड़ी धूप में तपे हुए थे। ''ऐसा संयम भार उठा नहीं सकूंगा'' - ऐसा मन हीं मन सोच रहे थे कि ऐसी मदद मिली। स्त्रीने सुंदर - मोदक का भोजन कराया और आवास में रहने तथा सर्व भोग भोगने के लिए मुनि को ललचाया। मुनि पिघल गये। मोह में फँस गये एवं दीक्षा का महाव्रत त्यागकर संसारी बन गये।

अच्छा खान-पान एवं सुंदरी का साथ - संसार भोगते भोगते कई दिन बीत गये।

दीक्षा प्राप्त साध्वी माता को समाचार मिला कि अरणिक मुनि आचरण (दीक्षा) छोड़कर कहीं चले गये हैं। यह कुठाराघात माताजी सहन न कर सकी। अरणिक को ढूंढने के लिए जगह जगह भटकने लगी। मार्ग में पुकार उठती, ''मेरा अरणिक कहाँ गया?'' और ''अरणिक! तुं कहाँ है? अरे अरणिक! तुझे दीक्षा पर्याय से किसने छीना? कहाँ है?'' वृद्ध साध्वी पुकार रही है और साध्वी को पागल साध्वी समझकर लोगों की टोली उसके पीछे हुल्ला - गुल्ला मचाती दौड़ रही है।

अरणिक एक दिन यह तमाशा झरोखे से देखते हैं। माता की चीख पुकार सुनकर मन पिघलता है। मेरी माताजी की यह दशा? मेरे लिए? नीचे उतरकर माँ के चरणों में गिरते हैं और माता बिनती करती है, ''तुने यह क्या किया? मेरी कोख लजाई? दीक्षा छोड़ दी? किसने तुझे ललचाया?''

अरणिक कहते है, ''माताजी! दुष्कर... दुष्कर... मैं संयम पालन नहीं कर सकता।'' माताजी खूब समझाती हैं कि संयम के बिना इस भव भ्रमणा में कोई भी छूड़ा सके ऐसा नहीं है।

अरणिक एक शर्त पर पुनः संयम ग्रहण करने के लिए तैयार होते हैं, ''संयम लेकर तुरंत ही अनशन करके प्राणत्याग करूंगा।'' यह शर्त माँ मान्य रखती है। कुछ भी हो, तूं प्राण त्याग करेगा वह मुझे स्वीकार है, लेकिन इस प्रकार संसार भोगकर भवोभव तेरी आत्मा नीच गति प्राप्त करे - वह सहन नहीं होगा। माता पुत्र की शर्त से सहमत हुई।

अरणिक पुनः दीक्षा ग्रहण करके दहकती हुई शिला पर सो गये, अनशन करके शरीर को गला दिया एवं कालक्रम से केवलज्ञान प्राप्त करके मोक्ष पधारें। माता यह जानकर आनंद पाती है। एक जीव जो दुर्गति के राह पर था उसे केवलज्ञानी बनने के लिए बोध दिया, धन्य माता, धन्य मुनि अरणिक। ◆

सौजन्य: जिन शासन के चमकते हीरे

कुछ मिला तो सही

संगलकोट में किसी समय बौद्धों का बहुत बड़ा भिक्षु संघ आया। वहां एक वैदिक पंडित इतना रूढ़िग्रस्त था कि वह किसी अवैदिक पंडित की छाया भी अपने पर नहीं पड़ने देता था, बातचीत तो कोसों दूर रही। बौद्ध संघ में उसे समझाने की चर्चा चली और एक भिक्षु ने यह जिम्मेवारी अपने ऊपर ली। सभीने उसे ऐसा करने से रोका किन्तु वह दृढ – संकल्पी था।

दूसरे ही दिन से वह भिक्षु जी–जान से अपने कार्य में जुट गया। अपना भिक्षापात्र लेकर वह उसी ब्राह्मण के घर आया और पूछा – ''कुछ आहार पानी की सुविधा है?'' भिक्षु की बात सुनकर सारे चुप हो गये। सभी ने घृणा तिरस्कार भरी नजरों से भिक्षु को निहारा।

थोड़ी देर तक भिक्षु खड़ा – खड़ा देखता रहा, फिर लौट गया। दूसरे दिन फिर आया तो वहीं मौन। सारे वातावरण में घृणा – तिरस्कार और क्रोध के अलावा कुछ भी नहीं था। भिक्षु कुछ देर चुपचाप खड़ा रहा और लौट आया।

इस तरह से प्रतिदिन का क्रम जारी था। भिक्षु दृढ़ – संकल्प लिए हुए था। उसकी समता और उसका साहस मानों हिमालय को छू रहा था। अतः यह क्रम एक – दो दिन नहीं बल्कि दस महिने तक चलता रहा।

एक दिन जब भिक्षुक घर पहुंचा तो ब्राह्मण नहीं था। प्रतिदिन के आने – जाने से ब्राह्मणी का दिल पहले से ही पिघल चुका था। जब उसने भिक्षु को देखा तो सोचा आज पतिदेव तो है नहीं। अतः घृणा और उपेक्षा की नजरों को छोड़कर तनिक सहानुभूति से भिक्षु को देखा और कहा – ''क्या करुं भिक्षुराज! मैं आहार – पानी दे तो दूं किन्तु पंडितजी नाराज हो जायेंगे अतः बड़ी विवश हूँ।''

भिक्षु ने शांत भाव से कहा – ''बहन! ऐसी कोई बात नहीं है। मैं अपना कार्य करता हूँ, तुम अपना कार्य करो। मेरे कारण आप के घर में क्लेश नहीं होना चाहिए। इतना कह कर भिक्षु जाने के लिए मुड़ा ही था कि सामने से पंडित जी आ गये। भिक्षु को देखते ही आगबबूला हो कर बोले – ''अरे ओ मुंड! तु हर रोज क्यों चला आता है? जब यहां से तुझे आज तक भी कुछ मिला ही नहीं तो प्रतिदिन आने का मकसद क्या है? सच – सच बता, क्या अभी तक मेरे यहां से तुझे कुछ मिला?'' भिक्षु ने सहजता से कहा – ''हां, इतने दिन तो कुछ नहीं मिला किन्तु आज अवश्य मिला है।'' इतना सुनते ही पंडित लाल–पीला हो गया और घर आकर पंडिताइन से पूछा तो उसने कहा – ''नहीं–नहीं मैने तो उसे कुछ भी नहीं दिया।'' पंडित को पंडिताइन की बात पर पूर्ण विश्वास था।

पंडित दौड़ता दौड़ता बाहर आया किन्तु भिक्षु अपने मार्ग पर गज–गति से चल रहा था। भिक्षु का पीछा करते हुए पंडित ने अपने पीछे अनेकों व्यक्तियों को इकठ्ठा कर लिया। चारों ओर से भिक्षु को घेरकर पंडित ने कहा – ''अरे मुंड! तुम भिक्षु होकर असत्य क्यों बोलते हो? बता तुझे आज मेरे घर से क्या मिला?''

भिक्षु ने मुस्कराकर कहा – ''मैं असत्य भाषण नहीं करता। आज मुझे आपकी पत्नी ने 'ना' दिया है। आज से पहले आपके घर से कभी मुझे 'ना' भी नहीं मिली थी। मुझे विश्वास है कि आज दस महिने में मुझे 'ना' मिली है तो किसी दिन 'हां' भी मिल जायेगी।''

यह सुनकर ब्राह्मण अवाक् हो गया। कुछ – कुछ शांत हुआ और उसने धीमे स्वर में पूछा – ''यह क्रम कब तक जारी रखोगे भिक्षु?'' भिक्षु ने कहा – ''जब तक जीवित रहूंगा।'' अब तो पंडित पिघल ही चुका था। वह भिक्षु के पैरों में आ गिरा कि क्या यह भी जीवन है?'' दस महिने हो गए। मान नहीं सम्मान नहीं फिर भी आप आते है। धन्य है आपकी समता और सहिष्णुता को। ◆

सौजन्य : निमिष रणधीर झवेरी, मुंबई

Q પુણ્યાનુબંધી પુણ્ય કેવી રીતે બંધાય ?

ઉત્તર : ક્રિયા અને ભાવ બન્ને શુદ્ધ હોય તો પુણ્યાનુંબંધી પુણ્ય બંધાય છે. ક્રિયાથી પુણ્ય થાય અને ભાવથી અનુબંધ થાય. જ્યારે ક્રિયા થતી હોય, દા.ત. ભગવાનની પૂજા વિગેરે ત્યારે સાથે સાથે હૃદયમાં પ્રભુ માટે ખૂબ જ ઉત્કૃષ્ટ એવી પ્રેમભક્તિ હોય અને તેમના ગુણગાન ગવાતા હોય તો એવી ઉત્કૃષ્ટ ભાવ સહિતની ક્રિયાથી પુણ્યાનુંબંધી પુણ્યનું કારણ થઈ શકે.

Q આપે કહ્યું છે કે જ્યાં ભોક્તાપણું છે ત્યાં કર્તાપણું પણ સાથે જ હોય છે. તો મારે આ સાયકલને બદલવી છે. કર્તાપણાથી પરિભ્રમણ છે અને મારે હવે પરિભ્રમણ નથી વધારવું. ભોક્તાપણા વખતે કેવા ભાવ કરવા કે જેથી હું આનાથી છૂટી શકું ?

ઉત્તર : ધારોકે તમારી ભાવતી વસ્તુ રસગુલ્લુ છે. જ્યારે રસગુલ્લુ ખાવાના ભાવ થયા, ત્યારે એ ભાવથી કર્મબંધન થયું. પછી ધારોકે તમે કોઈના ઘરે જમવા ગયા છો અને જમતી વખતે તમને રસગુલ્લુ પીરસવામાં આવે છે. એ રસગુલ્લુ જોઈને તમને મનમાં વિચાર આવે છે કે રસગુલ્લા જેવા જોઈએ એવા પોચા નથી લાગતાં. કદાચ બે-ત્રણ દિવસ પહેલા બનાવેલા છે. ફ્રીઝમાં મુક્યા હશે એટલે પોચા નથી લાગતા. સફેદ પણ નથી લાગતા વિગેરે વિગેરે. એનાથી ઉલટુ તમે ક્યાંક બીજે ગયા છો અને ખાવામાં રસગુલ્લા મળે છે. એ રસગુલ્લા જોતાંની સાથે જ તમને લાગે છે કે રસગુલ્લા બહુ ફાઈન છે, પોચા છે, મીઠા છે, સફેદ પણ છે અને તમને ખાવાનું તરત

જ મન થાય છે અને તમે રસગુલ્લુ ઉપાડીને મોઢામાં મૂકો છો. મોઢામાં મૂકતી વખતે જે પહેલો અનુભવ કરીએ એ ભોક્તાપણું છે, જે ઈન્દ્રિયની મારફત થાય છે. મોઢામાં મૂક્યા બાદ હૃદયને જેટલું સારુ કે ખરાબ લાગે છે એ નવા ભાવ છે. આ રસગુલ્લું બહુ જ ફાઈન છે, હું હજી એક ખાઈશ વિગેરે વિગેરે શાતાપણું કે અશાતાપણું, ગમવું કે ન ગમવું વિગેરે ભાવથી ઉપભોગ થયો. અહીં બીજા નવા ભાવને કારણે નવા કર્મબંધન કર્યા, કર્યા ને કર્યા.

હૃદયથી જે ભાવ થાય છે એ મુખ્ય કર્મબંધનનું કારણ છે. પદાર્થને ભોગવતી વખતે કોઈપણ ભાવ ન હોય અથવા જેટલા મંદભાવ હોય એટલા કર્મબંધન ન થાય અથવા ઓછા થાય. પણ આ બધી પ્રેક્ટીશ કરતાં કરતાં ચાર-પાંચ ભવ નીકળી જાય ત્યારે એ પોસીબલ થાય કે ભોક્તાપણા વખતે કોઈ ભાવ જ ન થાય. એટલે ક્રિયાથી કર્મબંધન થતાં નથી. પણ અજ્ઞાની જીવને ક્રિયાની સાથે ભાવ હોય, હોય ને હોય જ.

એટલે જે શુભ કે અશુભ ભાવ છે એ પ્રમાણે કર્મ બંધાય. હવે લાગે કે આ નથી ભોગવવું, નથી ભોગવવું, પણ પૂર્વે બાંધેલા નિકાચીત કર્મો ભોગવીને પૂરા કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી મુક્તિ ન મળે.

પરમ કૃપાળુ દેવનું ઉદાહરણ વિચારી જોજો. જે દશાએ જે ન કરવું ગમે એ એમણે દ્રવ્યથી કર્યું પણ ભાવથી તો અલિપ્ત જ રહ્યાં. લગ્ન કર્યાં પછી પણ લગભગ કેવળજ્ઞાન સુધીની દશા તેમને પ્રાપ્ત થઈ. એટલે જ્ઞાની શું ખાય છે, શું પીએ છે, શું કરે છે એ અગત્યનું નથી. પણ અંતરંગથી કેટલા અલિપ્ત છે એ અગત્યનું છે.

બસ, એવું જ જોઈએ છે. જેમ જેમ ભક્તિ ઉગે એ પ્રમાણે ભાવ મંદ મંદ થાય. પછી કોઈ ઈચ્છા જ ન હોય તો ભાવ શેના થાય???
ઈચ્છા હોય તો ભાવ થાય ને!!!

Q કર્મ ભોગવતી વખતે વિચાર આવે છે કે આ સારું છે, આ ખરાબ છે તો શું એ પૂર્વકર્મનું પરિણામ છે? એનાથી કર્મબંધન થતાં કેમ રોકી શકાય?

ઉત્તર : જ્યારે કર્મ ભોગવો છો તો ભોગવ્યા પછી તેની અસરમાં જેટલા પણ ભાવ ચાલે છે તે બધાં નવા કર્મબંધનનું કારણ છે. પણ ત્યાર પછી કોઈપણ ભાવ ન થાય તો જૂનું કર્મ ક્ષય થઈ એની નિર્જરા થાય, નવું કર્મ ન બંધાય. આ રીતે પ્રેક્ટીશ કરવાથી બધા કર્મોથી ધીરે ધીરે આપણે છૂટી શકીએ છીએ. ભાવનું ન હોવું ત્યારે જ થઈ શકે જ્યારે સંસારના જેટલા પ્રાણી કે પદાર્થ છે એમના પ્રત્યેનું આકર્ષણ ઓછું થાય. બીજી ભાષામાં કહીએ તો અંતરંગ વૈરાગ્ય કેટલો છે એના પર આ નિર્ભર કરે છે. જેટલો અંતરંગ વૈરાગ્ય વધારે એટલું સંસારના પદાર્થોનું આકર્ષણ ઓછું થાય. એ પદાર્થનું કોઈ મહત્વ ન રહે તો તેની કોઈ અસર પણ ન હોઈ શકે.

જ્યારે તમે કોઈપણ ચીજને ભોગવો છો, દા.ત. રસગુલ્લા, રસગુલ્લુ મોઢામાં નાંખ્યું, ખાઈ લીધું અને એના ઉપર એક પણ વિચાર ન થાય તો એ પૂર્વકર્મ ભોગવીને તમે પૂરું કર્યું. પણ એ ખાઈ લીધા પછી જો કાંઈ વિચાર ચાલે તો એ ભાવક્રિયા થઈ, તો ચોક્કસ કર્મબંધન થયું. ◆

સૌજન્ય : નિમિષ રણધીર ઝવેરી, મુંબઈ

શ્રીકૃષ્ણ આજીવન બ્રહ્મચારી (૧)

કાર્તિક માસના કૃષ્ણપક્ષની એકાદશીના દ્વારિકાના નરનારી, શ્રેષ્ઠી - શ્રીમંતો, સામંતો-સુભટો, બ્રાહ્મણો-સારસ્વતો, યાદવો અને આમંત્રિતોનાં ટોળેટોળા, પૂર્વાકાશમાં ઉષાદેવીનું આગમન થયું ત્યાં તો રાજમહેલની ઉત્તરે આવેલ વિશાળ સભાગૃહના મેદાનમાં એકત્રિત થવા લાગ્યા. સૌના મુખારવિંદ પર એક અનેરા ને અનુપમ વિશાળ મહોત્સવના સાક્ષી બનવાનું સદ્‌ભાગ્ય સાંપડવાનો સાત્વિક હર્ષોલ્લાસ હતો.

જેવો સૂર્યોદય થયો કે તરત જ દુંદુભી, ઘંટારવ અને રણશિંગાના પ્રચંડ જયનાદથી વાતાવરણને ગજવી દીધું અને તેની સાથે જ, શણગારેલા સુવર્ણરથોમાં પોતપોતાને આવાસેથી યાદવશિરોમણિ વસુદેવજી, માતા દેવકી તથા મા રોહિણી; દાઉજી, સુભદ્રા અને રેવતી; પ્રદ્યુમ્ન અને માયાવતી; અનિરૂદ્ધ અને ઉષા; શ્રીકૃષ્ણની સાતેય રાણીઓ અને એ સૌની પાછળ ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ, રુક્‌મિણી અને દેવર્ષિ નારદ રથારૂઢ થઈને ભૂમિપૂજનના ભવ્ય શામિયાણામાં એક પછી એક આવવા લાગ્યા. ઉપસ્થિત વિશાળ જનમેદનીએ સૌના નામનો જયજયકાર કરીને એમનું અંતરના ઉમળકાથી સ્વાગત કર્યું.

ભારે હર્ષનાદ વચ્ચે, દ્વારિકાધીશ અને દાઉ બલરામ દ્વારા પૂર્ણ સન્માનપૂર્વક પૂજાસ્થાને તેડી લવાયેલા દેવર્ષિ નારદજીના વરદ હસ્તે 'નવગ્રહ શાંતિયજ્ઞ' માટેની યજ્ઞશાળાનું તથા મુખ્ય યજ્ઞવેદીનું ભૂમિપૂજન અને ખાતમુહૂર્ત થયાં. આ શુભ મહોત્સવ નિર્વિઘ્ને પરિપૂર્ણ થાય તે માટે ઉપસ્થિત વિદ્વાન બ્રાહ્મણોએ દેવોને પ્રાર્થના કરી અને પોતાની શુભેચ્છાઓ તથા મંગલ કામનાઓ પણ મંત્રો દ્વારા અભિવ્યક્ત કરી.

પૂર્વાયોજિત કાર્યક્રમ અનુસાર, ઉપસ્થિત જનમેદની સમક્ષ દ્વારિકાધીશ પોતે આ ''નવગ્રહ શાંતિયજ્ઞ''ના આયોજન પાછળનો શુભ હેતુ તથા આ પ્રકારના શાંતિયજ્ઞની ફલશ્રુતિ અંગે પ્રાસંગિક પ્રવચન આપવાના હતા અને ત્યારબાદ, દેવર્ષિ નારદજી આજના પ્રસંગને અનુરૂપ પ્રેરક ઉદ્‌બોધન પણ કરવાના હતા. હજી તો દાઉજી પોતાનું સ્વાગત પ્રવચન શરૂ કરે તે પહેલાં એકાએક ભારે કોલાહલ થયો. સભાગૃહના પ્રવેશદ્વારે ઓચિંતા આવી ગયેલા અને મંદ મંદ ગતિએ રંગમંચ તરફ આગળ વધી રહેલા એક કૃશકાય, અત્યંત વૃદ્ધ, વિશાળ ભૂખરી

જટાયુક્ત, માત્ર કૌપીનધારી કોઈ મહાન તપસ્વીને સૌ ફાટી આંખે સાનંદાશ્ચર્ય જોઈ રહ્યાં!

મુનિવર નારદજીએ તેમને દૂરથી જ ઓળખી લીધા. તેમણે તરત જ શ્રી કૃષ્ણને અને બલરામને આગંતુકનો સાંકેતિક પરિચય આપી દીધો અને સહેજ પણ વિલંબ કર્યા વિના દેવર્ષિ નારદ ખુદ રંગમંચ પરથી નીચે ઊતરીને આ દિવ્ય વિભૂતિને સન્માનવા ઝડપથી સામે ગયા ત્યારે, શ્રીકૃષ્ણ અને બલરામ પણ દેવર્ષિને અનુસર્યા.

દેવર્ષિ નારદે ઋષિવરનો ચરણસ્પર્શ કર્યો ન કર્યો ને ત્યાં તો, સ્વયં પરમાત્માને પોતાના સ્વાગતાર્થે સન્મુખ આવેલા જોઈને ત્રિલોકપતિના શ્રીચરણોમાં આ વયોવૃદ્ધ મહાત્માએ, સૌના ભારે આશ્ચર્ય વચ્ચે, સાષ્ટાંગ દંડવત્ પ્રણામ કર્યા અને ''મારા પ્રભુ, મારા નાથ! અંતે મને કૃષ્ણાવતારે દર્શન આપવાનું વચન પરિપૂર્ણ કર્યું, મારા સ્વામી! હું ધન્ય થઈ ગયો, ત્રિભુવનપતિ!'' ઋષિવર પ્રભુનો ચરણસ્પર્શ કરે એ પહેલાં તો, શ્યામસુંદરે એમને ખુબ આદર અને સ્નેહથી ઊભા કરી ગળે લગાડ્યા. પછી એમની આંખોમાં આંખો પરોવીને જાણે મીઠો ઠપકો ન આપતા હોય કે - ''આમ જાહેરમાં મારો આ રીતે પરિચય આપીને, આપ મારે ચરણે પડો એ આપને નથી શોભતું ઋષિવર!'' એ રીતે ધીમેથી બોલીને પછી આશ્ચર્યચકિત થઈ ગયેલી જનમેદની સાંભળે એમ મોટેથી દેવકીનંદન બોલ્યા, ''પધારો.. પધારો.. મહાત્માજી! આપનાં પાવન પગલાં થવાથી દ્વારિકાની ભૂમિ અને અમે સૌ આજે તો ખરેખર ધન્ય બની ગયા છીએ!'' અને એમ કહીને તેમને રંગમંચ ઉપર દોરી લાવ્યા અને એ દિવ્ય વિભૂતિનું પાદપ્રક્ષાલન સ્વહસ્તે કરીને, પોતાના રેશમી ઉત્તરીય વડે એમના ચરણ લૂછ્યા. પ્રભુની વિનંતીથી દેવર્ષિ નારદે આગંતુક અતિથિનો સંક્ષિપ્ત પરિચય જનમેદનીને આપતાં માત્ર એટલું જ કહ્યું કે ''અષ્ટ સિદ્ધિઓ જેમની ખડે પગે સેવા કરે છે અને જેમની અજોડ તપશ્ચર્યાથી સ્વર્ગના તમામ દેવતાઓ જેમને ચરણે ઝૂકે છે તેવા આ મહાન તપસ્વી, કેવળ ભગવાન દ્વારિકાધીશનાં સદેહે દર્શન કરવાની ઈચ્છાથી ઠેઠ હિમાલયના કૈલાસ શિખરેથી પગે ચાલતા દ્વારિકા સુધી આવી પહોંચ્યા છે.'' અને નારદજીની સાથે સાથે વિરાટ જનમેદનીએ પણ તાળીઓનો જયઘોષ કરી આ અલૌકિક વિભૂતિની વંદના કરી.

ત્યારબાદ દાઉજીએ સૌનું સ્વાગત કરીને, નવ દિવસ સુધી ચાલનારા આ શાંતિયજ્ઞના રોજેરોજના ભરચક કાર્યક્રમની વિગતો સંક્ષેપમાં જણાવીને સૌને આ મહોત્સવમાં સહભાગી થવા જાહેર આમંત્રણ આપ્યું. ભગવાન દ્વારિકાધીશે આ ''નવગ્રહ શાંતિયજ્ઞ'' યોજવા પાછળની શુભ ભાવના અને હેતુઓ પ્રદર્શિત કરીને, તેની શાસ્ત્રોક્ત માહિતી પ્રદાન કરી. પછી દેવર્ષિ નારદજીએ બહુ ટૂંકું છતાં ખૂબ જ મનનીય અને પ્રેરક ઉદ્‌બોધન કરીને, સમસ્ત શ્રોતાગણથી આગંતુક યોગી મહારાજને વિનંતી કરી કે તેઓ શ્રીકૃષ્ણ પ્રભુની આ પ્યારી જનતાને પોતાની દિવ્ય અમૃતવાણીનું રસપાન કરાવે...

અને, આ અદ્‌ભુત વિભૂતિએ પોતાના ઘેરા ને ઘુંટાયેલા પડઘંદ અવાજમાં કહેવા માંડ્યું કે...

''તમારી વચ્ચે વર્ષોથી માનવદેહે વિચરતા ને વિહરતા તમારા આ તારણહારને તમે કઈ રીતે ઓળખો છો તે તો હું નથી જાણતો. પરંતુ હું પોતે એટલું અવશ્ય જાણું છું કે દ્વારિકાધીશ શ્રીકૃષ્ણરૂપે અત્યારે આપણી સન્મુખ બિરાજેલા આ દિવ્ય પુરુષ વાસ્તવમાં કોણ છે?.. શું છે?.. અને શું નથી! પોતાના ચર્મચક્ષુથી આર્યાવર્તના જનસમુદાયે આ મહામાનવને જે રીતે નીરખ્યા છે અને પોતાની માનવસહજ બુદ્ધિ પ્રતિભાથી એમના આ અવતારકાર્યનાં અનેકવિધ કર્મોને જે રીતે મૂલવ્યાં છે તે તો, સૂર્યનારાયણને માત્ર એક ધગધગતો અગ્નિગોળો માની લેવા જેવી ક્ષુલ્લક કલ્પના છે! હકીકતમાં, અમે યોગી લોકોએ અમારાં દિવ્યચક્ષુથી દ્વાપરયુગના ''કૃષ્ણાવતાર''નું જે મૂલ્ય આંક્યું છે તે તમને શબ્દોથી સમજાવવું મારે માટે અત્યંત અઘરું છે; કેમકે તમે બધાં એમનાં સમકાલીન છો. તમે નરી આંખે આ નરોત્તમને, કેટલાંક એવાં માનવસ્વભાવવશ કાર્યો કરતાં

નિહાળ્યા છે કે તમે કદાચ માની પણ નહીં શકો કે આ અવતારધારી યુગપુરુષે તમારા કલ્યાણ માટે, આર્યાવર્તની ભાવિ પેઢીના નિર્માણ માટે, આર્યસંસ્કૃતિના સંરક્ષણ માટે, હિંદુધર્મની સંસ્થાપના માટે, આતતાયી અને આતંકવાદી દુષ્ટોના વિનાશ માટે તથા સાધુસંતોની હિતરક્ષા કાજે કેવાં કેવાં શકવર્તી કાર્યો કર્યા છે!

... આજે ભલે તમારામાંથી કેટલાક એમને પોતાના જેવા વીર યાદવ, મહત્વાકાંક્ષી રાજપુરુષ કે વ્યવહારકુશળ રાજનીતિજ્ઞ સમજતા હોય; પરંતુ આગામી કલિયુગની માનવપ્રજા જ્યારે આ આર્ષદ્રષ્ટા યુગપુરુષનાં ચતુર્વિધ સુકૃત્યોનાં દૂરગામી પરિણામોનો લાભ મેળવશે ત્યારે હું નિર્વિવાદ આગાહી કરું છું કે શ્રીકૃષ્ણની, એક ''ભગવાન'' તરીકે, આ ભૂખંડમાં જ નહીં, નવખંડ ધરતીની સમસ્ત માનવજાતમાં પૂજા થશે...

આજના આ સુમંગલ પ્રસંગને હું મારી શુભેચ્છાઓ પાઠવીને અને આ દિવ્ય અવતારધારી યુગપુરુષને કોટિકોટિ પ્રણામ કરીને અંતમાં આટલું જ કહેવા માગું છું કે - શ્રીકૃષ્ણ માનવદેહરૂપે ઉપસ્થિત હોવા છતાં નિરાકાર છે; અનેક માનવોચિત સદ્‌ગુણોથી સંપન્ન હોવા છતાં નિર્ગુણ છે; સાંસારિક મોહમાયાના મહાસાગરમાં ગળાબૂડ ડૂબેલા દેખાતા હોવા છતાં જળકમળવત્ નિર્લેપ અને નિર્મોહી છે; અનેક માંધાતાઓનાં ગર્વાભિમાન ક્ષણાર્ધમાં ઉતારી નાખવા સમર્થ હોવા છતાં પોતે નિરહંકારી છે; સ્વર્ગાધિપતિ ઈન્દ્રને પણ ઈર્ષા આવે એવો પૂર્ણ રાજસી વૈભવ ભોગવતા હોવા છતાં નિરાડંબરી અને નિરભિમાની છે; રાગદ્વેષ અને માયામમતાથી ભરપૂર આ સંસારમાં માનવીય જીવનવ્યવહાર નિભાવતા હોવા છતાં પોતે નિષ્કામ, નિર્વિકલ્પ અને નિર્વિકાર છે...

સાક્ષાત્ સરસ્વતીદેવી પણ જેમનાં ગુણગાન અને યશોગાન ગાતાં થાકી જાય એવા આ માનવેન્દ્ર અને યાદવેન્દ્ર માટે વધારે કંઈપણ કહેવા હું તો અસમર્થ જ છું. છતાં તમને સમજાય અને વિશ્વાસ બેસે એવી સાદી સરળ ભાષામાં મારે કહેવું હોય તો હું આટલું જ કહું છું કે - ભલે એમણે માનવદેહે પ્રત્યક્ષ કોઈ યોગસાધના યા તપશ્ચર્યા ન કરી હોય છતાં તેઓ આ સંસારના સર્વશ્રેષ્ઠ તપસ્વી છે અને યોગીઓના પણ યોગી એવા ''યોગેશ્વર શ્રીકૃષ્ણ'' છે... ''કૃષ્ણાવતાર''માં આજીવન એમણે અનેક અદ્‌ભૂત લીલામાયાઓ આચરી હોવા છતાં એ બધું જ ''કેવળ સાક્ષીભાવે'' કર્યું હોવાથી, કર્મનાં કોઈ બંધન આ ''સમર્થ કર્મયોગી''ને કોઈ કાળે સ્પર્શી શકે એમ છે જ નહીં. અને છેલ્લે આટલું જ કહીને હું વિરમું છું કે, ''કૃષ્ણ'' નામની આવી કોઈ મહાન માનવવિભૂતિ દ્વાપરયુગમાં સદેહે ધરતી પર વિચરતી હતી એવું કદાચ ભાવિ પેઢી માનવા પણ તૈયાર ન થાય એટલી હદે, સમસ્ત આર્યાવર્તને ઘેલું લગાડનાર આ ગૃહસ્થાશ્રમી ઘનશ્યામે તમારી નજર આગળ અનેક ''લગ્નો'' કર્યા હોવા છતાં, મારા તપોબળની સાક્ષીએ હું કહું છું કે આ અવિનાશી અચ્યુત આજીવન બ્રહ્મચારી છે...''

અને પુનઃ એકવાર શ્યામસુંદરને પ્રણામ કરીને યોગીજી મહારાજે જ્યાં આસન ગ્રહણ કર્યું કે તરત જ એમના વાણી પ્રભાવથી સંમોહિત થઈ ગયેલી સમસ્ત મેદનીએ, ક્યાંય સુધી તાળીઓના ગડગડાટ વડે એમને સન્માનિત કર્યા અને શ્રીકૃષ્ણને અહોભાવથી નીરખ્યા કર્યાં...

આમ, ''નવગ્રહશાંતિયજ્ઞ'' નિમિત્તે યોજાયેલ ભૂમિપૂજનનો આ ટૂંકો કાર્યક્રમ, યોગીજી મહારાજના આકસ્મિક આગમનથી એવો તો દિવ્ય અને ચિરસ્મરણીય બની ગયો કે દ્વારિકાની વાટેઘાટે અને ચૌટેચકલે જ નહીં, ઘેરઘેર અને રાજમહેલના ખૂણે ખૂણે આજના આ સમારંભની જ વાતો અને ચર્ચાઓ ચાલ્યાકરી... ◆

ક્રમશઃ

નોંધ : શ્રી ભોગીલાલ શાહ લિખીત પુસ્તક ''શ્રી રાધાવતાર'' માંથી આ પ્રકરણ અનન્ય પરિવર્તનના તંત્રી વિભાગ દ્વારા સંકલિત કરવામાં આવ્યું છે.

સંગીતાબેન દેસાઈનો અમદાવાદમાં સ્વાધ્યાય

■ **મૈત્રી દોશી**

આત્માર્થ સાધી રહેલા ભાગ્યશાળી જીવોને તેમની સાધનામાં આગળ વધવા માટેનું માર્ગદર્શન મળી રહે, રૂચિ વિશેષ વિશેષ વધતી રહે તેવા નિમિતો પ્રભુ કૃપાએ મળતા રહે છે. આવી ધન્યતાનો અનુભવ અમદાવાદ સેન્ટરની ધન્ય ધરાએ, અહીંના જીજ્ઞાસુ જીવોએ ગત વર્ષે ૧૪, એપ્રિલ ૨૦૧૭ના રોજ અનુભવી હતી તે યાદને તાદ્રશ્ય કરતાં આ વર્ષના ૧૪ એપ્રિલ ૨૦૧૮ ના રોજ એજ ઉત્સાહ સાથે ફરી તે પાવનતાની અનુભૂતિ કરી.

પ.પૂ.પ્રેમ આચાર્યજી (વહાલા પપ્પાજી) તથા હૃદય સખા પૂ. નિલેશભાઈ સાથે વિતાવેલી અમૂલ્ય પળોને ફરી ફરી વાગોળતા અમે ભક્તિના રસમાં ભીંજાયા. નાનકડી માંહી (ઉ.વર્ષ ૬) એ આપ પ્રત્યક્ષ હાજર છો એવા ભાવથી પ્રભુનું સ્વાગત નૃત્ય દ્વારા કર્યું. નિર્જરા પોપટાણી (ઉ.વર્ષ ૧૨) એ નિત્યક્રમ શું કામ કરવો તથા કેવી રીતે કરવો તે વિષય પર નિબંધ વાંચન કર્યું.

ત્યારબાદ મુંબઈથી ખાસ ઓધવજી રૂપે અમ સૌ ગોપીઓની ભાળ લેવા જાણે ન આવ્યા હોય!! તેવા અમારા સૌના પ્રેમ સખી સંગીતાબેન દેસાઈએ આજના દિવસને અનુપમ બનાવવા અમોને પત્રાંક ૨૧૮ માં 'કૃષ્ણ - અર્જુન કથા દ્વારા - ગુરુ -શિષ્ય સબંધને અપૂર્વ માહાત્મ્ય દ્વારા આલેખ્યો.

૧) હે અર્જુન ! આ સંસારમાં કોઈ સગું વહાલું નથી બધા કર્મનું ફળ માત્ર છે.

૨) ગુરુ સંસારના કુરુક્ષેત્રમાં હર હંમેશા શિષ્યના દરેક ઉદય પળે હાજર હોય છે, like a friend, philosopher અને guide રૂપે.

૩) જીવના સંસ્મરણોમાં જો ગુરુના આ વચનને લક્ષમાં રાખવામાં આવે તો તે ભયંકર યુદ્ધની પરિસ્થિતિમાં પણ શાંતિ મળી શકેછે.

૪) ગુરુ સાથે હોય તો અનંત જન્મોની કુટેવો, કુસંસ્કારો, વિભાવોની વર્ગણાઓનો નાશ કરી શકાય, ભૂકો બોલાવી શકાય.

સંગીતાબેનના હૃદયસ્પર્શી સત્સંગ પછી એક ક્વિઝ પ્રોગ્રામ આયોજવામાં આવ્યો હતો જેમાં ઉત્સાહી કોર્સ સચિત્ર જીવન દર્શનમાંથી પ્રશ્નો આપવામાં આવ્યા હતા. બધા મુમુક્ષુઓએ ખૂબ જ ઉત્સાહથી આમાં ભાગ લીધો હતો. ગુરુ-શિષ્યનું સંવાદરૂપી અમૃત જેમ ભાગવત-ગીતાની રચના કરવામાં કારણરૂપ બન્યું તેમ ૧૪ એપ્રિલનો દિવસ આ સંસમરણોને હંમેશા - હંમેશા તાજો રાખવા માટે એક નામ રૂપ દેહ ધારણ કર્યો છે. ''પરમ કૃપાળુદેવ સત, તેમના વચનો સત!!'' તે દ્વારા અમોને જે બોધ મળ્યો તે સતબોધ માટે આ સંસ્મરણો પણ સત થયા તો આજથી આ દિવસ ''સંસ્મરણ'' રૂપે હંમેશા આપની કૃપાએ ઉત્સાહ પૂર્વક ઉજવાતો રહેશે, અમદાવાદ સેન્ટરની આ ભાવભરી ભાવના સફળ થાઓ સફળ થાઓ ! ◆

સૌજન્ય : બીના એડમ્સ, યુ.એસ.એ.

Shri Jitenbhai Shah's Visit to UAE

Shri Jitenbhai and Ms. Priyaben Shah visited the UAE in April, 2018 to boost Dubai Centre's mumukshus' Aatma Utsah with Blessings and Guidance from our beloved Pujyashree Pappaji and Shri Nileshbhai. Besides a 2-day Shibir for regular mumukshus, Jitenbhai conducted 1 session at the Jain centre in Dubai and met with some new groups currently attending workshops being conducted in Dubai on a regular basis.

On the first day of the Shibir, Jitenbhai explained **Patrank 37**, which Param Krupaludev has written to Shri Juthabhai to guide him and all of us on how to do "Sambhaav" purusharth and to develop this Gunn in all circumstances. He sincerely emphasized all of the attendees to do chintan-manan on this divine vachan for aatma jagruti which will help to divert sansarik thoughts.

"Ek Bhav Jo Aatma nu rudu thay tem vyatit karvama jase toh anant bhav nu sathu vali jase".

The second day's sessions on **Pujya Brahmachariji's Jeevan Charitra** highlighted the highest level of prem and ananya guru bhakti Pujya Brahmachariji had for his Sadguru – Prabhushri Laghuraj Swamiji. The sessions helped us to aspire to be an Uttam Mumukshu like Brahmachariji — his dedication and devotion to his Sadhana, his discipline in adherence to a strict daily routine, his clarity of thought and focus on his goal is reflected in his letter to his brother, where he listed the top 4 sansaric bandhans standing in his way to achieve the goal of 'Matra Moksh Abhilash'. Shri Jitenbhai urged us to practically think over and list down what were our top bandhans in sansaar. This exercise was very beneficial to all attendees in getting a reality check. Another practical purusharth suggested by Jitenbhai was to visualise Pujya Brahmchariji's life on a daily basis – Keep a poster to achieve this and do the same for Param Krupaludev with a strong bhaav for aatma anubhav.

Besides the power-packed swadhyay sessions, Shri Jitenbhai also conducted a couple of **Shanka Samadhan sessions on the Utsahi Course** for regular mumukshus. In addition, the 30 regular mumukshus of the UAE Centre also presented one incident each from Param Krupaludev's life, focusing on 1-2 gunns, sharing their understanding, bhaav and purusharth within an assigned time limit. Through feedback during this Session, each Mumukshu received tips from Jitenbhai on how to improve their Utsahi Course vanchan and purusharth and on what areas to focus. He also explained how our purusharth has to be multi-faceted and gave some very important points which included:

- Sadguru ni bhakti – ek sacha sadguru ne bhajvanu;
- Vanchan – Vanchan utsah thi thavu joye, kriya rupe nahi, Vanchan e madhyam che for connection with Sadguru;
- Tyag – Vairagya – Sansaar ni koi cheej vagar na chaale evu na hovu joiye;
- Arambh – Parigrah nu control;
- Upsham – Mara kashayo ma farak padi rahyo che? Ek mumukshu na hisabe mara raag/dvesh bhaav su chaale che? Eni tapas; and
- Mantra smaran during the day whenever we are idle.

Shri Jitenbhai was also requested by the **UAE** Jains to present his thoughts on **"Runanubandh (Relationships and Karma)"**. This swadhyay session was practical, well received and led to active participation and questions from those present. Jitenbhai shared Param Krupaludev's vachan **"Koi no dosh nathi, ame karm bandhya mate amaro dosh che"** motivating everyone to reflect on it and apply in real life situations.

All the UAE mumukshus are so very grateful to Pujyashree Pappaji for his Divine Grace and inspiration for our spiritual journey, Shri Nileshbhai for his Continued Guidance and support and to Shri Jitenbhai and Priyaben for their power packed sessions.

We would like to continue forward with the below Bhaav Purusharth from Brahmachariji:

"Param Krupaludev darek Kaam karta yaad aave, Kshan pan bhulaay nahi em karva vinanti che ji" ◆

Best Wishes : Vijay Sanghvi, Aatma Tatva Research Centre

આપણો સાથ જાણે પ્રેમનો સાગર અગાધ

રમાબેન એટલે આપ સહુના વહાલા મમ્મીજી, અમારા પરમસખા, હૃદયસખા અને સાચા અર્થમાં સહધર્મચારીણી હતાં. વ્યવહાર ધર્મ કહેવું પડે 'હતાં' કારણ આજે તેઓ સ્થૂળ દેહરૂપે આપણી વચ્ચે નથી. પરંતુ અમે કહેશું કે એ અમારા ''પરમ હૃદયસખા'' છે.

મમ્મીજીનો ઉછેર મુંબઈના એક સમૃદ્ધ, વૈભવશાળી કુટુંબમાં થયો હતો. લગ્નજીવનના શરૂઆતના વર્ષોની પરિસ્થિતિ આથી સાવ વિપરિત હતી. કાનપુરમાં બહોળુ કુટુંબ, સાધારણ આર્થિક સ્થિતિ અને ઘરકામનો બોજો તેમણે અત્યંત ધીરજ, ધૈર્ય અને શાંતિથી સ્વીકાર્યો હતો. ક્યારેય કોઈ ફરિયાદ કે કચકચ કરી નહોતી. ''હર હાલમેં ખુશ રહેના'' એમના આ પ્રિય વચનને એમણે સિદ્ધ કર્યું હતું. મમ્મીજી ખરેખર એક આદર્શ ગૃહિણી હતાં. કાનપુરમાં અમારી ઓફીસ ઘરની સજોડે હતી. બિઝનેસ મિત્રોની આવ-જાવ

રહેતી. સમય પ્રમાણે (સવારનો ટાઈમ હોય તો ચા-નાસ્તો, બપોરનો ટાઈમ હોય તો જમવાનું) મમ્મીજી એમની આગતાં સ્વાગતાં હસતાં મોઢે પ્રેમથી કરતાં. બે વાગ્યે એમનું રસોડુ પૂરું થાય ત્યાં તો અઢી વાગ્યે અમે કહેવડાવીએ કે ૩ જણ જમવાના છે. કોઈ વિભાવ કર્યા વગર, નવેસર રસોઈ બનાવી બધાને પ્રેમથી જમાડતાં. સમતા અને શાંતિની સાક્ષાત મૂર્તિ હતાં એમ કહેશું તો કોઈ અતિશયોક્તિ નથી.

અમારી સાથે દરેકે દરેક જગ્યાએ એ ખભેથી ખભો મિલાવીને ચાલ્યા છે. કાનપુરથી કલકત્તા સ્થાયી થયા. ત્યાં બિઝનેસમાં ખૂબ સફળતા મળી. પુષ્કળ જાહોજલાલીમાં અમે રહેવા લાગ્યા. પછી કલકત્તાથી મુંબઈ શિફ્ટ થવાનો વિચાર કર્યો. મમ્મીજીએ કોઈ કરતાં કોઈ પ્રતિકાર કર્યા વિના અમારા નિર્ણય ઉપર પૂરી શ્રદ્ધા અને બળવાન વિશ્વાસ રાખી અમારી સાથે નિકળ્યા. એક વિકલ્પ માત્ર નહોતો કર્યો કે આવી જાહોજલાલી છોડી, પાંચ પાંચ દીકરીઓ સાથે મુંબઈમાં નવેસર કેવી રીતે સેટ થશું. સાધારણ સ્ત્રી માટે આ કરવું મુશ્કિલ નહીં, અસંભવ છે. મમ્મી શાંત, સરળ અને ભોળા હતાં. ભોળા એટલે કોઈ એમને બનાવી જાય એવું નહોતું પરંતુ તેઓ પોતાની સ્માર્ટનેસ ક્યારેય બતાવતા નહીં. નવી નવી વસ્તુ શિખવા તેઓ હંમેશા તત્પર રહેતા. ક્યારેય એમ નથી કહ્યું કે''આ મને નથી આવડતું, આ મને નહીં ફાવશે, આ મને નહીં ચાલશે કે ગમશે.'' અમારો સ્વભાવ એમનાથી એક્ઝેટલી ઓપોઝીટ.

અમારા મુખમાંથી જે વચન નીકળ્યા તેઓએ એ વચનોને ઝીલી લીધા. She was my Pillar of Strength and a True Companion.

तुम जो हुए मेरे हम सफर रस्ते बदल गएँ।

અમને પરમાર્થ માર્ગે પ્રેરિત કરનાર ઉત્તમ નિમિત્ત બન્યા અમારા 'દેવીજી'. એમને સામાયિક, પ્રતિક્રમણ વિગેરે કરતાં જોઈ પ્રશ્ન થતો કે ''જે ધર્મની ક્રિયાઓ કરે છે શું એમને જ મોક્ષ મળે, અમે કંઈ નથી કરતાં તો શું અમને મોક્ષ નહીં મળે ?'' ત્યાંથી શરૂઆત થઈ અમારી આત્મપ્રાપ્તિની તીવ્ર ઝુરણાની. એ દિવસોમાં પ્રેરણા બનીને મમ્મીએ અમને પૂરેપૂરો સાથ આપ્યો. હવે અમે બન્યા ''પરમાર્થ સખા''.

ધર્મની યથાર્થ સાચી સમજણ અને સંસારમાં રહી સંસાર ભાવથી સર્વથા નિવૃત્ત થવાના અદ્‌ભુત રહસ્યો જાણ્યા અને અનુભવ્યા. પરમાર્થના સિદ્ધાંતો અને ગૂઢ રહસ્યોની એમની સાથે આપ-લે થતી. એમના આજ્ઞાંકિતપણા અને ઉત્તમ મુમુક્ષુતાના લીધે તેઓ આ બધું અત્યંત ગંભીરતાથી શમાવી લેતાં.

સાચા સુખ, શાંતિ અને આનંદની પ્રાપ્તિ પછી સ્વાભાવિક છે કે એવા ભાવ રહે કે બીજા પણ આવા સુખ, શાંતિ અને આનંદની પ્રાપ્તિ કરે. એ લક્ષે મમ્મીજીના સથવારે બીજા ઉત્સુક જીવોને આ માર્ગે પ્રેર્યા. મમ્મીજી, મુમુક્ષુઓ અને અમને જોડતાં એક સેતૂ હતાં. એમની કરૂણા પાર વગરની હતી. બધા જીવોનું કલ્યાણ કેવી રીતે થાય એવા ભાવો નિરંતર સેવતા. અમે કોઈને મળવાની ''ના'' પાડી હોય તો મમ્મી ગમે તેમ અમને ફોસલાવી એમને મળવાનું ગોઠવી આપતા. સામાન્ય સ્ત્રી વૃત્તિ કેવી હોય ? પતિ પ્રત્યે સ્વામીત્વપણું, પઝેસીવનેસ, પણ ''દેવીજી'' તો આ બધાથી પર હતાં. બીજાના કલ્યાણ અર્થે અમારો સત્‌સમાગમ કરાવવા હંમેશા તત્પર રહેતાં. ધીરેધીરે અમારો પરમાર્થિક પરિવાર બહોળો થતો ચાલ્યો. મમ્મીજી હરીભાઈઓ તથા મીરાબહેનો, યુવાન હોય કે પ્રૌઢ, બધા માટે પ્રેરણામૂર્તિ બની ગયા. તેઓને વ્યવહારીક તથા પરમાર્થિક માર્ગદર્શન આપતાં એ જીવોમાં અનન્ય પરિવર્તન લાવી શક્યા હતાં...

પરમકૃપાળુ ભગવંતની અમારા પર અપરંપાર કૃપા કે મમ્મીજીનો મોટો ઓથ અમને મળ્યો.

।। સત્પુરુષોનું યોગબળ
જગતના જીવોનું કલ્યાણકરો।।

સૌજન્ય : જિતેન્દ્ર છબીલદાસ બાવીસી, નવી મુંબઈ

આગન્તુક

■ ધીરુબહેન પટેલ

બન્ને ભાઈઓ કમને ઊઠ્યા. એમના મનમાં જાતજાતનાં વમળ ઊઠ્યાં હતાં. એક સુવિખ્યાત સંન્યાસીના - સંન્યાસી નહીં તોયે ચમત્કારી પુરુષના ભાઈ હોવાને લીધે એમના જીવનનાં અનેક પરિમાણો વધી ગયા હતાં. એને પહેલેથી સારી રીતે રાખ્યો હોત તો આમ પાછો લઈ જવા માટે ફાંફાં ન મારવાં પડત. એ વિચારથી થોડો પસ્તાવો પણ થતો હતો, પણ વળી પાછો વિચાર આવતો હતો કે ઘરમાં ને ઘરમાં પડી રહ્યો હોત તો એનામાં આવી મડદાંને બેઠા કરવાની શક્તિ છે એની ખબર પણ ક્યાંથી પડત ?

નિરંજનભાઈનો રજત એટલે પતી ગયેલો મામલો, એવું જ બધા માનતા હતાં. એમાંથી એ છોકરો બેઠો થયો, ખાતોપીતો ને બોલતો થયો એ કંઈ જેવી તેવી વાત કહેવાય ? હવે તો આ ઈશાનને ક્યાંય જવા ન દેવાય. એની ભેગો આપણોય બેડો પાર ! પણ અંદર અંદર પાછી હરીફાઈ હતી. ઈશાન કોને કબજે રહે તે નક્કી નહોતું થતું. એટલે બન્ને સાવધપણે એકબીજાની ચાલ જોતાં હતાં. એકબીજા પર નજર રાખતાં હતાં.

અત્યંત દુઃખી થઈને ઈશાન સ્નાનસંધ્યાથી પરવાર્યો. આ એના ભાઈઓ અંગત ફાયદા ગેરફાયદાની ગણતરીમાંથી ઊંચા જ નહોતાં આવતાં. એમને ક્યારેય વિચાર નહીં આવતો હોય કે આ શ્વાસનું પંખી એક દહાડો તો શરીરના પીંજરામાંથી છટકવાનું જ છે ? શું કામ લાગશે તે વખતે આ બધી નફાનુકસાનની વાતો ? જે દુનિયા દેખાવાની જ નથી તેમાં મોટા થયાથી યે શું ને પૈસાના ઢગલા કર્યાથી યે શું ?

થોડીવાર પછી નિરંજનભાઈ આવ્યા. જરા સંકોચથી એક બાજુ ઊભા રહ્યાં. ઈશાને સામે જોયું એટલે હાથ જોડીને કહેવા લાગ્યા, 'આ રજતની ચિંતામાં સ્વામીજીની બરાબર આગતાસ્વાગતા થઈ નથી. એમને માટે જે કંઈ જોઈતું હોય તે કહેજો.'

'એમને આજે પાછા જવું છે, ટિકિટની ને બધી વ્યવસ્થા થઈ શકશે !'

'અરે - કહેવાનું હોય કંઈ ?' કહી નિરંજનભાઈએ એક માણસને બોલાવીને સૂચના આપી. પછી ઈશાનને કહેવા લાગ્યા, 'કલાક પછી ડૉક્ટર આવશે, તે પહેલાં તમે રજતને સમજાવશો ? જુઓ, મારે તો તમે કહેશો તે જ કરવાનું છે.'

રજતના ખંડમાં રજત અને ઈપ્સિતા બે જ હતાં. ઈશાન આવીને સહજભાવે પથારીની ધારે બેઠો. રજતનું ઓઢવાનું ખસેડ્યું. અંગૂઠાની કાળાશ થોડી આગળ વધી હતી. ધ્યાનથી જોઈને ઈશાને પાછું ઓઢવાનું સરખું કર્યું અને રજતને હસીને પૂછ્યું, 'આ કયો નવો ખેલ છે, મહાત્મા ? કેમ રંગ બદલવા માંડ્યો છે ?'

'શી ખબર, બાબા ! પણ કંઈ થતું નથી. ફિલ્મ પહેલાં જેમ ટ્રેઈલર - એવું છે આ તો, આખા દેહની જે દશા થવાની છે તેનો આ તો એક નમૂનો છે, જોઈ લેવાનો.'

'આ શું બોલે છે રજત ?'

'ખોટું બોલું છું ? આ શરીર એક દિવસ તો બળવાનું જ છે ને ? રંગ કાળો કોલસા જેવો થવાનો જ છે ને !'

'રજત, આ બધું બોલવાની કંઈ જરૂર હતી ? જ્યારે જે થવાનું હશે તે થશે. અને અંગૂઠો કાળો પડે એટલે મરણ નિશ્ચિત એવું તો કંઈ નથી.'

'મરણ તો જન્મ્યા ત્યારથી જ નિશ્ચિત છે ને બાબા ? તમે જ ઉત્તર કાશીમાં નહોતા કહેતા ?'

'કહેતો હતો, પણ તારે બીજા બધાની લાગણીની દરકાર રાખવી જોઈએ ને ભાઈ ? કહ્યાંથી શું વિશેષ છે ? ધાર કે નિરંજનભાઈ સાંભળે. એમને કેવું લાગે ? અત્યારે આ છોકરી ઈપ્સિતા રડતી બહાર ગઈ એથી તને શો ફાયદો થયો ?'

રજત કંઈ બોલ્યા વિના ઈશાનની સામે જોઈ રહ્યો. એને ઈશાનની વાત ગળે નહોતી ઊતરી. કોઈએ કોઈનો મોહ

શા માટે રાખવો જોઈએ? રજતનો દેહ સડે કે પડે તેમાં ઈપ્સિતાને શું? રજતને ખુદને ય શું?

'મહાત્મા! જરા નીચે આવો. આ પણ એક કર્તવ્ય છે. કૃષ્ણ મથુરા ગયા ત્યારે યશોદામાએ કલ્પાંત નહોતું કર્યું? એમને કોઈએ પૂછ્યું હતું કે કૃષ્ણ અહીંયા રહે કે જાય તેમાં તમારે શું?'

'અને રામચંદ્રજી? રાવણ સીતાને હરી ગયો ત્યારે વિલાપ કરીને કોણે અરણ્યના ઝાડવાને પણ રડાવ્યાં હતાં? એ તો પુરુષ હતાં - અવતારી પુરુષ - પરમાત્મા જ! છતાં કેમ રડ્યા? લાગણીને તુચ્છકારથી ન જોવાય, રજત! આ જગતની એ પણ એક માધુરી છે. એમાં ડૂબી ન જા, પણ એનું સન્માન કર.'

'ઈશાનબાબા! પણ એક વાત કહી રાખું છું. હું સ્વિટ્ઝરલેન્ડ નથી જવાનો.'

'તું શા માટે નથી જવાનો, રજત?'

'મને કંઈ નથી થયું, હું બિલકુલ બરાબર છું. આ ડૉક્ટરો નકામાં પપ્પાને ગભરાવે છે. એક અંગૂઠો કાળો રહે કે ધોળો, મને કંઈ ફેર નથી પડતો. હું નથી જવાનો.'

'મહાત્મા! તમે તો જ્ઞાની છો, તમને શો ફેર પડે છે, અહીં હો કે સ્વિટ્ઝરલેન્ડ?'

'પડે છે, ત્યાં મારા ઈશાનબાબા નથી.'

'અને કોણે કહ્યું કે અહીંયાં છે?'

રજતની આંખો એકદમ પહોળી થઈ ગઈ. ગભરાઈ જઈને તે બોલ્યો 'એવી મશ્કરી નહીં કરો, બાબા! મારે તો હજી તમારી પાસે કેટલું બધું શીખવાનું છે? તમે જ કહેતાં હતાં કે બ્રહ્મને જાણ્યા વિના દેહ ન મુકાય. હવે મને મુકીને જવાની વાત કેમ કરો છો?'

'હું તો બ્રહ્મ નથી, રજત! મારા રહ્યાથી કે જવાથી શો ફેર પડે છે?'

'પડે કેમ નહીં બાબા? તમે તો મારું સર્વસ્વ છો.' કહેતાં કહેતાં રજતની આંખોમાંથી પાણી વહેવા લાગ્યાં. આસ્તેથી તે લૂછી નાખીને ઈશાને એના માથા પર સ્નેહથી હાથ ફેરવ્યો.

'શાંત થા, રજત! બ્રહ્મજ્ઞાન થવા માટે કોઈ વ્યક્તિની હાજરીની જરૂર નથી. વાંચવું, વિચારવું, જપ, તપ, ભજન, કીર્તન, ધ્યાન, સેવાપૂજા બધું પોતાની મેળે જ કરવું પડે છે. ગુરુકૃપા, ઈષ્ટકૃપા, મંત્રકૃપા, ગ્રંથકૃપા ગમે તે એક થાય તો અંતરનાં દ્વાર ખુલી જાય. માર્ગ દેખાય, પણ ચાલવું તો જાતે પડે ને! તું તારી મેળે ચાલ, પહોંચી જવાશે. અટકીશ નહીં, આડોઅવળો જઈશ નહીં. પહોંચાશે, જરૂર પહોંચાશે બેટા! ઈશાનબાબાનું તારે હવે કશું કામ નથી.'

'નહીં... એવું ન બોલો. તે વખતે તમારા એકલાનો જ અવાજ મને સંભળાતો હતો. તમે કહેતાં હતાં - અથાતો બ્રહ્મજિજ્ઞાસા... હવે મને બ્રહ્મજ્ઞાન થયા વગર તમારાથી ક્યાંયે ન જવાય બાબા!'

'કોણ જાય છે ને કોણ આવે છે રજત? ઓમકારબાબાએ દેહ છોડી દીધો, પણ સદૈવ સાથે ને સાથે જ રહે છે - અંતરમાં. સ્થૂળ દેહની માયા શી? તું જ હમણાં કહેતો હતો તે ભૂલી ગયો? હવે પાછો તું ઢીલો થાય છે?'

'ઈપ્સિતા!' ઈશાને બારણા આગળ જઈને બૂમ પાડી. 'રજત સ્વિટ્ઝરલેન્ડ જવાની હા પાડે છે. તું અંદર જા, એ તારી રાહ જુએ છે.' કહીને ઈશાને ચાલવા માંડ્યું. સીધો નિરંજનભાઈ પાસે ગયો અને કહ્યું 'ચિંતા ન કરશો. રજત ડૉક્ટરનું કહ્યું માનશે.'

'તમે પણ અમારી સાથે ચાલો. દેશ બહુ રળિયામણો છે. જોવા જેવો છે.'

'વસુંધરાનો કયો ખૂણો જોવા જેવો નથી? આપણે તો છીએ ત્યાં જ ઠીક. મને માફ કરો!'

'ઠીક છે, જેવી આપની મરજી. પેલા બાવાજીને માટે દિલ્હી લગીની પ્લેનની ટિકિટ કરાવી છે. ત્યાંથી મારી ઓફિસનો માણસ એમને કારમાં ઉત્તરકાશી મૂકી આવશે.

ઈશાન સોમગિરિને ખબર કરવા ગયો. 'સોમગિરિજી, આપ તો હવાઈ જહાજ મેં યહાં સે દેહલી જાયેંગે.. ઔર દેહલી સે ઉત્તરકાશી તક ઈનકી મોટર આપકો છોડ આયેગી.'

નીકળવાને થોડીવાર હતી. છેલ્લે એકદમ લાગણીવશ થઈને સોમગિરિએ ઈશાનના હાથ પકડી લીધા, 'કમસે કમ એક વાદા કીજિયે! કભી સેહત કુછ

ખરાબ હુઈ.. સોમગિરિ કો પતા કરના બાબા!' બોલતાં બોલતાં સોમગિરિની આંખોમાં ઝળઝળિયાં ભરાઈ આવ્યાં.

એને ભેટીને ઈશાને બરડા પર હાથ ફેરવ્યો. 'અચ્છી બાત હૈ, અગર ઐસા કુછ હુઆ તો બતા દેંગે. મગર લગતા હૈ કી હોગા નહીં. હરિ ઓમ!'

સોમગિરિ ગયો. જીવનના એક મુલાયમ અને મૂલ્યવાન અંશ સાથેનો સંબંધ પૂરો થયો. મનમાં સહેજ રિક્તતાનો અનુભવ થયો. આવી રીતે એક પછી એક.. બધા જાય અને અહીં બેઠા રહેવું ઠીક નથી લાગતું. ઈશાને નક્કી કર્યું, હવે નીકળી જવું જોઈએ, નહીંતર નિરંજનભાઈના ખાલી ઘરમાં ભાઈઓનું આક્રમણ ખાળવાનો કોઈ રસ્તો નહીં જડે. આજે જ તે સાચો પરિવ્રાજક થશે. આશ્રમમાંથી નીકળ્યો ત્યારે તો ખરોખોટો પણ એક સંબંધ મનમાં હતો - એક ગન્તવ્ય સ્થાન હતું, મુંબઈ.

આજે મુંબઈ છોડતી વખતે બધી દિશાઓ ખુલ્લી છે, કશે કોઈ સીમાચિન્હ નથી. અનુવાદનો ભાર પણ નથી. કર્તવ્ય બધું પૂરું થઈ ગયું છે. ઓચિંતો વિચાર આવ્યો. આટલાં બધાં પુસ્તકો સાથે રાખીને શું કામ છે? એક ભગવદ્ગીતા બસ થઈ ગઈ. મોંએ છે, તોયે પુસ્તક સાથે રાખવાથી સારું લાગે. જાણે કોઈ આપ્તજન સાથે છે, પોતે તદ્દન એકાકી નથી. રજતને જોઈને કહ્યું, 'તને કંઈક ભેટ આપવી છે.'

કહી ઈશાને પોતાના બધાં પુસ્તકો રજતના પલંગ પાસે મૂકી દીધા.

'ઈશાનબાબા! શું છે આ બધું?'

કંઈ નહીં.. તારે જ્યાં જવું છે ત્યાં પહોંચવામાં મદદ થશે તને.

'બાબા! સાચું કહો, તમે જતાં રહેવાના છો?'

'હા.'

રજતે નિસાસો નાખ્યો. એ જાણતો હતો, ઈશાનબાબા હવે કોઈ રીતે પોતાનો નિર્ણય બદલશે નહીં. તો પછી રડી કકળીને એમને શા માટે ત્રાસ આપવો? જાણે પોતાને પાછો વાળવા જ એ આવ્યા હતા. કામ પતી ગયું, હવે ચાલી જશે.

ઈશાને સ્મિત કર્યું. રજતે ગંભીરતાથી એમની સામે જોઈને કહ્યું, 'અમે તો નિર્મોહી નથી, બાબા! અમને તમારી ખૂબ યાદ આવશે. કોઈવાર મન થાય તો ખબર આપજો. ક્યાં છો, કેમ છો.. આપશો? કામ પડે તો યાદ કરશો?'

'કરીશ, પણ પ્રાર્થના કરજે કે એવો પ્રસંગ ન આવે. બીજી એક વાત... નિરંજનભાઈને હમણાં કહીશ નહીં કે હું જાઉં છું. પછી ભલે જાણતા.'

'તો શું આજે જ જાઓ છો?'

'નક્કી કરી લીધા પછી આજ શું ને કાલ શું?'

ઈપ્સિતા છાનીમાની જતી રહી હતી. પાછી આવીને પરાણે એક કવર ઈશાનના હાથમાં ખોસી દેતાં બોલી, 'બાબા! આજે મને ના ન પાડશો.. જતી વખતે દુ:ખી ન કરશો.'

સજળ નેત્રે ઈપ્સિતાએ નીચે નમીને પ્રણામ કર્યા. ઈશાને બન્ને જણના માથા પર હાથ રાખીને આશીર્વાદ આપ્યા અને પછી કંઈ જ બોલ્યા વગર ચાલ્યો ગયો. ભાઈબહેને એકબીજા સામે જોઈને મનથી જ નક્કી કરી લીધું કે આ વિદાય જ બરાબર હતી. બારણા લગી જવું કે વિધિસર નીચે જવું એ બધું ઈશાનને ન ગમે. એ આ ઘરમાંથી હંમેશ માટે જાય છે એ વાત પછી છાની ન રહે.

લટાર મારવા નીકળ્યો હોય એમ જ ઈશાન ઘરની બહાર નીકળ્યો. સાથે નાનકડો એક જ થેલો હતો. કપડાં, ચાદર અને ભગવદ્ગીતા.

ઈશાન સ્ટેશન તરફ ચાલવા લાગ્યો. ગુરુજી ઘણી વાર વૃન્દાવનની વાત કરતાં હતાં. એક વખત નજરે જોઈ લેવું. કોઈ ઓળખતું તો નથી, શાન્તિથી રહેવાશે. જોઈએ, વેદાન્તી મન પર કૃષ્ણનું કામણ અસર કરે છે કે નહીં. ગન્તવ્ય સ્થાન નક્કી થતાંની સાથે પગ બહુ ઝડપથી ઊપડ્વા માંડ્યા. અચાનક રાહદારીઓને રસ્તો ઓળંગવાની રજા આપતી લીલી લાઈટ બંધ થઈ ગઈ. ઈશાન કોઈ સાથે અથડાઈ પડ્યો. ઈશાને હસીને કહ્યું, 'સોરી!'

'ઈતની જલ્દી ભી ક્યા હૈ?'

સાચુ કહેતો હતો એ. ક્યાંય કશી ઉતાવળની જરૂર નથી હોતી. ઈશાનને તો ખાસ નહીં. હવે એને ફક્ત વૃન્દાવન જવું હતું, અને વૃન્દાવન તો બધાની રાહ જુએ જ છે. ◆

(સમાપ્ત)

એક નાનું એવું રૂડું રૂપાળુ પંખી, બગીચામાં ખીલેલા એક સફેદ ફૂલ પર જ ઉડ્યા કરતું હતું. ફુલે પંખીને પૂછ્યું, 'તું કેમ મારી આસપાસ જ ઉડ્યા કરે છે?' પંખીએ હસતાં હસતાં કહ્યું, 'ખબર નહીં કેમ? પણ તારાથી દૂર જવાની મને ઈચ્છા જ થતી નથી. મને બસ એમ જ થાય છે કે હું તને એક ક્ષણ માત્ર પણ મારી નજરથી દૂર ન કરું.'

ફૂલને થયું કે આ તો માથે પડ્યું છે અને મારો પીછો મૂકે એમ લાગતું નથી. મારે કોઈ ઉપાય કરીને આને મારાથી દૂર કરવું જ પડશે. એણે પંખીને કહ્યું, 'તું કાયમ મારી સાથે રહેવા ઈચ્છે છે?' પંખી આ સાંભળીને એકદમ આનંદમાં આવી ગયું. એને એવું લાગ્યું કે જાણે આખી પૃથ્વી પરનું સુખ આવી ગયું. એણે તો તરત જ કહ્યું, 'હા, હું કાયમ તારી સાથે જ રહેવા માંગુ છું.' ફુલે કહ્યું, 'જો હું અત્યારે સફેદ છું, જ્યારે હું લાલ થઈ જઈશ, ત્યારે આપણે બન્ને કાયમ માટે એક થઈ જઈશું.' આ સાંભળીને પેલું પંખી નાચવા અને ગાવા લાગ્યું. આ જોઈ ફૂલ વિચારમાં પડ્યું. ફૂલને થયું, હું તો સફેદ છું, લાલ તો થવાનું જ નથી. આ તો આનો પીછો છોડાવવા માટે આમ કહ્યું, પણ આ તો માની બેઠું છે કે હું લાલ થઈશ. આની બુદ્ધિ કામ કરતી બંધ થઈ ગઈ છે.

પેલા ફૂલની આસપાસ ખૂબ કાંટા હતાં. પંખીએ ગાતાં ગાતાં, નાચતાં નાચતાં પોતાના શરીરને કાંટા સાથે અથડાવાનું શરૂ કર્યું. પંખીના શરીરમાંથી લોહીના છાંટા ઊડીને ફૂલ પર પડવા માંડ્યા અને ફૂલ ધીમે ધીમે લાલ થવા માંડ્યું. થોડીવારમાં પંખીનું આખુ શરીર વીંધાઈ ગયું અને પેલું સફેદ ફૂલ લાલ થઈ ગયું. ફૂલને હવે સમજાયું કે પંખી એને કેટલો પ્રેમ કરે છે.

એ ઘાયલ પંખીને પોતાના પ્રેમનો એકરાર કરવા ફૂલ નીચું નમ્યું અને કહ્યું, 'દોસ્ત, મને માફ કરી દે. હું તો તારા પ્રેમને મજાક સમજતો હતો, પણ મને હવે તારો પ્રેમ સમજાય છે અને અનુભવાય પણ છે. હું પણ તને ખૂબ પ્રેમ કરું છુ દોસ્ત.' ફૂલ સતત બોલતું જ રહ્યું પણ સામે કોઈ જવાબ ન મળ્યો, ત્યારે ફૂલને સમજાયું કે હવે ઘણું મોડું થઈ ગયું છે.

મિત્રો, આપણા જીવનમાં પણ આવું જ બનતું હોય છે, મા-બાપ, ભાઈ-બહેન કે મિત્રો આપણને ખરા દિલથી ચાહતા હોય છે, પણ આપણે એમના પ્રેમને મજાક સમજી બેસીએ છીએ અને પછી પારકાને પોતાના કરવાની દોડાદોડીમાં પોતાનાને જ પારકા બનાવી દઈએ છીએ. ◆

સૌજન્ય : અક્ષત દીપેન ગાંધી, જમશેદપુર

રાજ રોટી સેવાની પ્રથમ વર્ષગાંઠ

પૂજ્યશ્રી પ્રેમાચાર્યજી (પ.પૂ.પપ્પાજી)ના માર્ગદર્શન હેઠળ તથા તેમનું આપેલું સૂત્ર- ''**જે બીજાના સુખનો વિચાર કરે તે ક્યારેય દુઃખી ન હોય**'' થી પ્રેરણા લઈને સંસ્થાના માનવસેવા ક્ષેત્રે કાર્યરત ''રાજ રોટી'' દ્વારા જરૂરિયાતમંદ લોકોને વિભિન્ન પ્રકારની જરૂરિયાતની વસ્તુઓ પુરી પાડવાની સેવાનો પ્રારંભ વર્ષ ૨૦૧૩માં કરવામાં આવ્યો હતો. સર્વ પ્રથમ કોલકાત્તાના સોલ્ટ લેક વિસ્તારમાં આવેલી 'બોધાના', 'બોધોપીઠ' વગેરે મેન્ટલી રીટાર્ડેડ સંસ્થાઓમાં રહેતાં બાળકોને તેમની જરૂરિયાતની વસ્તુઓ પુરી પાડવાની સેવા શરૂ કરવામાં આવી હતી. આ સેવાને અંતર્ગત આશરે બે વર્ષ સુધી સંસ્થાના મુમુક્ષુઓ પ્રતિ માસના પ્રથમ રવિવારે સવારે તે લોકોને ફૂડ પેકેટ્સ, કપડા, ટુથબ્રશ, પેસ્ટ, બુક્સ, ફિનાઈલ વગેરે વસ્તુઓનું વિતરણ ઉત્સાહપૂર્વક કરી રહ્યા હતા.

વર્ષ ૨૦૧૫માં કોલકાતાના ભવાનીપુર મધ્યે સંસ્થા દ્વારા ભવ્ય રીસર્ચ સેન્ટરનું નિર્માણ તથા ઉદ્‌ઘાટન પૂજ્યશ્રી પ્રેમાચાર્યજી (પ.પૂ. પપ્પાજી) તથા પૂજ્ય નિલેશભાઈ દ્વારા કરવામાં આવ્યા બાદ તેમના માર્ગદર્શનથી માનવસેવાની ચાલી રહેલી આ પ્રવૃત્તિઓમાં થોડો બદલાવ કરવામાં આવ્યો હતો. શરૂઆતમાં જે માનવસેવાનું કાર્ય પ્રતિ માસમાં એકવાર થઈ રહ્યું હતું તેને બદલે પ્રતિ સપ્તાહમાં એકવાર કરવાનું શરૂ થયું. પ્રતિ સપ્તાહના રવિવારે સવારે ૭.૩૦ કલાકે કોલકાતા રીસર્ચ સેન્ટર મધ્યેથી ભવાનીપુર વિસ્તારના જરૂરિયાતમંદ લોકોને ફૂડ પેકેટ્સનું વિતરણ શરૂ કરવામાં આવ્યું હતું. સંસ્થા દ્વારા કરવામાં આવી રહેલાં માનવસેવાના આ કાર્યની જાણકારી જેમ જેમ લોકોને મળતી ગઈ તેમ

તેમ આ સેવામાં સહયોગ કરનારા દાતાઓ પણ વધવા લાગ્યા. દાતાઓના સહયોગથી સંસ્થાના મુમુક્ષ સેવકો દ્વારા આ સેવાનું કાર્ય સુચારૂરૂપે ચાલી રહ્યું હતું.

વર્ષ ૨૦૧૭માં પૂજ્યશ્રી પ્રેમાચાર્યજી (પ.પૂ. પપ્પાજી)ની સૂચનાને અનુસરીને સંસ્થાના કમિટિ મેમ્બર્સ દ્વારા આ સેવાનો લાભ વધુ લોકોને પ્રતિદિન મળી રહે તેવો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો. તા. ૧-૫-૨૦૧૭ના ભવાનીપુર વિસ્તારના ગુજરાતી બાલમંદિરની સામેથી જરૂરિયાતમંદ લોકોને પ્રતિદિન સાંજે ૭.૩૦ કલાકથી નિઃશુલ્ક ભોજન વિતરણની સેવાનો પ્રારંભ કરવામાં આવ્યો. સહયોગી દાતાઓએ ઉત્સાહપૂર્વક આ સેવામાં પોતાનું યોગદાન નોંધાવાનું શરૂ કર્યું હતું કે જેના કારણે આજે એક વર્ષ દરમિયાન અખંડિતપણે પ્રતિદિન આ સેવાનો લાભ જરૂરિયાતમંદ લોકોને મળી રહ્યો છે.

તા. ૧-૫-૨૦૧૮ના ''રાજ રોટી'' દ્વારા પ્રતિદિન ચાલી રહેલી આ માનવસેવાને એક વર્ષ પૂર્ણ થયું તે ઉપક્રમે ભવાનીપુર ગુજરાતી બાલમંદિર પાસે સાંજે ૭.૦૦ કલાકે એક કાર્યક્રમનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું કે જેમાં કોલકાતા વોર્ડ નંબર ૭૨ના કાઉન્સેલર બાબાઈદા તથા સંસ્થાના સર્વ કમીટિ મેમ્બર્સ, મુમુક્ષુઓ, સહયોગી દાતાઓ ઉપસ્થિત રહ્યા હતા. કાઉન્સેલર બાબાઈદાએ પોતાના વક્તવ્યમાં સંસ્થા દ્વારા ચાલી રહેલી માનવસેવાની આ પ્રવૃત્તિને ખૂબ વખાણી હતી. જરૂરિયાતમંદ લોકોને આપવામાં

આવી રહેલાં શુદ્ધ શાકાહારી ભોજન તૈયાર કરી રહેલાં ''પરાઠા પોઈન્ટ'' રેસ્ટોરાન્ટના માલિક વિકાસભાઈ બેરી પણ આ ઉપક્રમે હાજર રહ્યાં હતાં તથા તેમના વક્તવ્યમાં તેમણે જણાવ્યું કે ''રાજ રોટી દ્વારા ચાલી રહેલી આ માનવસેવાનું કાર્ય અતિ ઉત્તમ છે અને સંસ્થા દ્વારા આ કાર્યને કારણે અમોને પણ સેવાનો લાભ મળી રહ્યો છે.'' આ પ્રસંગે સંસ્થા દ્વારા દરેક પરિચય પત્ર ધારક વ્યક્તિઓને ભોજનની સાથે એક શર્ટ, સાડી તથા મીઠાઈના પેકેટ્સ, છાશ તથા બિસ્કિટના પેકેક્ટસ પણ આપવામાં આવ્યા હતાં અને તે વિતરણનો લાભ આ અવસરે બાબાઈદાએ લીધો હતો.

આ અવસરે નિરાનંદ રેસીડન્સીના માલિક શ્રી ભારતભાઈ શાહ તથા શ્રીમતિ મોનાબેન શાહ પણ ઉપસ્થિત રહ્યાં હતાં તથા કાર્યક્રમનો આરંભ કરતાં ભારતભાઈ શાહે પોતાના વક્તવ્યમાં જણાવ્યું હતું કે, ''રોજ રોટી દ્વારા માનવસેવાના આ ઉત્તમ કાર્યમાં જીવનભર માટે જોડાઈ રહેવું તે મારું સૌભાગ્ય થઈ રહેશે.'' આ કાર્ય પ્રતિદિન સુચારૂરૂપે ચાલે તે માટે તેમણે આવતા ૧૨૦ દિવસ માટે માનવસેવાના આ કાર્યમાં પોતાનું બહુમૂલ્ય આર્થિક યોગદાન પણ નોંધાવ્યું હતું. સર્વે મહાનુભવોનું બહુમાન કરવામાં આવ્યું હતું. ◆

સૌજન્ય : સ્મિતા સોમૈયા, મુંબઈ

સમાધિ મરણ

■ **પૂ. ભોગીલાલ ગિ. શેઠ,** (પરમ પૂજ્ય બાપુજી)

મૃત્યુ પ્રસંગોઃ

આ ચોથા ઉદાહરણમાં આત્મનિષ્ઠ અને આત્મરત શ્રી રમણ મહર્ષિના દેહત્યાગનો પ્રસંગ લઈએ.. તેઓ આત્મ સાક્ષાત્કાર પ્રાપ્ત પુરુષ હતાં. તેમનો જન્મ તા. ૩૦-૧૨-૧૮૭૯ના થયો હતો. દેહવિલયની પુણ્ય તિથિ હતી ૧૪ એપ્રિલ ૧૯૫૦. અત્રે આપેલી વિગત શ્રી યોગેશ્વર રચિત ''ભગવાન રમણ મહર્ષિ'' નામના ૧૦૩૫ પૃષ્ઠવાળા મોટા ગ્રંથમાંથી લેવામાં આવી છે. તેમના જીવન અને કાર્ય સંબંધી સર્વ માહિતી આ ઉત્તમ અને સુંદર શૈલીથી લખાયેલ પુસ્તકમાંથી મળી રહે છે.

''ઈ.સ. ૧૯૪૯ તથા ૧૯૫૦ ના વર્ષો દરમિયાન મહર્ષિની શારીરિક પીડા બાહ્ય રીતે ને સ્થૂળ દ્રષ્ટિએ જોતાં પરિસીમા પર પહોંચી. એને જોઈને ભક્તો તથા પ્રસંશકોની ચિંતા, વેદના કે પીડાનો પાર ન રહ્યો તો પણ મહર્ષિ શાંત જ રહ્યા. દર્દ જાણે એમના જીવનની સમસ્ત સાધના, તપશ્ચર્યા, ફિલસૂફી તથા નિષ્ઠાની પૂરેપૂરી પરીક્ષા કરવા આવ્યું હોય તેમ ઉત્તરોત્તર વધવા લાગ્યું ને છેવટ સુધી નિર્મૂળ ના થયું, તો પણ એ મહામાનવની વૃત્તિ ડગી નહીં, નિષ્ઠા મટી નહીં અને તેમની સ્વસ્થતા તથા શાંતિ એવા જ અચળ રહ્યાં.

એટલી બધી શારીરિક પીડા હોવા છતાં છેવટ સુધી એમણે એની લેશ પણ ફરિયાદ ના કરી. એ પીડાનો પ્રતિકૂળ પ્રભાવ પણ એમના પર ના પડ્યો. જીવનના અંતિમ સમયે આવી પડેલી આકરી અગ્નિ પરીક્ષામાંથી એ કોઈપણ પ્રકારના બડબડાટ, પોકાર કે ચિત્કાર વિના સહી સલામત રીતે શાંતિ અને પ્રસન્નતાપૂર્વક પસાર થયા.

એમના ડાબા હાથ પર, કોણી પર આરંભમાં એકાએક એમના શરીરના અંદરના તત્વોની વિક્રિયારૂપે, એક નાની સરખી સોપારી જેવડી ફોડકી દેખાઈ. ધીમે ધીમે એ વધતી ગઈ અને ફેબ્રુઆરી ૧૯૪૯ સુધીમાં તો એમાંથી નારંગી જેવું મોટુ ગુમડું થયું. એને અડવાથી દુઃખાવો થવા લાગ્યો.

ડૉક્ટરની સારવાર, ઓપરેશન, રેડિયમનો પ્રયોગ વગેરે કરવા છતાં ગુમડુ ફરી પાછું પેદા થતું ને બળવાન બનતું. દર્દ ભયંકર રૂપ ધારણ કર્યું ત્યારે હાથને કાપીને અલગ કરવાનો એકમાત્ર ઉપાય છે; એ દાક્તરના પ્રસ્તાવનો મહર્ષિએ સ્વીકાર ન કર્યો અને કુદરતને પોતાનું કામ કરવા દેવાની સલાહ આપી. તેમણે કહ્યું : ''ગભરાવાની કશી જરૂર નથી. શરીર પોતે જ એક વ્યાધિ છે એને એની પ્રાકૃતિક પરિસમાપ્તિ પર પહોંચવા દો. એના અંગ વિશેષને અલગ શા માટે કરવું જોઈએ? વ્યાધિગ્રસ્ત જગ્યાએ કેવળ પાટાપિંડી કરો એટલું પૂરતું છે.''

દર્દની નિવૃત્તિ માટે ચાર નિષ્ફળ ઓપરેશન થયા. હોમિયોપેથીનો પણ આશ્રય લેવામાં આવ્યો, પણ સફળતા ન મળી. વધારામાં એમના ડાબા હાથની બગલમાં એક બીજું ગુમડુ ઉત્પન્ન થયું ને ઝડપથી વધવા લાગ્યું. બધા ઉપચાર નિષ્ફળ ગયા.

એમની મહાસમાધિના બે દિવસ પહેલાં એમણે પોતાની પાસેથી પસાર થનારા ભક્તો પર વિશેષ પ્રેમપૂર્વકની કૃપાદ્રષ્ટિ કરી. એ કૃપાદ્રષ્ટિ એમની અંતિમ દ્રષ્ટિ હતી. એ પછી એમની અશક્તિ એકદમ વધી ગઈ અને બાહ્ય પ્રવૃત્તિ લગભગ બંધ પડી.

શ્રી કોહેન એમના 'ગુરુ રમણ' નામના પુસ્તકમાંથી એ દિવસોની નોંધપોથી રજુ કરતાં લખે છેઃ

એવું લાગે છે કે પ્રલયનો દિવસ હવે પાસે આવી પહોંચ્યો. એ દિવસ કે જ્યારે અમારા જીવનનું સર્વસ્વ, જીવવા જેવું બધુ જ જતું રહેવાનું છે.

આજે એ સોફા પર લાંબા થઈને સૂતા છે. એમની આંખો ઊંડી ઊતરી ગઈ છે. ચામડી ફીકી તથા જીવનરહિત બની ગઈ છે અને એમના ગાલ બેસી ગયા છે. એમના શરીરનો ઉપલો અડધો ભાગ એવો તો દર્દીલો બની ગયો છે કે એને અડતાંવેત જ એમને પીડા થાય છે. સવારના નવ વાગ્યાના અડધા કલાકના ઉપલક દર્શન દરમિયાન એમણે એકાદ બે વાર દર્શનાર્થીઓ તરફ દ્રષ્ટિપાત કર્યો, એટલું જ, બાકી મોટે ભાગે એ આત્મલીન અને ચેતનારહિત બની ગયા છે.

દાક્તરોએ એમને તપાસવાનું છોડી દીધું છે. બધાએ એમના જીવનની આશા મૂકી દીધી છે.

મહર્ષી હજુ ભાનમાં છે ને કોઈવાર બોલે છે પણ ખરા, પરંતુ છેલ્લી ઘડી સુધી કશું નથી માગતા. કોઈ જાતની પીડાની ફરિયાદ પણ નથી કરતા. ફક્ત કોઈવાર દર્દવાળા અંગને અડવામાં આવે છે ત્યારે બીજાને માહિતી આપતા હોય તેમ બોલી ઊઠે છે,

''એવી એક પણ જગ્યા નથી જ્યાં સ્પર્શ કરવાથી પીડા ના પહોંચે.''

એ નોંધ તારીખ ૧૨મી એપ્રિલ ૧૯૫૦ની છે. એજ દિવસે એમને ઔષધ આપવા આવેલા કવિરાજને ઉદ્દેશીને એમણે જણાવ્યું : ''શરૂઆતથી જ હું કહી રહ્યો છું કે આવી બધી વસ્તુઓની જરૂર નથી પરંતુ મારું કોણ સાંભળે છે ?''

ચૌદમી એપ્રિલ ૧૯૫૦ નો દિવસ એ મહાપુરુષની પાર્થિવ જીવનલીલાનો અંતિમ દિવસ થઈ પડ્યો. એ દિવસે એમણે મહા સમાધિ લીધી ને પોતાના અસલ વાસ્તવિક સ્વરૂપમાં પ્રવેશ કર્યો. એ દિવસે સવારે એમની સ્થિતિ ઘણી નાજુક બની ગઈ. સાંજના દર્શન પછી તો સૌને લાગ્યું કે આ દિવસ એમના જીવનનો છેલ્લો દિવસ છે. મહર્ષિ તકિયાઓની વચ્ચે બેઠા. એમનું મુખ ઉઘાડું ને મસ્તક પાછળ લાગેલું હતું. બે પરિચારકો એમને શ્વાસ લેવામાં મદદ મળે એ માટે ધીમે ધીમે પંખો કરવા લાગ્યા. સાંજે સાતેક વાગે ઓક્સિજન આપવામાં આવ્યો પણ એથી કશી રાહત ન મળવાથી એમણે એને બંધ કરવાની સૂચના આપી. શ્રી કોહેન એનો ઉલ્લેખ કરતાં નોંધે છે:

પરિસ્થિતિ ભારે કટોકટીભરી છે, એ ગંભીર કરૂણ અંતિમ ક્ષણની શોકિત હૃદયે રાહ જોતાં લગભગ પાંચસો ભક્તો બહાર ઊભા છે. એમના પૂર્વ સંબંધીઓ, આશ્રમના કાર્યકર્તાઓ, કેટલાક જૂના શિષ્યો અને થોડાક નવા સાધકો એમના અંતિમ દર્શનની અભિલાષાથી વારાફરતી અંદર જવા માંડ્યા. અંતકાળને એકદમ નજીક જાણીને સમસ્ત જનસમુદાય મહર્ષિએ ભગવાન અરૂણાચલની પ્રશસ્તિમાં કરેલી રચનાને એકસ્વરે ગાવા લાગ્યા.

અરૂણાચલ શિવ ! અરૂણાચલ શિવ ! અરૂણાચલ શિવ !

રાતના ૮ ને ૪૭ સુધી એ ક્રમ ચાલુ રહ્યો.

''મહર્ષિએ પોતાની જીવનલીલા સંકેલી લીધી.''

મહર્ષિના મહાપ્રયાણ વખતે તિરૂવરણામલૈમાં છેલ્લા પંદરેક દિવસથી રહેતા એક ફ્રેન્ચ ફોટોગ્રાફરને અવનવો અનુભવ મળેલો. એનો ઉલ્લેખ કરતાં એમણે રાતે નવેક વાગે કહેલું :

''એ અનુભવ અત્યંત આશ્ચર્યકારક છે. હું મારા મકાનની બહાર ખુલ્લી જગ્યામાં હતો ત્યારે મારા મિત્રોએ મારું ધ્યાન આકાશ તરફ ખેંચ્યું. મેં ત્યાં એક અત્યંત પ્રકાશિત, તેજસ્વી પ્રકાશ રેખાવાળો તારો જોયો. એવો ખરતો તારો મેં પહેલાં કદાપિ નહોતો જોયો. એ દક્ષિણ તરફથી આવી, આકાશ પરથી ધીમેથી પસાર થઈ, અરુણાચલ પર્વતના શિખર પર પહોંચીને એની પાછળ અદ્રશ્ય થઈ ગયો. એના સૂચિતાર્થને અમે બધા તરત સમજી ગયા. અમે ઘડિયાળમાં જોયું તો બરાબર આઠ ને સુડતાલીસ મિનિટ થઈ હતી. અમે સત્વર આશ્રમની દિશામાં રવાના થયા અને સખેદ જોયું કે એ સંકેત સાચો પડેલો. ગુરુદેવ એજ વખતે મહાનિર્વાણમાં પહોંચી ગયેલા.''

એમના મહાપ્રયાણનો પૂર્વ સંકેત એમણે કોઈને પૂરો પાડેલો ખરો ? બીજા કોઈના અનુભવની માહિતી તો મને નથી મળી. પરંતુ મારા પોતાના સ્વાનુભવનો નિર્દેશ અહીં કરી શકું છું.

''ઈ.સ. ૧૯૪૯માં હિમાલયના સુંદર સ્થાન દેવપ્રયાગમાં મને ટાઈફોઈડ થયેલો. એ દિવસોમાં એકવાર સવારે મહર્ષિએ મને દેહાતીત દશામાં દર્શન આપીને કહ્યું: મારા શરીર ત્યાગનો વખત હવે નજદીક છે. એમના પ્રત્યેના પ્રખર પ્રેમભાવથી પ્રેરાઈને મેં કહ્યું કે, તમારા જેવા લોકોત્તર મહાપુરુષનું જીવન માનવજાતિને માટે મંગળમય છે; માટે તમે હજું પણ થોડુંક વધારે રહો તો સારું... એમણે કહ્યું કે ના, હું હવે વધારે વખત સુધી નહીં રહી શકું. મેં નક્કી કરી લીધું છે, આજથી છ મહિને હું શરીર છોડી દઈશ ને જ્યારે પણ છોડીશ ત્યારે સાંજના છ વાગ્યા પછી છોડીશ.'' ◆

(ક્રમશ:)

ॐ शांतिः शांतिः शांतिः

નોંધ : પ.પૂ. બાપુજી લિખિત આ નિબંધનું સંક્ષિપ્ત સ્વરૂપ અનન્ય પરિવર્તનના તંત્રી વિભાગ દ્વારા સંકલિત કરવામાં આવ્યું છે.

સૌજન્ય : શાલીન પ્રકાશ શાહ, મુંબઈ

૧૪ ગુણશ્રેણી – ગુણસ્થાનક

(Contd...)

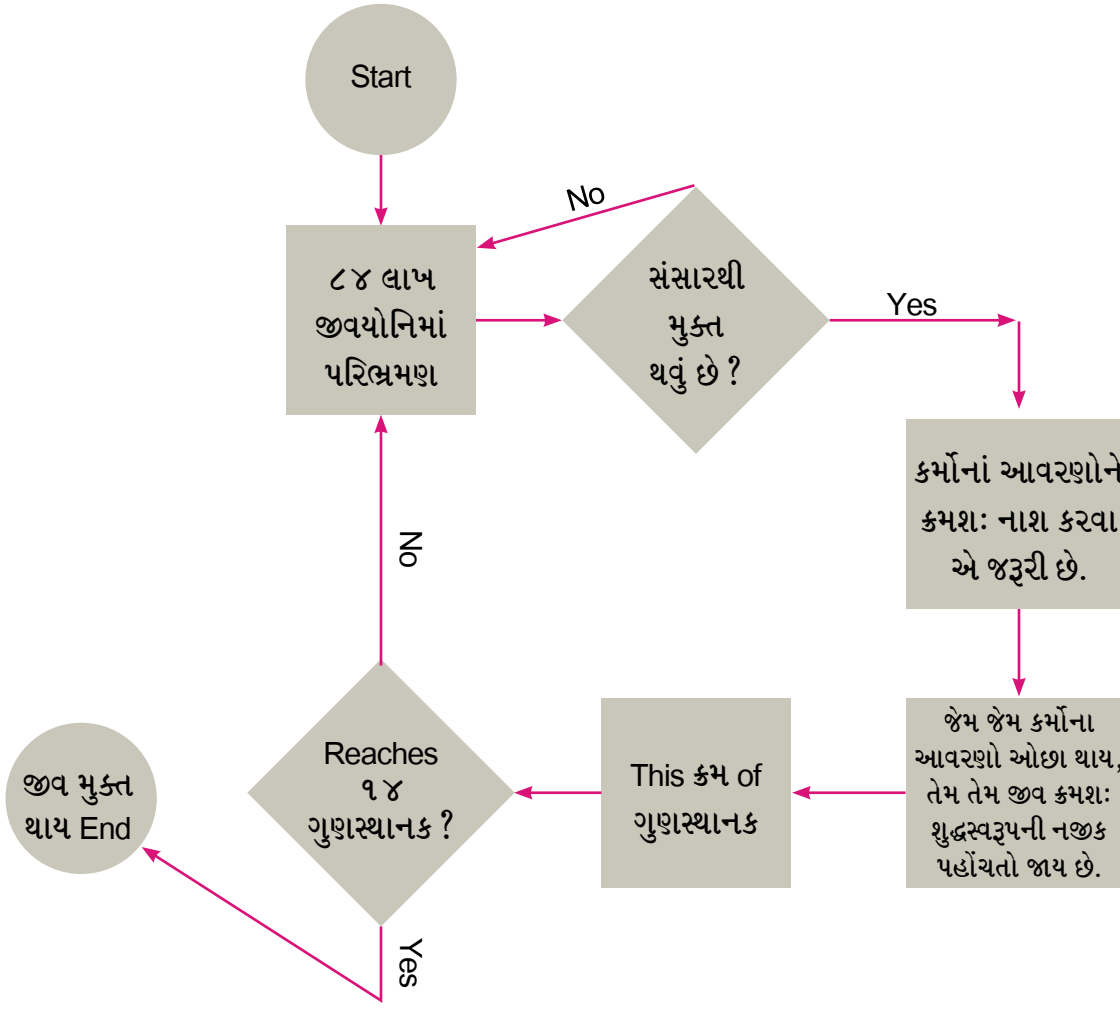

Names of ગુણસ્થાનક

૧. મિથ્યાદ્રષ્ટિ
૨. સાસ્વાદન ગુણસ્થાનક
૩. મિશ્ર ગુણસ્થાનક
૪. અવિરતિ સમ્યક્‌દ્રષ્ટિ
૫. દેશવિરતિ સમ્યક્‌દ્રષ્ટિ
૬. પ્રમત્ત ગુણસ્થાનક
૭. અપ્રમત્ત ગુણસ્થાનક
૮. અપૂર્વકરણ ગુણસ્થાનક
૯. અનિવૃત્તિકરણ ગુણસ્થાનક
૧૦. સૂક્ષ્મ સંપરાય ગુણસ્થાનક
૧૧. ઉપશાન્તમોહ ગુણસ્થાનક
૧૨. ક્ષીણમોહ ગુણસ્થાનક
૧૩. સયોગી કેવલી ગુણસ્થાનક
૧૪. અયોગી કેવલી ગુણસ્થાનક

૮. અપૂર્વકરણ ગુણસ્થાનક

- કરણ - અધ્યવસાય, પરિણામ
- મોહનીય કર્મોનો ક્ષય યા ઉપશમ કરવાનો આત્માનો અપૂર્વ અધ્યવસાય જ્યારે થાય ત્યારે આ ગુણસ્થાનક પ્રાપ્ત થયું કહેવાય છે.
  - ક્ષય - નાશ
  - ઉપશમ - કર્મ ને ઢંકવા
- આ ગુણસ્થાનથી મુનિ શ્રેણી માંડે છે.

૯. અનિવૃત્તિકરણ ગુણસ્થાનક

- અપૂર્વકરણમાં બતાવેલા અધ્યવસાય કરતાં કંઈક વધારે સ્પષ્ટ ઉજ્જવલ આત્માના પરિણામ થાય છે.
- કર્મોનો ક્ષય યા ઉપશમ તીવ્રપણે થવા લાગે છે

૧૦. સૂક્ષ્મ સંપરાય ગુણસ્થાનક

- સંપરાય - ક્રોધ, માન, માયા, લોભ
- મોહનીય કર્મનો અહીં ક્ષય અથવા ઉપશમ થતાં બહુ જ અલ્પાંશે લોભ રહી જાય,
- અહીં ગુણશ્રેણી નિર્જરા હોય છે.

૧૧. ઉપશાન્તમોહ ગુણસ્થાનક

- ઉપશમશ્રેણીવાળા જીવને પૂર્વ ગુણસ્થાનકોમાં મોહનો ઉપશમ શરૂ થાય છે, પછી મોહનીય કર્મને સર્વથા ઢાંકી દે ત્યારે આ ગુણસ્થાનક પ્રાપ્ત થયું કહેવાય.
- ઉપશમ શ્રેણી હોવાથી આ ગુણસ્થાને લોભનો ઉદય થતાં જીવ નિયમથી નીચે એટલે પ્રથમ ગુણસ્થાનક સુધી પડે છે.
- જે જીવ ચોથા ગુણસ્થાનકથી ઉપર ચઢી ક્ષપકશ્રેણી માંડે તે તરી જાય.

૧૨. ક્ષીણમોહ ગુણસ્થાનક

- ક્ષપક શ્રેણીએ મોહને ક્ષીણ કરવાની ક્રિયા ચાલુ હતી, તે મોહનો સંપૂર્ણ ક્ષય કરી આવે ત્યારે આ ગુણસ્થાનક પ્રાપ્ત થયું કહેવાય.

૧૩. સયોગી કેવલી ગુણસ્થાનક

- યોગ - શરીરાદિની ક્રિયા,
- ચાર ઘાતીકર્મનો ક્ષય થાય છે, તે કેવળજ્ઞાની હોય છે પણ હજુ શરીર છે,
- એટલે શરીર સંબંધિત યોગ વિદ્યમાન હોવાથી ગમનાગમન આદિ ક્રિયાઓ ચાલુ હોય છે.

૧૪. અયોગી કેવલી ગુણસ્થાનક

- બાકી રહેલા ચાર અઘાતીકર્મના ક્ષયના અંતિમ સમયે સમસ્ત ક્રિયાઓ બંધ થઈ જાય છે.
- યોગ નિરોધ થાય છે અને આત્મા ઉત્કૃષ્ટ નિષ્કંપ દશાની સ્થિતિએ પહોંચે છે.
  - ત્યાર પછી જીવ સિદ્ધ અવસ્થાને પામે છે, અને લોકાગ્રે સિદ્ધશિલા પર સાદિ અનંતકાળ સુધી આત્મરમણતાના સુખમાં લીન રહે છે.

સૌજન્ય : સુલોચનાબેન કીશોરભાઈ દોશી, મુંબઈ.

East Coast (USA) and Canada Sneh Sammelan

This was the first Sneh Sammelan organized in 2018 for East Coast and Canada mumukshus for 2 days, 24th & 25th March at Vimal and Foram's home in Connecticut, USA. It was attended by 17 mumukshus with 5 of them being new. The Topic given by Param Pujya Pappaji from the Utsahi Course was Pune 2010 CD starting with Aatmarthi na lakshan. We had 2 sessions and a game on 24th and one session on Sunday Morning 25th. Some highlights of the event and learnings:

1. We did swadhyay on the CD starting from Aatmarathi na Lakshan gathas and everyone shared their nay from “Hey, Gney and Upadey” perspective after every logical break.

2. A Question Answer Session was held towards the end and mumukshus came up with some very thought provoking questions.

3. Darshan Soni & Hetal Shah organized a divine Bhakti session on Saturday night in which new mumukshus also participated with complete devotion. Everyone could feel the power of bhaav together.

4. We played an ice breaker game with the sole purpose of knowing each other a little better and encourage participation specially from new mumukshus. It turned out to be a lot of fun and everyone enjoyed.

5. We concluded by an Experience Sharing Session both by old and new mumukshus.

All in all, due to Pujyashri’s ashirwad, we had a very soulful Sneh Sammelan which helped in moving a step forward on the moksh marg. ◆

આયંબિલ તપનું આયોજન

સંસ્થાના પ્રણેતા તેમ જ મુમુક્ષુઓની આત્મકલ્યાણની સાધનામાં સમયે સમયે માર્ગદર્શન આપી રહેલાં પૂજ્યશ્રી પ્રેમાચાર્યજીના બોધવચન ''રસત્યાગ એ આત્મકલ્યાણ માટે ઉત્તમ સાધન છે'' થી પ્રેરણા લઈને સંસ્થા દ્વારા તા. ૨૩-૩-૨૦૧૮ થી તા. ૩૧-૩-૨૦૧૮ એમ ૯ દિવસ સુધી આયંબિલ તેમ જ રસપરિત્યાગ તપનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. ઘણી વ્યક્તિઓ શારીરિક અસ્વસ્થતાના કારણે આયંબિલ તપ ન કરી શકતી હોય તેમને માટે પ્રતિદિન એકવાર નિરસ ભોજનની વ્યવસ્થા રાખીને તેમને પણ આ તપમાં ભાગ લેવા પ્રોત્સાહિત કરવામાં આવ્યા હતાં જેના કારણે ૯ દિવસ દરમિયાન આશરે ૪૫૦ મુમુક્ષુઓ તથા અન્ય સાધાર્મિક ભાઈઓ-બહેનોએ આ તપશ્ચર્યામાં ઉત્સાહપૂર્વક લાભ લીધો હતો.

સંસ્થા દ્વારા આયોજન કરવામાં આવેલાં આ તપના અંતર્ગત સવારના ૧૧.૩૦ થી ૧.૦૦ કલાકે તપસ્વીઓ માટે આયંબિલના નિરસ ભોજનની વ્યવસ્થા કરવામાં આવી હતી તથા પ્રતિદિન તે જ વિષયને અંતર્ગત બપોરે ૨.૦૦ થી ૪.૦૦ કલાકે સંસ્થાના મુમુક્ષુ દ્વારા સ્વાધ્યાયનો લાભ પણ આપવામાં આવ્યો હતો. સ્વાધ્યાયમાં નિજ આત્મકલ્યાણને અર્થે રસેન્દ્રિયને કાબૂમાં લઈ આવવાના ફાયદાઓ, તેની જુદી જુદી રીત તથા શરીર પર થતી તેની અસરને વૈજ્ઞાનિક ધોરણે સમજાવવામાં આવી હતી. તપસ્વીઓને સેવા આપવામાં સંસ્થાના મુમુક્ષુઓ પારુલબેન દોમડીયા, પરિતાબેન શાહ વગેરે સમયસર હાજર રહ્યા હતાં. જે મુમુક્ષુઓએ આ તપસ્યા દરમિયાન આર્થિક યોગદાન આપીને જે લાભ લીધો છે તેના માટે સંસ્થા તેમની ખૂબ ખૂબ આભારી છે.

સંસ્થા દ્વારા મહાવીર જયંતિના ઉપલક્ષે તા. ૨૯-૩-૨૦૧૮ ના ગુરુવારે રાત્રે ૮.૩૦ થી ૧૦.૦૦ કલાકે ભગવાન મહાવીર સ્વામીના પૂર્વભવો તથા તેમની અંતરંગ દશા ઉપર મુમુક્ષુ હેમાબેન ગાંધીનું વાંચન રાખવામાં આવ્યું હતું જેનો બહોળી સંખ્યામાં મુમુક્ષુઓએ લાભ લીધો હતો. તેમણે ભગવાન મહાવીર સ્વામીના આત્માને જુદા જુદા ભવોમાં વિવિધ પ્રકારના કર્મોના ઉદયેકરેલી સાધના ઉપર ખાસ ચર્ચા કરી તેમના આત્મિક ગુણો ઉપર વિશેષ પ્રકાશ પાડ્યો હતો. આ ઉપલક્ષે સંસ્થા દ્વારા વાંચનનાં અંતે સર્વેને પ્રભાવનાનો લાભ પણ આપવામાં આવ્યો હતો.

સંસ્થા દ્વારા આ તપને અંતર્ગત જે તપસ્વીઓએ લાભ લીધો હતો તેમના પારણાની વ્યવસ્થા પણ તા. ૧-૪-૨૦૧૮ના રવિવારે સવારના ૭.૦૦ કલાકે શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર મંદિર મધ્યે કરવામાં આવી હતી. ◆

સૌજન્ય : અલ્પા નિમિષ ઝવેરી, મુંબઈ

સંબંધ પતિ-પત્નીનો

■ **રેશમા ધામી,** બેંગલોર

ગયા અંકમાં આપણે પતિ-પત્નીના સંબંધની પત્ની પક્ષે વાત કરી હતી. આ સંબંધ બે વ્યક્તિઓ વચ્ચેનો હોવાથી અને ખૂબ જ અગત્યનો હોવાથી બન્ને પક્ષે ચર્ચા જરૂરી છે. એટલે આ વખતે વાત કરશું પતિ પક્ષે. જેમ દરેક છોકરીને પોતાના માતા-પિતા પ્રત્યે ખૂબ લાગણી હોય છે તેવી જ રીતે દરેક છોકરાને (પુરુષને) પણ પોતાના માતા-પિતા પ્રત્યે લાગણી તો હોય જ છે. માત્ર તેઓ વ્યક્ત નથી કરતાં. પણ એનો અર્થ એ નથી કે તેઓને એમના પ્રત્યે કોઈ લાગણી નથી.

સ્ત્રી જ્યારે પિયરથી વિદાય થઈ સાસરે આવે છે ત્યારે એને ફક્ત એક જ પક્ષને સાચવવાનો છે. જ્યારે પુરુષે તો મા અને પત્ની એમ બન્ને પક્ષને સાચવવાના હોય છે. પુરુષનો જીવ મા છે, હૈયું પત્ની છે, બુદ્ધિ પિતા છે તો અંગ ઉપાંગ ભાઈ-બહેન છે.

શું ક્યારેય આપણા શરીરના આ બધા ભાગો એમ કહે છે ખરા કે મને વધારે પ્રેમ કરો, મારું વધારે માનો, મને વધારે મહાત્મ્ય આપો ? ના ને !! કારણ કે દરેકનું પોત પોતાની રીતે અલગ મહાત્મ્ય છે. દરેક પોતપોતાની રીતે સ્વતંત્ર પણ છે અને એક બીજાને આધીન પણ.

તો જીવનમાં શા માટે આપણે વાદ કરીએ છીએ ? જો પતિએ મા નું માન્યું તો માવડીયો અને પત્નીનું માન્યું તો બાયડીઘેલો શબ્દ તરત વાપરીએ છીએ. શા માટે આપણે આપણું જ ઈમ્પોર્ટન્સ વધારવાનો પ્રયત્ન કરીએ છીએ ? દરેકનું પોતાનું અલગ સ્થાન છે. કોઈ કોઈની જગ્યા લઈ ન શકે. મા, માની જગ્યાએ છે અને પત્ની, પત્નીની જગ્યાએ.

મજાની વાત તો એ છે કે બિચારો વરરાજા જે હોંશે હોંશે ઢોલ નગારા સાથે ઘોડીએ ચડ્યો હતો, ત્રણ મહિનામાં જ એના હોશ કોશ ઉડી જાય છે.

પત્નીની ફરિયાદો શું હોય છે ?

(૧) તમે તો તમારી મમ્મીની જ વાત માનો છો !!

અરે ! જે મા એ જન્મ આપ્યો છે એની વાત માની લીધી તો ફરક શું પડ્યો ? શું તમે તમારી મમ્મીની વાત નથી માનતા ?

(૨) તમે પહેલા તો (સગાઈ અને લગ્નની વચ્ચેનો સમય) ખૂબ પ્રેમભરી વાતો કરતા હતા. હવે નથી કરતા !!

એ ફેઝ જુદો હતો, અઠવાડિએ એક વખત મળવાનું થતું હતું. અત્યારે પણ તમને પ્રેમ કરે જ છે, રીત જુદી છે, વિચારશો તો સમજાશે.

(૩) હવે મારા માટે ગીફ્ટ નથી લાવતા !!

પતિએ અપાવેલી સાડી કે ડ્રેસ તમને ક્યારેય ગમ્યા નથી, તો પછી ?

(૪) તમે અઠવાડિયે માત્ર એક જ વખત ફરવા લઈ જાવ છો !!

યાદ રાખો, તમારા પતિ સુપર હ્યુમન નથી તેમની પાસે પણ શરીર છે જે થાકી જાય છે.

(૫) તમે આખો વખત મારા પર ચિડાયેલા જ રહો છો !!

આખા દિવસનું કામ કરી થાકેલો માણસ ઘરે આવે ત્યારે એની મા વિશે ફરિયાદો કરો તો શું થાય ? એના બદલે એ જ્યારે ઘરે આવે ત્યારે મા અને પત્ની બન્ને પ્રેમથી રહેતા દેખાય તો પુરુષનો અડધો થાક ઉતરી જાય અને તમારી સાથે પ્રેમથી વાત કરે.

(૬) તમે તો ક્યારેય ઘરકામમાં કે શોપિંગમાં મદદ નથી કરતાં !!

મારી બેન, તને પતિ જોઈએ છે કે હેલ્પર ?

પતિ-પત્નીના આ સંબંધમાં સહુથી વધુ ઘર્ષણનો ભોગ કદાચ પુરુષ બનતો હોય છે. જો તમે તમારા પિયરને છોડીને આવ્યા છો તો યાદ રાખો તમારો પતિ તમને અહીં ખુશ રાખવા ખૂબ પ્રયત્ન કરે છે. તમને કમ્ફર્ટ આપવાનો પ્રયત્ન કરે છે. તમને કોઈ વાતની ઓછપ ન આવે એનું ખૂબ ધ્યાન રાખે છે. તેમના આ પ્રયાસને માન આપવું શું તમારી (પત્નીની) ફરજ નથી ?

આખા દિવસના કામથી થાકી સાંજે ઘરે આવે ત્યારે સ્મિતથી સ્વાગત કરવું શું તમારા માટે અઘરું છે ? તમારું આ હાસ્ય, આ સ્મિત જ તેમના મકાનને ઘર બનાવવા માટે સમર્થ છે. શા માટે ઘરના બીજા લોકોની ફરિયાદોનું ઝેર તેના કાનમાં નાખો છો ? એના બદલે પ્રેમનું અમૃત તેમના પર વરસાવો તો ઘર નંદનવન બની જાય. શા માટે કોઈપણ પરિસ્થિતિમાં તમે રાઈનો પહાડ બનાવે છો ?

જો તમે પૂરતા મેચ્યોર હો તો જીવનની કોઈ પણ પરિસ્થિતિને પરમાર્થ દ્રષ્ટિએ જુઓ. તમારા પતિ પર તમારા વિચારો થોપવા માગો છો તો પરમાર્થ પ્રેરક વિચારોથી તેમને ધર્મ રસ્તે લઈ જવા મનાવો.

ઘર, પરિવાર, બાળકો અને પતિ.. બધાની ખુશી તમારા હાથમાં છે. દરેક સ્ત્રી જાણે છે તેનામાં કેટલી શક્તિ છે. પોતાની મેચ્યોરીટી પૂર્વક પોતાના વિચારો પર વિચાર કરશે એ વિચારીને મારી કલમને વિરમું છું. ◆

No Reaction to Reaction

શુભાશુભ કર્મ ઉદયમાં નિમિત્તો ને અનાધીન
આત્મદશા પ્રાપ્ત કરવાનો પુરુષાર્થ.
હર્ષ શોકના નિમિત્તમાં રીએક્શન વગર વિચરવું ઉદયાધીન.

No REACTION to REACTION

No **R**easoning	Just **R**espond	વિકલ્પો નહી	- સહકારી થવું
No **E**xpectation	Just **E**xecute	અપેક્ષા નહી	- નિઃસ્પૃહતાથી અમલ કરવો
No **A**ttachment	Just **A**ccept	અનાસક્ત રહી	- સ્વીકાર કરવો
No **C**riticism	Just **C**omment	નિંદા / ટીકા નહી	- અભિપ્રાય દર્શાવવા
No **T**ension	Just **T**olerate	ચિંતા / ખેદ નહીં	– સમભાવે સહન કરવું
No **I**gnorance	Just **I**mprove	અણસમજ દૂર કરી	- સમજણ સુધારવી
No **O**bjection	Just **O**bey	વિરોધ નહીં	- માન્ય કરવું
No **N**egation	Just **N**egotiate	નકારાત્મક વલણ નહી	- સકારાત્મક ભાવોથી વર્તવું

મધુકરભાઈ શાહ
આત્મ તત્વ રીસર્ચ સેન્ટર

तेरे चरणोंमें अपर्ण मेरी आत्मा

■ **अनिता जैन,** नगरी

''आए है हम तेरी शरण ओ सद्गुरू परमात्मा,
चरणों में अर्पण है अब मेरी ये आत्मा''

मुझे मुझसे प्यार करना सिखाया आपने,
मुझे मुझमें रहना सिखाया आपने,
मुझे मेरी पहचान का रास्ता भी दिखाया आपने,
प्रभु मेरे में सुख ढूंढ रही थी यहां वहां जाने कहां कहां,
खुदसे मैं अनजान खड़ी थी,
तुम मिले गुरूवर अद्भुत खजाना मिला अंदर में,
प्रेम का दीप जला।

मुझ अज्ञानी दोषोंसे भरी जीवको बहुत प्रेमसे अपनाया,
आज प्रेमके सागरमें डुबकी लगवाई,
प्रेम क्या है समझाया, जीवन जीनें का तरीका सिखाया,
जीवन का लक्ष्य क्या हो यह भी समझाया।

आपकी करूणा अपरंपार है,
गुरूवर आपकी करूणा दृष्टिका स्वअनुभव भी हुआ है,
ऐसे करूणानिधान मेरे सद्गुरू परम पूज्य श्री पप्पाजी को
पाकर मैं धन्य हो गई, प्रेम श्रद्धा अर्पणताको पाऊं,
पराभक्तिमें लीन हो जाऊं, आपको तत्व रूप में जान पाऊं।

हे प्रभु! मोक्षमार्गके प्रति प्रबल श्रद्धा, दृढ़ विश्वास और परम आदर अभी तक किसी जन्म में प्राप्त नहीं हुआ वह अब अवश्य इस जन्ममें प्राप्त हो यही आशीर्वाद चाहती हूँ। प्रभु! अखंड रूप से गुरूकी चेष्टा में लीन रहना चाहती हूँ, मेरे प्रभु आपही मेरे भगवान परमात्मा हैं, अरिहंत हैं।

''वह सत्य सुधा दरशावहिंगे, चतुरांगुल है दृगसे मिल है;
रसदेव निरंजन को पिवही, गहि जोग जुगो जुग सो जीव ही।''

इस मार्गके मेरे अनुभव : संसारमें शारीरिक, मानसिक और कौटुम्बिक समस्या के कारण नकारात्मकता बहुत आ गई थी, जीना मुश्किल हो रहा था, लगता था जीकर क्या करूं?

जब मैं पूज्य पप्पाजीको जानती भी नहीं थी, देखा भी नहीं था तब मुझे फोनसे क्षमापना मिली थी। उससे आज जो मेरे अशुभ ऋणानुबंध (एक दुसरेको देखना भी पसंद नहीं था, आज एक दुसरे के बिना रह नहीं सकते) थे वह शुभ होने लगे। अब मेरी जेठानी भी इस मार्ग में है...

पूज्य पप्पाजी की आज्ञा मिली, पति की हर बात मानना, इससे तो कहते हैं ना - धान के साथ पैरा भी मिलता है, बस वैसे ही घर में संयुक्त कुटुंभमें सभी से प्रेम होने लगा...

पूज्यश्री की असीम कृपादृष्टि, करूणा अंतरग एवं बाह्य में निरंतर दिखाई देती है और पूज्य मम्मीजी का वचन **''इधर का करें तो उधर का हो जाता है''** का अनुभव हुआ। मैं जून २०१७ रिसर्च सेन्टर में थी उस समय मेरे दुसरे घरवाले गांवसे वापस घर आ रहे थे। मोटर कार की speed में थी, अचानक सामने से तेज गतिसे ट्रक आती दिखी। उस समय कांटा 80 पे था और speed 20 हो गयी। जैसे ही दुर्घटना टली वापस speed 80 हो गयी।

जून २०१७ रिसर्च सेन्टर में थी। एक ही भाव अंतरंगमें निरंतर चल रहे थे, 'हे आत्मा! तू आत्मा के डॉक्टर से मिल, देह तो सिर्फ माध्यम है।' पूरे शरीर में Vibration होने लगे। तीन दिन के बाद पूज्य पप्पाजी जैसे खड़े हुए उनसे दृष्टि मिली और अंदर से अवाज आयी, ''जो जो गुण आप में है, मेरे में भी खिलाओ प्रभु''।

उसके बाद तो जिंदगी खूबसुरत होती जा रही है और पूज्य पप्पाजीके सत्संगसे आत्माके गुण मिल रहे है। प्रभु आज्ञासे मंत्र स्मरण पूरे दिनभर हो रहा है। **''युग दिवाकर इतनी कृपाकर, चलती रहे साधना। सर्व अर्पण कर दिया अब और क्या मैं अर्पण करूँ।''** ◆

२४ तीर्थंकरों के चिन्हों के नाम की सार्थकता

आदिनाथजी का कहता बैल,
छोड़ो चार गति की जेल।

अजितनाथजी का कहता हाथी,
जग में कोई नहीं है साथी।

संभवनाथजी का कहता घोड़ा
जीवन अपना है यह थोड़ा।

अभिनंदनजी का कहता बंदर,
कितनी कषाय भरी है अंदर।

सुमतिनाथजी का कहता चकवा,
धर्मात्मा का जग में है रुतवा।

पद्मप्रभजी का लाल कमल,
कभी किसी से करो न छल।

सुपार्श्वनाथजी का कहता साथिया,
काटो अपने कर्म घातिया।

चंद्रप्रभजी का कहता चंद्रमा,
सच्ची है जिनवाणी माँ।

पुष्पदंतजी का कहता मगर,
मोक्ष महल की चलो डगर।

शीतलनाथजी का कहता कल्पवृक्ष,
धर्म–कर्म में हो जा दक्ष।

श्रेयांसनाथजी का कहता गैंडा,
कभी चलो ना रास्ता टेढ़ा।

वासुपूज्य का कहता भैंसा,
जैसी करनी फल हो वैसा।

विमलनाथजी का कहता सूकर,
बुरे काम तू कभी न कर।

अनंतनाथजी का कहता सेही,
हमको भी बनना है वैदेही।

धर्मनाथजी का कहता वज्रदण्ड,
कभी ना करना कोईघमंड।

शांतिनाथजी का कहता हिरण,
सत्य धर्म की रहो शरण।

कुंथुनाथजी का कहता बकरा,
मोक्ष महल का पथ है सकरा।

अरनाथजी की कहती मीन,
रत्न कमा लो अब तुम तीन।

मल्लिनाथजी का कहता कलशा,
बनाओ मन को निर्मल जल सा।

मुनिसुव्रतजी का कहता कछुआ,
धर्म से जीवन सफल हुआ।

नमिनाथजी का कहता कमल,
शुभ करनी का उत्तम फल।

नेमिनाथजी का कहता शंख,
संयम लेकर रहो निशंक।

पार्श्वनाथजी का कहता सर्प,
मिटाओ मन से सारे दर्प।

महावीरजी का कहता शेर,
चलो मोक्षमार्ग में करो न देर।

भोजन करके रात मे घूमें कदम
हजार। डाक्टर, ओझा, वैद्य का,
लुट जाए व्यापार!

✦✦✦

प्रात: काल फल रस लो, दुपहर
लस्सी–छांस! सदा रात में दूध पी,
सभी रोग का नाश!

✦✦✦

फल या मीठा खाइके, तुरंत न पीजै
नीर! ये सब छोटी आंत में,
बनते विषधर तीर!

✦✦✦

लौकी का रस पीजिए, चोकर युक्त
पिसान! तुलसी, गुड, सेंधा नमक,
हृदय रोग निदान!

✦✦✦

भोजन करें धरती पर,
अल्थी पल्थी मार!
चबा–चबा कर खाइए,
वैद्य न झांकें द्वार!

✦✦✦

सुबह खाइये कुवंस–सा,
दुपहर यथा नरेश!
भोजन लीजै रात में, जैसे रंक सुरेश!

✦✦✦

धनिया की पत्ती मसल,
बूंद नैन में डार!
दुखती अँखियां ठीक हों,
पल लागे दो–चार!

✦✦✦

घूट–घूट पानी पियो, रह तनाव से
दूर! एसिडिटी, या मोटापा,
होवें चकनाचूर!

✦✦✦

प्रात: दोपहर लीजिये, जब नियमित
आहार! तीस मिनट की नींद लो,
रोग न आवें द्वार!

✦✦✦

ऊर्जा मिलती है बहुत,
पिएं गुनगुना नीर!
कब्ज खतम हो पेट की,
मिट जाए हर पीर!

✦✦✦

रक्तचाप बढने लगे,
तब मत सोचो भाय!
सौगंध राम की खाइ के,
तुरंत छोड दो चाय!

✦✦✦

भोजन करके खाइए,
सौंफ, गुड, अजवान!
पत्थर, भी पच चायगा,
जानै सकल जहान!

✦✦✦

भोजन करके जोहिए,
केवल घंटा डेढ!
पानी इसके बाद पी,
ये औषधि का पेड!

✦✦✦

दर्द, घाव, फोडा,
चुभन, सूजन, चोट पिराइ!
बीस मिनट चुंबक धरौ,
पिरवा जाइ हेराइ!

✦✦✦

अल्यूमिन के पात्र का
करता है जो उपयोग!
आमंत्रित करता सदा,
वह अडतालीस रोग!

✦✦✦

पानी में गुड डालिए,
बीत जाए जब रात!
सुबह छानकर पीजिए
अच्छे हो हालात!

✦✦✦

प्रात: काल पानी पिएं,
घूंट–घूंट कर आप!
बस दो–तीन गिलास है,
हर औषधि का बाप!

✦✦✦

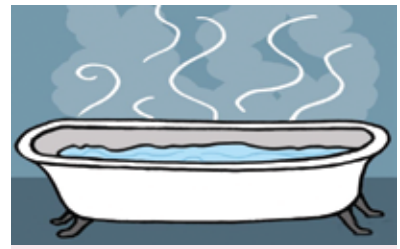

अगर नहावें गरम जल,
तन–मन हो कमजोर!
नयन ज्योति कमजोर हो,
शक्ति घटे चहुं ओर!

✦✦✦

अलसी, तिल, नारियल,
घी सरसों का तेल!
यही खाइए नहीं तो,
हार्ट समझिए फेल!

✦✦✦

चोकर खाने से सदा
बढती तन की शक्ति!
गेहूँ मोटा पीसिए दिल
में बढे विरक्ति!

✦✦✦

रोगों को करे,
चूना हमसे दूर!
दूर करे ये बाझपन,
सुस्ती अपच हुजूर!

✦✦✦

देर रात तक जागना,
रोगों का जंजाल!
अपच, आंख के रोग सँग,
तन भी रहे निढाल!

✦✦✦

सितम, गर्म जल से कभी,
करिये मत स्नान!
घट जाता है आत्मबल,
नैनन को नुकसान!

✦✦✦

पहला स्थान सेंधा नमक,
पहाड़ी नमक सु जान!
श्वेत नमक है सागरी,
ये है जहर समान!

✦✦✦

ठंडा पानी पियो मत,
करता क्रूर प्रहार!
करे हाजमे का सदा
ये तो बंटाढार!

✦✦✦

तुलसी का पत्ता करें,
यदि हरदम उपयोग!
मिट जाते हर उम्र में,
तन में सारे रोग!

✦✦✦

Health
& Happiness

The Animal Kingdom

ANT
APE
BOA
BOAR
BULL
CAMEL
CAT
COW
DEER
DOG
DOVE
EGRET
FOX
FROG
GOAT
HARE
HOG
HORSE
LION
LLAMA
MICE
MOLE
MULE
NEWT
OTTER
OWL
PIG
RAM
RAT
STAG
SWAN
YAK

H Y R B T A G W D R S O H E E
Y O A A O M I P T E G N V P L
R T R K M A P U V T E O A R L
I W K S L L R O E T K R A N U
T E R G E L D C M O Z H Y T T
S N D R M B I I I O L E C G G
Z T B N A M O O T W L M K O G
T R A P C L T A N U U E D R W
Y W H G W G C E M E B G I F I
S Z X O F X X F M C J X B T P
T V P V G W Y G O V R X H L A
U P M V K T N U N Y S D R V N
G A D O T I J I U M G I A O L
B Y K V H V X A W S P X M M L
X Y G O S N X A U X P K C X L

The Forest Man of India

■ Hetal Shah – USA

It was the scorching summer of 1978 when **JADAV PAYENG**, a Mishing tribal teenage boy, returned to his birthplace at Aruna sapori, a river island on the Brahmaputra after completing his Class X exams from Baligaon Jagannath Baruah Arya Vidyalaya in Jorhat. He witnessed a sight that shook him to the core. More than a hundred snakes curved, looped and twisted lifelessly on the deserted sandbar. The boy's heart broke and from it burst forth a springtime without bounds.

Distressed and seeking counsel, the boy went to the nearby Deori community village. The snakes had been washed up to the sandbar by floods and had died without tree cover. The villagers exhorted him to grow trees to save the reptiles. For where there are trees, there are birds and where there are birds, there will be birds' eggs and fledglings - food for snakes and their ilk. Along with their native wisdom, the villagers offered the boy 50 seeds and 25 bamboo plants.

The young lad, just 15 or 16, set out all alone in April 1979 to plant life on the tough terrain of the eroded island covered with sand and silt. He sowed the seeds and shoots. 39 years later, today he has reaped a forest.

Payeng, now in his mid-fifties is hailed as the "Forest Man of India," "Planter of a Jungle", "Resuscitator of the Earth" or "Lone Green Warrior" and is innocent of his feat. "I never thought that my small initiative would make such a difference one day," he says.

After all, Payeng, third among 13 siblings, which included seven sisters, started small and poor. His father Lakhiram and mother Aphuli Payeng sold milk for a meagre living. The 1965 deluge wrecked Aruna sapori and forced Payeng's family, among others, to move 12 kilometres away to Majuli on the other side of river. But that was not the only parting.

Before relocating, acute poverty compelled his parents to leave five-year-old Jadav in the care of Anil Borthakur, a court-master at the District Judge Court in Jorhat, who looked after his schooling. After Class X, Payeng gave up school to look after the livestock left by his deceased parents. He still has a hundred cows and buffaloes and makes his living from selling milk. But he is no ordinary cattle owner. He can lay claim to 1,360 acres of dense, defiant forest.

From desolation sprouted inspiration which swelled into an obsession. Payeng's zeal to revive the land knew no fences. In the fertile period between April and June, he planted the forest. He rattles off the species, like names from an intimate family tree: bamboos, baheda, teak; gambhari; custard apple, star fruit, gulmohur; devil's tree, tamarind, mulberry; mango, jackfruit, plum, peach, banyan; elephant grass and medicinal plants… the list is varied and exhaustive.

The rest of the year, he collected seeds and saplings. "I covered a distance of a kilometre in five years," Payeng recalls, "and in stages it got

covered with dense vegetation dominated by trees." Local inhabitants nicknamed him 'Molai' meaning 'forest' and dubbed his woodland 'Molai Forest'.

At the age of 39, on the insistence of village elders, Payeng married 25-year-old Binita and they have three school-going children - daughter Munmuni, 19, and two boys Sanjiv, 17 and Sanjay, 16. It was for their schooling that Payeng moved with his family to Eklong Mising Gaon, Kokilamukh, Jorhat, in 2011. This meant that now his day breaks even before dawn, at 3 am and a localised steeplechase begins.

He cycles an hour to Kartik sapori, then rows his boat for about five kilometres and then cycles again for half an hour across grassy meadows to reach his cow-shed to clean out the dung, milk the cattle and spread cattle-manure to fertilize the fields. Milk dispatched for sale, a quick breakfast behind him at 9, and he is ready to walk into his jungle, his karmabhumi.

The forest that Payeng grew now houses five Royal Bengal tigers, over a hundred deer, wild boar, more than a hundred vultures, several species of birds, including pelicans, three or four greater one-horned rhinoceroses, besides of course, the snakes, who were at the genesis of this extraordinary story. A herd of 115 elephants visits regularly for 3-4 months. "In 35 years, the Royal Bengal tigers have feasted on 85 of my cows, 95 buffaloes and 10 pigs," Payeng says matter-of-factly, then adds jokingly, "They (the tigers) do not know farming, you see."

Surrounded by his beloved trees, Payeng may well have remained in their shadow had it not been for Jitu Kalita, a local wildlife photographer, who published an article on him in a vernacular daily in 2010. Today, Jitu is Jadav's friend and mentor. The local administration has been neither of those. This forester without designation does not even own a ration card.

Payeng laments the indifference of the forest department, saying that they neither helped him grow the forest nor paid heed when he informed them of the endangered rhinos regularly visiting his forest. They believed him only when a rhino was poached on in August

2012. “My younger son and I couldn’t eat for a couple of days when we saw its horn, tail and nails gouged out,” Payeng grieves, “it is a huge forest and cannot be protected by a handful of staff.” In any case, Payeng believes that law enforcement alone cannot help protect vulnerable species. His sage advice is to form ‘community reserves’ and organize awareness camps to guard against poachers and conserve wildlife.

For his remarkable solo undertaking, the Jawaharlal Nehru University invited Payeng on Earth Day and honored him with the title of the “Forest Man of India” in 2012.

Later that year, the then President APJ Abdul Kalam felicitated him with a cash award in Mumbai. The same year, he was among the 900 experts who gathered at the seventh global conference of the International Forum for Sustainable Development at Evian in France. Sanctuary Asia bestowed on him the Wildlife Service Award. In 2015, he received the Padma Shri. However, prizes matter little to this man for whom a whole crowded forest stands up in ovation.

“The Padma Shri is an award for encouragement,” he says, “but my aim has always been to do good for the country. Even the President of India has to do something for the earth; otherwise, there will be nobody left, nothing.”

This nature-lover strongly recommends making Environmental Sciences a mandatory subject, to start them young – just as he did. “If every schoolchild is given the responsibility to grow two trees, it will surely lead to a Green India,” Payeng urges. Expectedly, he spends all the cash awards on more forest. He has now recruited four labourers for planting as he eyes another 5,000-acre area. “The forest could stretch till Majuli,” he envisions, “further to Kamalabari and up to Dibrugarh District.”

Next year, Payeng plans to grow trees in some dammed areas in Rajasthan with his soul-brother Rajendra Singh, the “Waterman of India”.

All his waking hours, Payeng sees the world in green. Come sunset, he wends his way back home on bicycle-boat-bicycle for his 8 pm meal. A little after-dinner apong to smoothen the day’s furrows and it’s time for bed.

Tomorrow is another day, and in it lie the seeds of many more forests. ◆

Note: The Original Article by Partho Burman has been edited by Hetal Shah.

FORTHCOMING EVENTS

16th to 19th May 2018	-	Topicwise Shibir - Moksh Mulam Guru Krupa
20th May 2018	-	Param Gyaan Sabha & Sarvarpan Divas
24th to 28 May 2018	-	Topicwise Shibir - Param Krupalu na Antarang thi Aatmasiddhi
01st to 05 Jun 2018	-	Samagam - RIYF
10th Jun 2018	-	Param Gyaan Sabha
15th to 17th Jun 2018	-	Special Shibir
24th Jun 2018	-	Param Gyaan Sabha
28th to 30th Jun 2018	-	Dubai Shibir
08th Jul 2018	-	Param Gyaan Sabha
20th to 22 Jul 2018	-	Guru Purnima Celebrations

Om Shree Premacharyaji Satsang DAILY relay on **ARIHANT CHANNEL** at 9 am/11.20 pm
Om Shree Premacharayaji's Satsang is available live on
www.vitraagvigyaan.org

PUBLISHED BY: Printed and Published by Himanshu Gandhi on behalf of Spiritual Impressions Private Limited and Printed at M/s. Hemprints at Chowgule House, Amrut Nagar, Off. M.V. Road, Chakala Naka, Andheri (East), Mumbai 400093 and Published from 703, Sharda Chambers, 15, New Marine Lines, Mumbai 400020.

EDITOR : Dr. Meena Goshar.

DESIGN : Hari Creation - 9561437108

CORRESPONDENCE ADDRESS

ANANYA PARIVARTAN

C/o Shrimad Rajchandra Aatma Tatva Research Centre

703, Sharda Chambers, 15, New Marine Lines,
Mumbai 400020 Tel: +91 22 22005727
Email: info@simpl.in

From Us... to You

ANANYA PARIVARTAN contains ample material for spiritual deep thinking such as discourses by an Enlightened Master, real life changing experiences of aspirants, motivational stories, health and fitness articles, funny anecdotes, puzzles and much more in 3 languages, Gujarati, Hindi and English.

Embark on a great adventure by subscribing for 1 year (Rs.400/-).

Gift a Subscription to your near and dear ones, relatives, friends, colleagues... & earn punya.

For Inquiries, contact – info@simpl.in or 22060477 or visit www.vitraagvigyaan.org

FOR ANY QUERY CONTACT

Ahmedabad	Priti Shah	09898701070	pritishah927@gmail.com
Anand	Amitbhai Shah	09824081071	pinami@yahoo.com
Bengaluru	Kiranben Sanghrajka	09448906066	kirankjs@yahoo.com
Chennai	Paresh Sanghvi	09840202363	pareshsanghvi@rediffmail.com
Delhi	Shakunji Jindal	09971947111	shakun.jql@gmail.com
Dhule	Dhirajlal P. Shah	09423324822	dpshah37@hotmail.com
Dubai	Satishbhai Pai	07045378287	satishspy@gmail.com
Gadag	Virendrabhai Lodaya	09448165256	pushpacotton@gmail.com
Hubli	Anilji Ostwal	09448453747	anilostwal@yahoo.co.in
Hyderabad	Paras Vora	09505278201	parasvora9@hotmail.com
Jabalpur	Kirtibhai Savla	09300103641	kirti_savla@yahoo.com
Jamshedpur	Meena Bhayani	09430315223	bhayanimeena10@gmail.com
Kolkata	Manojbhai Desai	09831270630	manojdesai02111962@gmail.com
Mumbai	SIMPL Office	022 22060477	info@simpl.in
Pune	Rupesh Gopani	07875786100	rgopani@gmail.com
Rajkot	Yogenbhai Doshi	09824429750	yogen72@gmail.com
Rajnandgaon	Sagar Jain	09827977880	sagar.sagarjain@gmail.com
Raipur	Vikas Kocheta	08871912349	kocheta.vk@gmail.com
USA	Hetalbhai Shah	+1 (647)283-4292	hetalshah71@yahoo.com
USA	Reenaben Shah	+1(818) 859-8183	reena_shah1@hotmail.com
Vadodara	Priyaben Vashi	09376238819	priyavashi24@yahoo.co.in

SPONSORSHIP – GYAN DAAN
For ANANYA PARIVARTAN

ANANYA PARIVARTAN is our organization's spiritual magazine aimed to spread the principles of Vitraag Vigyaan. Commercial advertisements are not accepted to respect spiritual sanctity. However, we offer several Gyan Daan opportunities to one and all. Sponsor an issue or a page on birthdays, anniversaries and other occasions and earn Punya. Gyan Daan is considered to be one of the best forms of Donation and it helps to shed off layers of ignorance from the Soul – Aatma.

Annual	**: Rs.**	**3,00,000/- (For all 6 issues)**
One Issue	**: Rs.**	**50,000/-**
Back Cover	**: Rs.**	**9,000/-**
Inside Front Cover	**: Rs.**	**7,500/-**
Inside Back Cover	**: Rs.**	**6,000/-**
Centre Spread	**: Rs.**	**11,000/-**

FOR SPONSORSHIP, PLEASE CONTACT:

Dr. Meena Goshar : 09819317038, mgoshar@yahoo.com

Sanjiv Rawell : 09820186548, sanjurawell@gmail.com

Pratibha Chheda : 09324715450, pratibhachheda06@gmail.com

Dina Shah : 09833822320, dinashah09@gmail.com

Shrimad Rajchandra Aatma Tatva Research Centre
703, Sharda Chambers, 15, New Marine Lines, Mumbai 400020. Tel: +91 22 22060477 **Email :** info@simpl.in

Subscription Year : April to March

SUBSCRIPTION RATES

❖ **One Year : Rs. 400/-**

ANANYA PARIVARTAN
SHRIMAD RAJCHANDRA AATMA TATVA RESEARCH CENTRE
703, Sharda chambers,15 New Marine Lines, Mumbai-400020
Contact No: 022-22060477 **Email:** info@simpl.in **website:** www.vitraagvigyaan.org

Annual Subscription Form
(Please fill the form in capital letters)

Name of the Subscriber: _____

Address of Delivery : _____

_____ Landmark: _____

City: _____ PinCode: _____ State:_____ Country: _____

Tel: (R)_____ (O)_____

Mobile:_____E-mail:_____

Mode of payment: Cash / Cheque / DD No. _____ Dated _____

Drawn on Bank _____ for **Rs.** _____/-

(Rupees _____ only).

Date: ___/___/_____ Signature of the Subscriber

* Subscription form should be sent to the above address.

Any amount payable can be directly deposited by cheque in any branch of **Indian Bank Current A/c No. 6145603669** (Cumballa Hill) for credit of "**Shrimad Rajchandra Aatma Tatva Research Centre".** Please email to info@simpl.in after making deposit in Bank.

SRATRC - KOLKATA
રાજ રોટીની પ્રતિદિન ભોજન વિતરણ સેવાની પ્રથમ વર્ષગાંઠ

આયંબિલ તપનું આયોજન

With Best Compliments From
Meera Sheetal Mehta

Shrimad Rajchandra
Aatma Tatva Research Centre

RESEARCH CENTRE

Raj Nagar, Post Gothavade, Parli, Taluka Sudhagadh, Off Khopoli-Pali Road, Dist. Raigad - 410205
Tel. : +91 78754 32613

HEAD OFFICE

702, Sharda Chambers, 15 New Marine Lines, Mumbai - 400 020
Tel. : +91 22 22005727
E-mail : info@vitraagvigyaan.org
Helpline : +91 99200 19903 (Queries regarding Research Centre, Satsang, Satsang Centres & Activities)

With Best Compliments From
Gita, Rajat & Karthik Gandhi